GRONINGER COURANT.

ALGEMEEN DAGBLAD VOOR DE STAD GRONINGEN EN OMMELANDEN.

DUITSCHLAND.

WEENEN, 13 Augustus.

Gisteren avond ruim 8 uren zijn HH. MM. de Keizer en de Keizerin te Schönbrun aangekomen. De president van den Rijksdag verwelkomde den Keizer met eene aanspraak, die door Z. M. in even hartelijke bewoordingen beantwoord werd. Alle vensters en balkons in die straten, door welke de Keizer passeerde, waren met toeschouwers bezet, die bloemen strooiden en de meest ongeveinsde blijken van vreugde gaven. Des avonds was de stad schitterend verlicht.

Van den 15den. In den Rijksdag heeft gisteren de afgevaardigde *Löhner* bij eene interpellatie aan den minister van financiën gevraagd, of prins *Metternich* niet tot verantwoording verpligt was en of het ministerie reeds de vereischte maatregelen hiertoe voorbereid had. De minister van financiën antwoordde toestemmend en zeide, dat men nader op deze zaak zoude terug komen.

— Het financiëel voorstel van het ministerie bestaat in het volgende: Ter verdere dekking der staatsbehoeften, tracht het van een buitengewoon crediet gebruik te mogen maken en wel door middel eener uitgifte van een interest-gevend papierengeld, dat in betaling zal moeten aangenomen worden, of door middel van eene nieuwe uitgifte van bankbiljetten, door bemiddeling van het crediet der bank, of eindelijk door eene leening, waarbij de staats- en geestelijke goederen tot hypotheek zouden dienen. De vereischte som wordt niet genoemd.

Van den 16den. De Keizer heeft de volgende proclamatie uitgevaardigd:

Aan mijne getrouwe Weeners! De dag van gisteren, op welken ik in uw midden terugkeerende, de schoonste bewijzen van uwe oude onveranderlijke liefde ontving, zal mij en al de leden van het keizerlijke huis onvergetelijk blijven. Moge hij als een feestelijke gedenkdag van het nieuwe verbond tusschen een vrij volk en zijn' constitutionelen Keizer in de geschiedenis des vaderlands eeuwig schitteren; mogen ook in het vervolg vrede, eendragt, orde en wettelijkheid heerschen, opdat onder bescherming daarvan de opbouw van onzen nieuwen constitutionelen staat tot heil en zegen van alle volken van Oostenrijk gedij en krachtig worde. In vereeniging met uwe gekozene vertegenwoordigers en ondersteund door mijne verantwoordelijke raden, hoop ik de zware, door de Voorzienigheid mij opgelegde taak, de nieuwe inrigting van het vaderland, roemrijk ten einde te brengen.

FERDINAND.

— Het ministerie heeft voor de binnenlandsche dagbladen het zegel opgeheven; daarbij heeft het de verklaring afgelegd, dat het bij de tegenwoordige staatkundige rigting niet meer veroorloofd is, de inlandsche dagbladen onder de bestaande zegelwet te houden. De andere Duitsche bladen moeten echter in Oostenrijk nog altijd een zegelregt van 2 kreuzer dagelijks betalen. Maar ook dit zal spoedig veranderen.

HAMBURG, 16 Augustus.

— Heden is de rust te Blankenese op eene vrij ernstige wijze verstoord. Uit Rendsburg zijn daarheen troepen gezonden. — Ook in Wansbeck hebben eenige ongeregeldheden plaats gehad.

— De stad Harburg in Hannover is, aanvang nemende met den 1sten October aanstaande, verklaard tot eene vrijhaven, voor zoo lang als het *Steuer-verein* in wezen zal blijven.

— Te Trier hebben tusschen de burgerij en de militairen onlusten plaats gehad, die eenige verwondingen van beide zijden ten gevolge hebben gehad; dank zij evenwel de vaste houding en krachtige tusschenkomst van het gezag, waardoor de zaak zonder verdere gevolgen is gebleven.

— Uit Archangel wordt gemeld, dat ook dáár de cholera is uitgeborsten.

Van den 17den. De blokkade der monden van de Elve, Wezer en Jade heeft thans eenen aanvang genomen, zijnde op die hoogte drie Deensche oorlogsschepen aangekomen, welke magt echter niet voldoende wordt geacht.

— Eergisteren avond hebben de Denen getracht tusschen Apenrade en Hadersleden te landen. De Pruissische troepen moeten een voorposten-gevecht met hen gehad en hen teruggedreven hebben.

— Te Straalsund is gisteren in tegenwoordigheid van Prins *Adalbert* eene kanonneerboot van stapel geloopen.

DUSSELDORP, 15 Augustus.

Gisteren avond hebben hier eenige ongeregeldheden plaats gehad. Er hadden zich ongeveer een 100tal soldaten op de markt verzameld, die het Pruissenlied zongen, ten einde de inmiddels zamengeschoolde burgers te tergen. Toen deze zich echter hierdoor niet tot vijandelijkheden lieten verleiden, trokken de militairen de sabel en dreven de burgers uiteen en voor zich uit. Daarop gingen zij zelfs tot dadelijkheden over, waarbij een knaap aan de beenen gewond werd. Nu verscheen eene patrouille gewapende burgers en trachtte de rust te herstellen; het gedrang werd al grooter en grooter en reeds gingen de burgers hunne wapens halen, toen een schot viel, waardoor een infanterist getroffen werd en dadelijk overleed. Daarop werd de generale marsch geslagen, te gelijk door de gewapende burgers en door de militairen. De gisting werd al grooter; de gewapende burgers verzamelden zich op hunne loopplaatsen en begonnen in sterke patrouilles door de straten te trekken, waarbij zij nu en dan met de militairen handgemeen werden. Eerst tegen 11 uren des avonds hadden de militairen de straten verlaten en werd de rust niet verder gestoord.

KEULEN, 16 Augustus.

Na de op gisteren vroeg in den morgen, in tegenwoordigheid der beide Vorsten, op de Neumarkt gehouden parade, waarbij 4000 man van de burgerwacht en ongeveer 6000 man van het garnizoen voor beide Vorsten defileerden, gedurende welke tevens de kerkelijke inwijdings-plegtigheid van het afgebouwd gedeelte van den Dom met geslotene deuren gehouden werd, heeft zich tegen acht uren de feestelijke optogt op nieuw aan de Neumarkt in orde geschaard, om van dáár de verdere plegtigheden in den Dom te gaan bijwonen; de stoet was zoo groot, dat de spits er reeds was aangekomen, toen de achterhoede de markt nog niet verlaten had. Intusschen hadden ook de Vorsten en deputatiën zich naar den Dom begeven, en toen de deuren opengingen, stroomde het publiek er in zulke groote massa in, dat de Dom waarschijnlijk nog nimmer zulk eene menigte binnen zijne muren vereenigd heeft; zonder vergrooting is het getal gerustelijk op ruim tienduizend te stellen. De dienst is door de hooge geestelijkheid in volle plegtigheid verrigt en door het afkondigen van aflaat en het zingen van een Te Deum gevolgd. Jammer, dat men te dezer gelegenheid een paar ongelukken heeft te betreuren gehad. Door het heen en weder slingeren van de groote vlag op den Dom is namelijk een steen losgeraakt en naar beneden gekomen, in zijnen val eene vrouw dadelijk doodende en een' heer deerlijk verwondende.

Onmiddellijk op de kerkelijke plegtigheid is de uitdeeling van vleesch, brood en wijn aan de armen gevolgd; te een uur is de zaal van Gurzenich tot het houden van het groote gastmaal geopend, en werden de zes reeksen voor de genoodigden gereed gemaakte tafels allengs door hen bezet; aan die, welke voor de vorstelijke personaadjen bestemd waren, en die op eene verhevenheid stonden, namen 240 personen plaats, de overigen werden door omstreeks 900 gasten bezet. Bij het binnen treden der beide Vorsten werden fanfares en een luid hoezee aangeheven; de Koning nam in het midden van de eere-tafel plaats aan de linkerzijde van den Aartshertog Rijksvoogd. De Koning nam de groote zilveren historische bokaal, door *Frans I (Stephanus)* bij zijne krooning tot Duitsch Keizer in 1745 gebruikt, en bragt daarmede eene toast aan zijnen hoogen gast, den Rijksvoogd, toe, na het uitdrinken, de bokaal op den nagel van zijnen duim omkeerende, ten bewijze dat er geen vocht in overgelaten was; de Koning had zijne toast besloten met den wensch, dat men voortaan *vrije en naauw vereende volken en vrije en naauw vereende vorsten mogt zien.* Daarna is eene toast door den Rijksvoogd ingesteld, die, den Koning beantwoordende, daarbij heeft opgemerkt, dat hij slechts te wijzen had op het in den Dom geplaatste opschrift: *Eenheid en volharding.*

Nadat nog andere toasten ingesteld waren, verliet de Koning met den Aartshertog en gevolg de zaal, om zich naar Brühl te begeven. Na hun vertrek bleef de vreugde en het feest voortduren.

In de stad zelve heerschte overal groote levendigheid door de volksvermaken. Des avonds was de stad algemeen verlicht, en zoo prachtig als voorzeker nimmer plaats gehad heeft. Tegen elf uren vertoonde zich de reusachtige Dom plotseling in een' rooden vuurgloed, en zoo groot was de verlichting, dat men de kleinste en fijnste versierselen kon onderscheiden.

In het kasteel van Brühl had des avonds een groot feestmaal plaats, waartoe meer dan 300 personen uitgenoodigd waren.

Het aantal vreemdelingen, dat Keulen te dezer gelegenheid heeft bezocht, wordt op ruim 30,000 begroot.

— De Rijksbestuurder heeft zich heden vroeg van Brühl naar Bonn begeven, om van dáár met de stoomboot naar Frankfort terug te keeren. De Koning passeerde omstreeks 9 uren onze stad en ging met een' extratrein naar Elberfeld. De leden van de Rijksvergadering zijn heden morgen met eene afzonderlijke stoomboot naar Frankfort terug gekeerd, daar zij morgen weder hare werkzaamheden hervat.

— Men zegt, dat, bij de reis van den Rijksbestuurder naar deze stad, bij Benel, tegenover Bonn, op zijne stoomboot geschoten is, zoodat de kogel door de raderkast van de stoomboot ging.

— Te Munchen hebben de militairen zich den 13den dezer aan grove ongeregeldheden schuldig gemaakt, en de huizen van twee herbergiers verwoest, omdat, naar het voorgeven der soldaten, de bewoners zich op eene beleedigende wijze over den Koning hadden uitgelaten. De policie schijnt zich zeer weinig moeite gegeven te hebben, om de woede der militairen te beteugelen.

BERLIJN, 17 Augustus.

Men is hier algemeen van oordeel, dat de onderhandelingen met Denemarken thans weldra met een' gunstigen uitslag zullen bekroond worden en, zoo al geen vrede, althans een' wapenstilstand zullen ten gevolge hebben. De Rijksminister *Hekscher* en de onder-staatssecretaris *Max. v. Gagern* zijn, als gemagtigden van het centraal bestuur van Duitschland, en de heer *v. Usedom*, als gemagtigde der Pruissische Regering, naar het hoofdkwartier in Sleeswijk-Holstein vertrokken. Men gelooft alhier, dat de ontmoeting van den Koning van Pruissen met den Rijks-bestuurder veel zal bijdragen, om aan deze zaak eene gunstige wending te geven; te meer, daar de door Engeland met het bespoedigen der onderhandelingen belaste commissaris zich aldaar bij die Vorsten heeft gevoegd, ten einde met hen over deze zaak te beraadslagen.

— Een aantal rijke familiën alhier willen deelnemen aan de landverhuizing van gegoede familiën naar Amerika, die, in de lente van het volgende jaar, zich te Hamburg zullen inschepen.

Van den 18den. De ministers *Auerswald* en *Kühlwetter*, zijn gisteren avond hier weder aangekomen. De Koning zelf is te Potsdam gebleven.

— Tot op den 16den des namiddags waren 61 personen door de cholera aangetast, waarvan 38 stierven, 6 genazen en 17 personen onder behandeling bleven.

FRANKFORT, 17 Augustus.

Het Parlement heeft heden zijne beraadslagingen over het ontwerp van constitutie voortgezet en aangenomen de voorgestelde bepaling wegens de onschendbaarheid der woningen, welke alleen op regterlijk bevel mogen doorzocht worden.

— Het Rijks-oorlogministerie heeft, naar men verneemt, eene nota aan de gezamentlijke Duitsche staten gezonden, waarbij bevolen wordt, om binnen 4 weken tijds, ingevolge de besluiten der Rijksvergadering, den militairen stand tot op 2 ten honderd der bevolking te vermeerderen. Ten gevolge van dezen maatregel zal het effectief des Duitschen bondlegers, in geval van nood, dadelijk eene sterkte van 900,000 man erlangen.

— Dezer dagen is te Darmstadt het lijk der reeds sedert 14 maanden begravene gravin *Görlitz* in tegenwoordigheid van haren echtgenoot en van den gevangenen bediende *Stauff* opgegraven, om aan een scheikundig onderzoek te worden onderworpen.

— De Fransche Regering schijnt thans de Duitsche republikeinsche uitgewekenen eenigzins naauwkeuriger op de vingers te zien. Uit Straatsburg wordt gemeld, dat de letterkundige *Karl Blond* (van Mannheim) uit Frankrijk gebannen is.

GROOTBRITTANJE.

LONDEN, 16 Augustus.

De kanselier van den exchequer heeft gisteren in de zitting van het Huis der Gemeenten te kennen gegeven, dat de post van lord der thesaurie, opengevallen door de demissie van lord *Shelburne*, als middel van bezuiniging, niet weder zal worden vervuld.

Bij de verdere discussie over het budget is gebleken, dat voor den bouw der nieuwe Parlementshuizen reeds 1,966,010 £ waren uitgegeven en de op nieuw aangevraagde som van 30,000 £ niet toereikende voor de voltooijing zal zijn.

— De R.-C. geestelijkheid van het kerspel Tuam heeft eene door 114 geestelijken onderteekende memorie aan de Koningin gezonden, ten einde genade te verwerven voor den heer *Smith O'Brien* en diens volgelingen.

— Te Ashton, nabij Manchester, heeft eene bende gewapende chartisten Maandag avond, van eene binnenshuis gehouden vergadering huiswaarts keerende, allerlei baldadigheid gepleegd en ook een nachtwacht doodgestoken, maar op de nadering van de militairen, die zij eerst wilden afwachten, stoven zij naar alle rigtingen uiteen; de policie heeft velen gearresteerd.

— Naar luid van berigten uit Dublin tot Dingsdag ochtend, begon het landvolk, dat in het eerst door de overal gestationeerde militairen in ontzag was gehouden, zich hier en daar weder eenigzins oproeriger te betoonen. Zoo heeft eene gewapende bende laatstl. Zaturdag eene woning te Castletown willen binnendringen, om wapenen te zoeken, waarbij een der opstandelingen werd doodgeslagen, maar daarentegen drie der bewoners van het huis door hen werden doodgeschoten.

Van den 17den. Ten gevolge van bekomen kennisgeving van nieuwe ontwerpen der chartisten in de hoofdstad, heeft het stedelijk bestuur gisteren avond krachtdadige maatregelen genomen, om de rust te bewaren en hen, die dezelve bedreigden, gevangen te nemen. Tot dit einde kwam de militaire magt in onderscheidene gedeelten van Londen onder de wapenen, om, werd dit vereischt, de policie den krachtigen arm te leenen. Ten gelijken tijde begaven sterke afdeelingen gewapende policie te voet en te paard zich naar onderscheidene aangewezene vergaderplaatsen der chartisten en namen daar, niet overal zonder eenig verzet, eenige der gevaarlijkste personen gevangen. In Webberstraat geraakten 14; in Orangestraat 18 en in Moorstraat 4 woelgeesten, benevens eene groote hoeveelheid geladen pistolen, dolken, pieken en scherpe patronen in handen der justitie. Eenige der gearresteerden droegen onder hunne kleederen stalen harpassen.

— De nieuwe Fransche gezant alhier, de heer *de Beaumont*, heeft zijne geloofsbrieven aan H. M. overhandigd.

— De *Times* is thans meer ingenomen met generaal *Cavaignac's* staatkunde en prijst diens houding ten opzigte van Duitschland zeer aan lord *Palmerston* aan. Die houding heeft veel toegebragt, om de Rijksvergadering meer tot het sluiten van een' wapenstilstand met Denemarken te stemmen. Het doet er weinig toe, zegt de *Times*, of de Regering van Frankrijk door den heer *Guizot* of den gen. *Cavaignac* geleid worde, als eene vredelievende, bezadigde staatkunde gevolgd wordt. Wat Duitschland betreft, dit wordt door het blad meer dan ooit bestreden; het meent, dat de aldaar heerschende geest geene goede vruchten zal dragen en staat vooral stil bij de houding van Pruissen, dat het niet meer op de eenheid gesteld schijnt, sedert het gezien heeft, dat zijn invloed niet kan boven drijven. Overigens beschouwt de *Times* de volslagene eenheid als onmogelijk.

— Het bestuur van Manchester heeft, om een' geduchten slag aan de chartistische woelingen in die stad toe te brengen, eergisteren al de vergaderplaatsen dier onruststokers door 300 policiedienaren en eenige infanterie en kavallerie onverhoeds doen omsingelen en 14 der gevaarlijkste leden in hechtenis doen nemen.

— Uit Ierland wordt nog niets gemeld aangaande *O'Gorman* en de overige volksleiders; onder de jongste arrestatiën merkt men drie Amerikanen en twee Franschen op.

— Een der Parijsche correspondenten van een Engelsch dagblad schildert den staat van handel en nijverheid in Frankrijk als allertreurigst af. Te Elbeuf alleen zijn veertienduizend werklieden zonder verdienste, van welken bijna twaalfduizend onderstand genieten. De kassen der verschillende ministeriële departementen zijn, volgens den briefschrijver, nagenoeg uitgeput. Zoo lang er overvloed van levensmiddelen is, ducht hij geen' opstand, maar den winter ziet hij met zorg te gemoet.

— Men kan het thans helaas als zeker aannemen, dat de aardappelenoogst in Ierland voor dit jaar verloren is; want ofschoon de ziekte in den beginne onbeduidend was en, naar het oordeel van deskundigen, waarschijnlijk in dit saizoen zoude zijn uitgesleten, heeft het voor dit gewas hoogst ongunstige weder die blijde hoop geheel doen vervliegen. De overtuiging dienaangaande moet zoo gevestigd wezen, dat nu reeds maatregelen worden getroffen, om graan uit Amerika te doen komen.

FRANKRIJK.

PARIJS, 16 Augustus.

Naar men verzekert, heeft generaal *Cavaignac* eenen eigenhandigen brief van Koning *Karel Albert* ontvangen, waarin die Vorst, na in edele taal van de tegenspoeden, welke zijn leger ondergaan heeft, verslag te hebben gedaan, Frankrijks grootmoedigheid en broederlijk gevoel ten behoeve van Italië inroept.

— Geruimen tijd was men bevrijd van die onrust en die spanning, welke vroeger de gemoederen zoo zeer vervulden; men hoopte, dat die staat van zaken nog lang mogt voortduren, doch daarin ziet men zich te leur gesteld. Op nieuw spreekt men van zamenzweringen, van het plan, om den generaal *Cavaignac* weg te voeren, van op handen zijnde demonstratiën ten gunste van Italië, enz. Eerst werd de dag van gisteren, de verjaardag van *Napoleon*, met zorg te gemoet gezien; doch alles bleef rustig. Heden is de vrees verdubbeld, en heeft het Bewind de troepen van het kamp van St. Maur de stad doen binnentrekken, terwijl men verzekert, dat de mobile garde patronen heeft ontvangen.

— Het hier verspreid gerucht, dat de generaal *Cavaignac* op het einde dezer maand afstand zou doen van het bewind, wordt op stelligen toon wedersproken door een dagblad, hetwelk, volgens het algemeen gevoelen, mededeelingen van dien generaal ontvangt.

— De Nationale Vergadering hield zich heden bezig met de overweging van het ontwerp, betrekkelijk het terug koopen van den Lyonschen spoorweg, en keurde de voornaamste artikelen daarvan goed.

— Het comité van financiën heeft, na den financie-minister gehoord te hebben, besloten tot de hervorming van het postwezen over te gaan en eenparig briefport van 20 centimes in te voeren.

— De pogingen, om de publiekmaking van het rapport der onderzoekings-commissie met deszelfs bijlagen te beletten, duren nog altijd voort. Deze bijlagen, zegt men, zijn zoo groot en talrijk, dat zij drie dikke boekdeelen, elk van 500 bladzijden, in quarto vormen, en in die stukken moeten zulke ergerlijke, zelfs tot het bijzonder leven betrekkelijke bijzonderheden voorkomen, dat men denkt, dat derzelver bekendwording verscheidene processen tot echtscheiding ten gevolge zoude hebben. De *Messager* zegt, dat een lid der commissie zelve dit verklaard moet hebben.

— Volgens een' Parijsschen brief gaat er geen dag voorbij, waarop de heer *Bauchart*, de rapporteur der commissie, geene brieven ontvangt, in welke hij met moord en al de verdere wraaknemingen, die zoo gemeenzaam aan de partijwoede zijn, bedreigd wordt. Een der laatst ontvangene brieven van dien aard draagt het postmerk uit Bordeaux. In dezen laatsten waren ook beschuldigingen en bedreigingen tegen den heer *Thiers* vervat, die den brief aan den regter van instructie verzonden heeft.

— In de commissie van constitutie heeft zich de minister van oorlog, op de stelligste wijze, vóór de algeheele afschaffing van remplacering verklaard.

— In onderscheidene opvoedings-gestichten, zoo te Parijs als in de departementen, hebben de kweekelingen hunne onderwijzers verzocht, om de gelden, gewoonlijk bestemd tot het aankoopen van prijzen, aan liefdadige doeleinden te besteden.

— De *Republiek* (een dagblad) berekent, dat de Junij-dagen aan oorlogsbehoeften, kosten van gewonden, lijkplegtigheden, gevangenen, pensioenen, processen, deportatie, verliezen door de staking der zaken, enz., aan Frankrijk eene som van 76 millioenen francs kosten!

— De berigten uit Italië zijn heden zeer belangrijk. Op het oogenblik, dat Lombardye zich geheel aan Oostenrijk onderwerpt, staan de Romeinsche legatiën en de Pauselijke Regering zelve met kracht tegen de Oostenrijksche schending der Pauselijke staten op. Bologna is tegen de Oostenrijkers, die de stad den 7den waren binnengetrokken, opgestaan, zoodat deze op den 8sten uit die stad verjaagd zijn. De Oostenrijkers plaatsten zich toen op de hoogten, welke de stad omringen, en hebben een bombardement begonnen, waartegen, naar men zegt, de vertegenwoordigers van Frankrijk en Engeland geprotesteerd hebben. Men kent den uitslag van dit protest nog niet, evenmin als van het bombardement; maar te Rome heeft de tijding van de schending des grondgebieds eene zoodanige verbittering verwekt, dat de Paus eindelijk besloten heeft, zich voor den oorlog te verklaren, in geval de Oostenrijkers niet onmiddellijk het Romeinsche grondgebied ontruimden. Zelfs zegt men, dat de Pauselijke Regering een beroep op Frankrijk heeft gedaan. De generaal *Cavaignac* schijnt echter eerder geneigd te zijn af te treden, dan gewapenderhand tusschenbeiden te komen. Overigens mag men meer dan ooit aan eene minnelijke oplossing der Italiaansche kwestie gelooven. Oostenrijk schijnt het bezit van Lombardye goedkoop te willen afstaan; maar Oostenrijk zou verlangen, dat de Lombardische provinciën bij het groothertogdom Toskane en niet bij Piëmont zullen gevoegd worden. In dien zin moet zelfs, naar men wil, eene conferentie tusschen den heer *Bastide* en den Oostenrijkschen gezant te Parijs gehouden zijn.

De tusschen Oostenrijk en Piëmont gesloten wapenstilstand

bevat de navolgende bepalingen: 1) De demarcatielijn tusschen de beide legers zal de grens zelve der respectieve rijken zijn. 2) De vestingen Peschiera, Rocca d'Aufo en Oropo zullen ontruimd worden door de Italiaansche troepen en in handen van den Keizer gesteld worden. De troepen zullen met krijgs-eer aftrekken. 3) De staten van Modena en Parma en de stad Piacenza zullen door de Sardinische troepen ontruimd worden. 4) Deze overeenkomst zal zich ook uitstrekken tot de stad Venetië en het Venetiaansche vasteland. De militaire Sardinische land- en zeemagt zullen de stad, de forten en havens dier stad verlaten en naar Sardinië terug keeren. 5) Personen en eigendommen staan onder de bescherming van de Keizerlijke Regering. 6) Deze wapenstilstand zal zes weken duren, om in dien tijd een' vrede tot stand te brengen, ten welken einde de wapenstilstand met wederzijdsch goedvinden zal kunnen verlengd worden. Mogten de vijandelijkheden hervat worden, dan zal de opzegging van deze overeenkomst acht dagen te voren plaats hebben

— Zoo als men weet, had Frankrijk 75 a 100,000 geweren aan de Italianen gezonden. Al deze geweren zijn *Radetzky* in handen gevallen.

Van den 17den. In de zitting van de Nat. Verg. van heden is het wets-ontwerp over den aankoop van den spoorweg van Lyon aangenomen. Eenige bedenkingen echter verwekte de bij die gelegenheid door den minister gedane aanvraag om magtiging tot eene nieuwe leening van 100 millioenen francs; maar de minister deed inzien, dat zulk eene aanvraag niet verbazen moest, daar het voltooijen van den weg 200 millioenen vereischt en daartoe fondsen zullen noodig zijn. Het *Journal des Débats* geeft in zijn hoofdartikel van dien dag een overzigt van de geschiedenis der onderneming, en zegt daarin, dat het staken derzelve in alles 120,000 personen van werk en brood berooven zou. Dit is eene drangreden, welke den Staat tot de overneming dwingt, daar de maatschappij geen geld heeft, en van de aandeelhouders geen geld meer erlangen kan.

— De dag nadert, waarop het bekende rapport van de commissie van onderzoek met de daarbij behoorende bescheiden in het licht zal verschijnen, zonder dat er waarschijnlijkheid bestaat, dat de discussie daarover door een voorstel tot de orde van den dag zal verhinderd worden. Reeds is het eerste deel in handen van de vertegenwoordigers. Als een staaltje, wat deze zoo veel onheils dreigende verzameling, waaraan men reeds den naam van *Nieuwe Gedenkschriften des Duivels* begint te geven, al bevatten zal, wordt een brief aangehaald, dien een der thans zitting hebbende vertegenwoordigers, vóór zijne benoeming, moet geschreven hebben en in welken hij, onder de middelen, om tot die benoeming te geraken, de ondersteuning optelt van de vrouw eens algemeenen departements-commissaris, wier welwillendheid hij als vriend des huizes verkregen had. In eene getuigenis, door een gewezen lid der provisionele regering afgelegd en in het derde deel der bijlagen te vinden, komt voor, dat in de raadszitting, waarin besloten werd, dat de driekleurige vlag die der republiek zou blijven, *Lamartine* met *Ledru-Rollin* voor de roode vaan gestemd had. Deze meening had hij door de sterkste drangredenen ondersteund, doch den volgenden dag, op het plein voor het stadhuis, ten overstaan van het volk, er even klemmende gebruikt, om te betoogen, dat de driekleurige vlag boven de roode de voorkeur verdiende.

— Heden morgen heeft weder eene conferentie tusschen lord *Normanby* en den heer *Bastide* plaats gehad, waarin over de verzoeken van *Karel Albert* en over de mogelijkheid van eene gewapende tusschenkomst is gehandeld. Het resultaat is echter nog niet bekend. Tot deze conferentie heeft waarschijnlijk ook aanleiding gegeven eene petitie van de nationale garde van Milaan aan de Nationale Vergadering, waarbij zij de dadelijke interventie van Frankrijk verzoekt.

— De berigten van den 8sten Augustus uit Rome behelzen de benoeming van een nieuw ministerie door den Paus. Het bestaat uit den kardinaal *Soglia* als president, en de heeren *Fabri*, *Rossi*, *Lattri*, *Guarini* en *Perfetti* als leden. De eerste regeringsdaad van het ministerie heeft bestaan in eene krachtige protestatie tegen den inval der Oostenrijkers in den Kerkelijken-Staat, waarin tevens de door den Paus, in zijne dubbele betrekking van wereldlijk en geestelijk opperheer tot nu toe gevolgde staatkundige gedragslijn wordt blootgelegd, en waarin verder verkondigd wordt, dat Z. H. heeft verklaard, al de aan zijn volk aangedane beleedigingen te beschouwen als tegen hem in eigen persoon gerigt.

Van den 18den. Het comité der buitenl. zaken heeft zich bezig gehouden met eene petitie van de nat. garde van Milaan, waarbij de interventie van Frankrijk verlangd wordt, en heeft na eene levendige discussie besloten, dat er zoo spoedig mogelijk een rapport hierover opgemaakt zou worden. De heer *Droyn de Lhuys*, die voor eene diplomatische interventie gesproken heeft, is tot rapporteur gekozen met 20 tegen 12 stemmen, welke aan de heeren *Jules Favre* en *Joly* gegeven waren, die zich voor eene gewapende interventie verklaard hadden.

— De heer *Lamartine* heeft in een' brief de zwarigheden opgesomd, die er voor hem op dit oogenblik bestaan, om zich de stemmen van hen, die hem tot voorzitter van de Nat. Verg. willen benoemen, te laten welgevallen.

— Er zal eerstdaags in de Nat. Verg. eene petitie inkomen, geteekend door 20,000 werklieden, waarbij zij verzoeken, dat zij naar Algerië mogen worden overgebragt en dat hunne vestiging aldaar gemakkelijk gemaakt worde.

— Eene merkwaardige bijzonderheid van den jongsten opstand, die uit deze bescheiden blijkt, is, dat de hoofden daarvan, mogen dan zijn wie zij willen, alle huizen, die tot geschikte punten van aanval of verdediging dienen konden, maar vooral de zoodanige, welke het stadhuis omringden, vooraf gekocht of gehuurd hadden.

Overigens bewijzen deze stukken, hetgeen ook brieven en andere berigten vermelden, dat de rust der hoofdstad verre is van nog volkomen hecht gevestigd te zijn, en dat eene nieuwe beweging geenszins onder de onmogelijkheden behoort. Dat de regering dit inziet, blijkt uit vele omstandigheden. Nog altijd doet men troepen naar Parijs komen; heden nacht is het 8ste linieregement binnengerukt; het kwam in negen dagen van Menères. Men heeft ook de proef genomen van een stelsel.om het paleis der nationale vergadering met zandzakken te verschansen, van achter welke de wacht beschut voor vijandelijke kogels zou kunnen vuren.

— Heden is een officier der mobiele garde in de voorstad St. Antoine gekwetst; de daders, twee slagers, zijn gevat.

— Men zegt thans, dat de conferentiën van den generaal *Cavaignac* met den abt *de Ravignan* betrekking hebben tot een plan, om de ter transportatie verwezenen, met behulp der Jezuïten, eene kolonie op het eiland Mayotte te doen vormen, met oogmerk om die later op het naburige, zooveel grootere eiland Madagascar uit te breiden.

Van den 19den. In de Nationale Vergadering is heden de heer *Marrast* met 611 van de 708 stemmen tot president herkozen. De zitting was zeer onstuimig, ten gevolge eener klagte van den heer *Louis Blanc*, dat de dagbladen bereids nu stukken behoorende tot het rapport der commissie van onderzoek uitgeven.

— De markies van *Normanby* heeft heden aan den generaal *Cavaignac* ter hand gesteld de brieven, welke hem als buitengewoon Britsch gezant voor eene speciale zending bij de Fransche republiek accrediteren.

— Gisteren is eene tweede bezending van insurgenten ter deportatie, sterk 495 man, vertrokken. Alles is in de meeste orde afgeloopen. De gevangenen schenen gelaten.

BELGIE.

BRUSSEL, 16 Augustus.

Gisteren middag is het standbeeld van *Godfried van Bouillon* werkelijk ontdekt en plegtstatig ingewijd, in tegenwoordigheid van den Koning, de leden van het vorstelijke geslacht, de ministers en een getal aanzienlijke personen. Het standbeeld is geplaatst op het plein genoemd Place Royale, en alle deskundigen komen daarin overeen, dat het als een meesterstuk van kunst moet worden aangemerkt. Hetzelve is vervaardigd door den beeldhouwer *Simonis*.

NEDERLAND.

'sGRAVENHAGE, 19 Augustus.

Namens Z. M. is heden door den minister van financiën de wet, betrekkelijk de belasting op de bezittingen, weder ingetrokken.

— Men verneemt, dat, ten gevolge van eene beschikking des Konings, door Z. Exc. den tijdelijken minister van binnenlandsche zaken aan de heeren gouverneurs der provinciën de kennisgeving is gedaan, dat de verlofgangers van de ligting van 1844 *niet* behoeven te worden opgeroepen tot het bijwonen van de najaars-exercitiën in October aanstaande.

— De Algemeene Rekenkamer heeft bekend gemaakt, dat op nieuw bij haar is overgebragt voor eene som van *f* 1,800,000 aan ingetrokkene muntbiljetten van *f* 500, *f* 100 en *f* 10, zoodat er thans, met inbegrip der bij vorige aankondiging vermelde som van *f* 18,189,000, voor een bedrag van *f* 19,989,000 aan muntbiljetten is ingetrokken.

— Men wil hier met eenige zekerheid weten, dat dezer dagen bij de Regering berigten ontvangen zijn, de belangrijke tijding inhoudende, dat bij de Vergadering te Frankfort eene nota is ingekomen, namens onderscheiden groote Mogendheden geteekend, waarbij het door die Vergadering betrekkelijk Limburg genomen besluit in vrij stellige bewoordingen wordt afgekeurd.

Tweede Kamer der Staten Generaal.

Zitting van Zaturdag, den 19den Augustus.

Grondwets-Herziening.

In de zitting van heden is ingekomen eene missive van den minister van financiën, waarbij wordt INGETROKKEN het Ontwerp van Wet, houdende eene BELASTING OP DE BEZITTINGEN. — Aangenomen voor kennisgeving.

Daarna hebben de beraadslagingen plaats gehad over het *tweede* der wets-ontwerpen tot herziening der Grondwet, waarbij voornamelijk gehandeld is over de noodzakelijkheid van het behoud van den Raad van State. Daar eenige leden verklaard hebben, niet tegen het behoud van dien Raad gestemd te zijn, maar uit hoofde van de bepaling omtrent de onontbindbaarheid der Kamers tegen dit ontwerp te zullen stemmen, is op het voorstel van den heer *Menso* met 34 tegen 22 stemmen besloten, de stemming over het IIde ontwerp, handelende *van den Koning*, te doen plaats hebben na de behandeling van het IIIde ontwerp (*van de Staten Generaal*).

Avondzitting van Zaturdag, den 19den Augustus.

Vóór de opening der discussiën heeft de Regering eene nieuwe wijziging voorgedragen in art. 7 van ontwerp II; volgens welke alsnu werd voorgesteld, om, wanneer bijzondere omstandigheden eenige verandering in de opvolging van den troon noodzakelijk maken, alsdan *de Koning bevoegd is daaromtrent eene voordragt te doen*, te behandelen op de wijze, als ten aanzien van veranderingen en bijvoegselen, in de grondwet te maken, is voorgeschreven in art. 3 en 4 van ontwerp XI.

Vroeger stond er: dat in dat geval het *voorstel daartoe strekkende* zou behandeld worden op de wijze enz.

Alsnu worden de heden middag afgebrokene discussiën over ontwerp II gevoerd.

Onderscheidene sprekers hebben nog over Hoofdstuk II gesproken en bezwaren in het midden gebragt, òf inlichtingen gevraagd, òf nopens den Raad van State, òf omtrent de artikelen de koloniën rakende.

De minister *van Heemstra* heeft over den Raad van State nadere inlichtingen gegeven.

De minister *Rijk* handelt over de Koloniën; openbaarheid, waarheid en rondborstigheid wil de Regering met betrekking tot dat gewigtig punt.

Vervolgens werden de beraadslagingen over ontwerp II gesloten, de stemming wordt uitgesteld.

Daarna wordt beraadslaagd over ontwerp III (*van de Staten Generaal*).

Onderscheidene sprekers voeren daarover het woord; deze discussiën loopen tot dusverre, gelijk begrijpelijk is, uitsluitend over het stelsel van vertegenwoordiging, Eerste Kamer, regtstreeksche verkiezingen, enz.

Onderscheidene bedenkingen, in de verslagen bereids opgenomen, worden gemaakt, zoowel door de heeren *Star Busman*, *Byleveld*, *Opperdoes Alewijn* als anderen.

Na vele en langdurige debatten, die tot na middernacht voortduurden, bekomt Z. Exc. de minister *Donker Curtius* het woord en verdedigt in eene indrukwekkende rede het stelsel van **vertegenwoordiging** zoo als dit bij ontwerp III is voorgedragen in het algemeen, en het beginsel der **regtstreeksche verkiezingen** in het bijzonder.

Men gaat ter stemming over.

Het IIIde Hoofdstuk, zoo zeer gewigtig van inhoud, als beheerschende geheel de Grondwetsherziening, wordt *aangenomen* met eene meerderheid van 41 tegen 16 stemmen.

Vóór hebben gestemd de heeren Luyben, Schooneveld, Romme, Timmers Verhoeven, Gevers, van Dam van Isselt, van Beeck Vollenhoven, Geraets, Smit, Anemaet, van Lyeklama, de Monchy, Uytwerf Sterling, Gouverneur, van Ryckevorsel, Enschedé, van Haersolte, van Sasse van Ysselt, de Weichs de Wenne, van Twist, Borski, van Naamen, Faber van Riemsdijk, de Kempenaer, Mackay, Corver-Hooft, Storm van 's Gravesande, de Man, Corneli, van Goltstein, Wichers, de Jong, Kniphorst, van Panhuys, Mutsaers, van Heloma, Bots en Boreel.

Tegen de heeren Nap, Bijleveld, van Rosenthal, Menso, Hooft, Egter, Scheers van Harencarspel, Jongsma, Star Busman, Opperdoes Alewijn, Telting, Nederburgh, Kien, Hoffmann en van Leeuwen.

Alsnu wordt ook gestemd over het mede hoogst belangrijke Hoofdstuk II (*van den Koning*).

Ook dit hoofdstuk wordt **aangenomen** met 47 tegen 9 stemmen.

Tegen de heeren Nap, Lycklama, Uytwerf Sterling, Scheers van Harencarspel, Verweij-Mejan, van Twist, de Man, van Goltstein en van Panhuys.

Niets meer aan de orde zijnde, wordt de vergadering gescheiden tot Maandag te 11 uren.

— Bij de Tweede Kamer is ingekomen een wets-ontwerp *tot voorziening in de uitgaven voor de droogmaking van het Haarlemmer-meer.*

Bij de wet van den 22sten Maart 1839 (*Staatsblad* no. 7) was magtiging verleend, om ter bestrijding dezer uitgaven eene geldleening te openen van 6 millioen, bij opvolgende reeksen naar mate van behoefte.

Van deze leening zijn vier reeksen, ten bedrage te zamen van *f* 7,000,000 uitgegeven, als: in 1840, *f* 2,000,000 tegen 5 pCt. rente.

In 1841, *f* 3,000,000 tegen 5 pCt.
„ 1845, - 1,000,000 „ 4 „
„ 1847. - 1,000,000 „ 4½ „

Van deze laatste reeks was den 1sten Januarij l.l. nog beschikbaar *f* 206,000.

Deze gelden zijn sedert besteed tot voldoening van ingekomen rekeningen. Op dit oogenblik is men, krachtens aangegane contracten, nog bovendien schuldig circa *f* 173,000 en vóór den 1sten December e. k. zal men nog hebben te betalen voor noodzakelijke leverancièn en werken circa *f* 327,000.

Er zal dus nagenoeg *f* 500,000 in dit jaar noodig zijn.

Wel is er nu nog op het aangewezen crediet van *f* 8,000,000 één millioen beschikbaar, doch de tijden zijn te ongunstig, om zulk eene leening werkelijk aan te gaan, vermits de geldschieters minstens 6 pct. rente zouden stipuleren.

De Regering is dus van oordeel geweest, liever eenen anderen weg te moeten inslaan en de benoodigde *f* 500,000 te ligten uit het fonds tot onderpand voor de geldleening, daargesteld bij art. 1 der wet van 1839, met vermindering van het oorspronkelijk toegestaan crediet, met eene gelijke som van *f* 500,000. (Dit fonds bezit thans in schatkistbiljetten *f* 565,950, en in kontanten *f* 87,764,04, welke gelden zijn gedeponeerd bij de Nederlandsche Bank.)

Ziedaar de strekking van dit wets-ontwerp. De bedenking, dat dit fonds, bestemd tot eenen waarborg voor de geheele leening, niet tot dadelijke uitgaven aangesproken mag worden, bestrijdt de Regering met de opmerking, dat de bepaling van dit wets-ontwerp, waarbij het oorspronkelijk crediet van *f* 8,000,000 tot *f* 7,500,000 verminderd wordt, evenveel is als eene vervroegde aflossing. — Daarnevens roept zij de onverbiddelijke wet der noodzakelijkheid in, daar het onmogelijk zoude zijn thans zonder groote opofferingen de noodige gelden te vinden.

AMSTERDAM, 19 Augustus.

Z. M. heeft, bij besluit van den 12den Aug., benoemd tot leden der commissie, belast met het onderzoek der jaarlijksche algemeene rekening, aantoonende de hoegrootheid der koloniale remises in goederen en het gebruik van die remises gemaakt, de volgende heeren: *H. C. van der Houven* en baron *van Brienen van de Groote Lindt*, leden van de Eerste Kamer der Staten Generaal; *E. P. de Monchy* en *van Beek Vollenhoven*, leden van de Tweede Kamer der Staten Generaal; mr. *W. J. Piepers* en *van Breugel*, leden van den Raad van State; *J. P. van Mansfelt* en *G. S. G.* baron *van Fridagh*, leden van de Algemeene Rekenkamer; terwijl tot secretaris dier commissie benoemd is de heer *P. van Swieten*, waarnemend secretaris-generaal bij het departement van koloniën.

— De Eerste Kamer der Staten Generaal is bijeengeroepen, om op Vrijdag, den 25sten aanstaande, te vergaderen.

— Er zijn tot heden bij de Tweede Kamer der Staten Generaal ingekomen 1195 petitiën over de Grondwetsherziening, met 79661 onderteekeningen. Van deze bedragen de liberale 729 met 62914 onderteekeningen, en de anti-liberale met 16747 onderteekeningen.

— Heden heeft alhier in het Odéon plaats gehad de bijeenkomst van leeraren, opzieners en leden der Nederlandsche Hervormde kerk, ten gevolge eener voorafgegane noodiging, om, in verband met de aanstaande wijziging der kerkelijke organisatie, te beraadslagen over aangelegenheden, zoowel den vorm als de leer dier kerk betreffende. De talrijke vergadering, uit onderscheidene oorden des lands, heeft zich met groote eenstemmigheid vereenigd met eene verklaring van beginselen omtrent de pligtmatige houding dergenen, die, blijvende in het kerkgenootschap, prijs stellen op de handhaving van het *regt* der Hervormde Gezindheid, op de leer, welke volgens hare levensgeschiedenis en belijdenisschriften tot haar eigenaardig aanwezen behoort. Deze verklaring wordt aan de Synode en aan Z. M. den Koning, in verband met de thans plaats hebbende overwegingen omtrent de verandering der kerkelijke organisatie, medegedeeld: en de gemeenten zullen, door spoedige openbaarmaking van den hoofdinhoud der beraadslagingen, in de gelegenheid gesteld worden, om met behoorlijke kennis van zaken te doen blijken van hare overeenstemming met de beginselen, welke in meergemelde verklaring als rigtsnoer in de tegenwoordige omstandigheden uitgedrukt zijn.

— Wij hebben onlangs gemeld, hoe zeker persoon door het werpen van een kleed uit het zolder-venster van een' behanger ter dezer stede, ongelukkiglijk zoodanig is getroffen, dat hij onmiddellijk overleden is. Thans vernemen wij, dat gemelde behanger, ter zake dezer onvoorzigtigheid en van het daardoor veroorzaakt noodlottig gevolg, in de afgeloopene week door de correctionele regtbank is teregtgesteld en veroordeeld tot drie maanden gevangenis en *f* 25 boete. Bij de debatten bleek, dat het kleed eigenlijk niet uit het venster geworpen, maar gevallen was, toen de behanger hetzelve in de vensterbank had geplaatst, om langs een touw af te laten; in welke handeling, ofschoon de schuld van den beklaagde veel verminderende, de regtbank evenwel eene strafbare onvoorzigtigheid heeft gezien, dewijl, volgens haar gevoelen, het kleed zoodanig had behooren te zijn geplaatst, dat het niet had *kunnen* naar beneden vallen.

— Men schrijft ons uit Arnhem: Sedert de laatst gedane opgave omtrent de aardappelen-ziekte, moet voor deze gemeente berigt worden, dat de ziekte inderdaad aanwezig is, en van dag tot dag erger wordt; het loof, dat voor veertien dagen er zoo voordeelig uitzag, is bijna van alle soorten ziek en zwart; het sterkst zijn aangetast de zoogenoemde nibbelingen, Huisensche gelen en Zeeuwsche; in de bleekroode en Munstersche aardappelen is tot nog toe weinig ziekte te bespeuren, doch door de aanhoudende regens beginnen de Brusselsche roode door te wassen.

— Te Zwolle is aan den stedelijken raad een adres ingediend, onderteekend door meer dan 100 voorname gasverbruikers ter dier stede, die meenen in hun belang en dat der overige ingezetenen het bestuur te moeten verzoeken, den heer *H. G. Breijinck* concessie te verleenen tot het leggen van gas-pijpen aldaar, uit hoofde hun door gemelde firma het aanbod is gedaan, hunne gebouwen te verlichten tegen den prijs 20 pCt. beneden dien van de fabrijk der heeren *C. de Bruin en Zonen.*

— Het zangersfeest te Arnhem, op morgen en overmorgen te vieren, belooft dit jaar niet minder luisterrijk, dan vroeger te zullen zijn. Reeds meer dan 700 zangers, waaronder 600 Nederlanders, hebben zich aangemeld, om aan dit feest deel te nemen. Onderscheidene liedertafels uit diverse steden zullen zich heden derwaarts begeven, die van Rotterdam, Delft en Schiedam, over Nijmegen, met de stoomboot der Nederlandsche maatschappij, die, even als in het vorige jaar, de zangers naar dat feest een' vrijen overtogt heeft aangeboden.

— Uit Aken wordt gemeld, dat de bisschop *Laurent* aanschrijving van den Paus bekomen heeft, om naar zijn vicariaat in Luxemburg terug te keeren.

— De Deensche Regering heeft bepaald, dat, ofschoon de blokkade der Duitsche havens den 15den Augustus een' aanvang heeft genomen, evenwel de *neutrale schepen*, welke zich op dat tijdstip in die havens bevinden, zich tot den 30sten Augustus vrijelijk van daar kunnen verwijderen.

Van den 20sten. In verband met de intrekking van het wets-ontwerp, houdende eene buitengewone belasting op bezittingen en inkomsten, heeft de Regering besloten, in de tijdelijke behoefte der schatkist te voorzien door de uitgifte van schatkist-biljetten, rentende 4 pCt., krachtens de wet van den 27sten December 1840 (*Staatsblad* no. 79).

Dienvolgens is in de *Staats-Courant* verschenen een koninklijk besluit van den 18den Augustus, waarbij verordend wordt de uitgifte van schatkistbiljetten à 4 pCt. van *f* 1000 en *f* 100, ten bedrage van *f* 6,000,000, onder de volgende bepalingen:

De uitgifte geschiedt in drie termijnen, als volgt:

Onder dagteekening 1 Aug. 1848, 1950 schatkistbiljetten à *f* 1000, en 500 à *f* 100.

Onder dagteekening 1 Sept. 1848, 1800 schatkistbiljetten à *f* 1000, en 2000 à *f* 100.

Onder dagteekening 1 Oct. 1848, 1800 schatkistbiljetten à *f* 1000, en 2000 à *f* 100.

De genoemde biljetten zullen verkrijgbaar zijn bij het agentschap van het ministerie van financiën te Amsterdam, met bijbetaling der daarop te goed zijnde rente, tot en met den dag voorafgaande dien, waarop de stortingen zullen worden gedaan en met eene courtage van ¼ pCt. over elke drie maanden.

Ten gerijve van hen, die buiten Amsterdam wonen, zullen zoodanige schikkingen gemaakt worden, dat de aanvragen en de stortingen zullen kunnen geschieden ten kantore der arrondissements-betaalmeesters.

Er zullen nimmer meer dan *f* 6,000,000 te gelijk in omloop mogen zijn, en niet meer dan *f* 2,000,000 in eene maand opvraagbaar wezen.

— Z. M. heeft benoemd tot leden der Eerste Kamer de heeren *Vos de Wael*, burgemeester der stad Zwolle, en den graaf *van Limburg Stirum*, grietman van Kollumerland in Vriesland.

— Het *Journal du Limbourg* meldt, dat de heeren *Scherpenzeel Heusch* en *Alexander Schoenmaeckers* van hunne reis naar Frankfort in Limburg zijn terug gekeerd. Het is bekend, dat deze afgevaardigden zich in aller ijl naar die stad begeven hebben, ten einde, ter verdrijving der Hollandsche troepen in Limburg, eene gewapende tusschenkomst te bewerkstelligen. Het schijnt, dat deze vaderlandslievende (!) burgers in hunne zending zeer ongelukkig geslaagd zijn.

ZWOLLE, 16 Augustus.

Den 30sten Augustus aanstaande zal de vereeniging van predikanten alhier worden gehouden. Tot president is daarvoor gekozen de heer theol. dr. *G. H. van Senden.*

— Ten gevolge dat het torentje der Bethlehemsche kerk door het onweder is getroffen, heeft de kerkelijke commissie besloten het 40 a 50 voeten hoog boven de kerk uitstekende spitse torentje geheel af te breken. Hetzelve is in het midden der 15de eeuw op de kerk geplaatst en gaf van buiten de stad een sieraad in de rij der torens dezer stad.

— Bij de regering der stad is besloten tot het plaatsen van eenen bliksem-afleider op den antieken toren van de Sassenpoort; men meent daardoor eenige zekerheid in die belangrijke buurt voor dergelijke ongelukken te kunnen aanbrengen, en men is te meer op dit denkbeeld gekomen, omdat tijdens dit onweder de bliksem herhaalde keeren op den afleider van den grooten toren heeft getrokken en bij denzelven langs geslingerd is.

HAARLEM, 18 Augustus.

In den verloopen nacht zijn, uit kracht van een bevelschrift der arr. regtbank te dezer stede, in de Beverwijk gearresteerd en vervolgens gevankelijk herwaarts overgebragt drie personen, ten aanzien van welke, naar wij vernemen, zeer gewigtige aanwijzingen bestaan, dat zij schuldig zijn aan den stoutmoedigen diefstal, gepaard met zware verwonding, die onlangs op het buitenverblijf van den generaal *Boreel*, onder Velzen, gepleegd is. — De verwonde generaal is herstellende, en alle bekommering wegens zijn toestand is gelukkig geweken.

BREDA, 18 Augustus.

Dezer dagen kwamen alhier zestien karren met zieke militairen, plus minus 80 man, uit Zeeland over Bergen op Zoom

aan, die in het hospitaal zijn opgenomen, en meestal aan koortsen laboreren.

AMERSFOORT, 18 Augustus.

Eergisteren zijn *elf* jongelieden tot het examen opgekomen, en daarvan *zeven* toegelaten. Gisteren zijn van de *dertien* jongelieden *tien* toegelaten. En heden van de *twaalf* opgekomen jongelieden *vijf* afgewezen. Morgen (Zaturdag) houdt de commissie geene zitting.

ROTTERDAM, 19 Augustus.

Bij de rijks- en stedelijke ontvangers is thans aanschrijving van hooger hand ontvangen, om de oude zesdehalven of kwartjes in te houden en deze aan de kantoren der rijks kassiers te storten, zoodat het intrekken dezer laatste nog in omloop zijnde oude munt spoedig op handen schijnt.

NIEUWE DIEP, 19 Augustus.

Overmorgen zal, ten behoeve der exercitie van matrozen, enz., in dienst worden gisteld eene kanonneerboot, groot model, volgens de nieuwe wapening, waarvan het kommando zal worden opgedragen aan den luitenant ter zee, 1ste klasse, *J. C. Pieterse.*

— Eerstdaags wordt alhier ter reede een Deensch oorlogsfregat verwacht, men weet niet met welk doel; welligt is het een kruiser in de Noordzee, die zich hier wil ververschen.

DEIL, 18 Augustus.

Voor eenige dagen werd alhier bij den timmerman *H. Schroot*, die bezig was eenige reparatiën aan zijn woonhuis te doen, in een' muur een regtop staande steen ontdekt, waaruit men afleidde, dat er in dien muur iets verborgen was, en aanleiding gaf, dat er een gat gebroken werd. Dit geschied zijnde, bemerkte men eene blikken doos, welke er uitgenomen werd, en waarin zich ruim *driehonderd* gouden muntstukken bevonden, waaronder er sommigen aanwezig zijn ter grootte van een stuk van *f* 2,50, gemerkt met het jaartal 1601, 1603 of 1620, hoewel ze veel van grootte en stempel van elkander verschillen. Allen zijn zeer oud, en hoewel er eenige bekende muntspeciën onder gevonden worden, is de soort en waarde van het meerendeel nog onbekend. Men gist, dat die schat eene en eene halve eeuw moet verborgen geweest zijn.

GRONINGEN, 21 Augustus.

Nopens de feestvieringen, welke er hier in de volgende week zullen plaats hebben, zoo ter gedachtenis van het opheffen der belegering van Groningen in 1672, als van den Munsterschen vrede in 1648, verneemt men het volgende:

Nadat op Zondag, den 27sten Augustus, de verlossing van Groningen Godsdienstig herdacht zal zijn, bijzonder en met name ook in een plegtig dankuur, hetwelk op den avond van dien dag te 5 uur in de Nieuwe kerk door dr. VAN HERWERDEN zal worden gehouden, en waarbij ook de Groene Weezen eenige gezangen zullen uitvoeren, zullen er op den eigenlijken feestdag, Maandag, den 28sten Augustus, van 9 tot 11 uur Gymnastische oefeningen plaats hebben, in het gewone lokaal der Gymnastische school in de Kijk-in-'t Jatstraat; zal er van 11 tot 1 uur door Dr. LORGION eene Redevoering worden gehouden in de groote kerk, voorafgegaan, afgewisseld en besloten door onderscheidene zangkoren en instrumentaal muzijk.

Tusschen 1 en 2 uur zal er muzijk op de Groote Markt zijn.

Te 2 uur zal er eene openlijke les en een kinderfeest in de stads-bewaarschool plaats hebben.

Te 3 uur oefening van de Groninger handboogschutterij (*Soranus*) bij WIERSEMA, buiten de Heerepoort.

Te 4 uur harddraverij te Helpman.

Te 6 uur buitengewone representatie in den schouwburg.

Des avonds muzijk in de Harmonie; terwijl de stads regering de ingezetenen vrijheid geeft, na acht uur, op de Groote Markt onschadelijke vuurwerken af te steken.

De ingezetenen dezer stad zullen op dat dubbele feest zeker hunne algemeene belangstelling en deelneming wel willen toonen door het uitsteken der vlaggen uit hunne huizen, gebouwen en schepen, om op deze wijze de feestvreugde te verhoogen.

Met de Bewijzen van Toegang, welke voor 25 cents te bekomen zijn bij WATERBORG, aan de Groote Kerk, en bij DE GRAAFF, in het Concerthuis, heeft men niet alleen de gelegenheid, om de plegtigheid in de Groote Kerk bij te wonen, maar ook de *Gymnastische oefeningen*, de openlijke les in de *Bewaarschool* en de *Handboogschutterij*.

Het Progamma van het Muzijkfeest is van den volgenden inhoud:

1. OUVERTURE van BELLINI, door het Muzijkkorps.
   De Redenaar.
2. VIERSTEMMIGE MOTETTO, door het Mannenkoor: *Eere zij God!*
   De Redenaar.
3. VIERSTEMMIG Mannenkoor: *God is de liefde.*
   De Redenaar.
4. *Hulde aan onze Vaderen:* Vierstemmig koor van Kinderen.
5. *Moderato* en *Allegro* van GLAESER; door het Muzijkcorps.
6. *Loflied:* Vierstemmig koor door Kinderen.
7. *Allegro;* door den Organist HAUFF.
8. *Opwekking:* Driestemmig Mannenkoor.
9. *Jubellied:* Vierstemmig Mannenkoor.
   De Redenaar.
10. *Neêrlands Volk:* Vierstemmig koor door Kinderen.
11. *Vrede:* Driestemmig koor door Kinderen.
12. *Moderato;* door den Organist HAUFF.
13. *Volkslied:* Vierstemmig Mannenkoor.
    De Redenaar.
14. *Danklied:* Driestemmig koor door Kinderen.
15. Sluiting door den Organist HAUFF.

De Gezangen zullen voor 10 cents door de Groene Weezen aan de huizen der ingezetenen worden aangeboden.

Aan de Zangers buiten de stad wordt berigt, dat de laatste Repetitiën zullen plaats hebben op Zondag avond, na geëindigde godsdienstoefening in het *Concerthuis*, te 7 uur, en Maandag morgen te 8 uur in de *Martinikerk* met het vol orchest.

— Bij vonnis van de arrondissements-regtbank (correctionele kamer), den 14den dezer gewezen, is JOSEPH JACOB COHEN, junior, zich noemende inbrenger in de bank van leening, wonende te Groningen, schuldig verklaard aan *het houden van een leenhuis op pand* in den loop van de jaren 1847 en 1848, zonder vergunning van de bevoegde magt, en te dier zake veroordeeld tot gevangenisstraf voor den tijd van drie maanden, in eene geldboete van *f* 500 en in de kosten. (Art. 411 van het wetboek van strafregt.)

— Vrijdag is alhier aangekomen de generaal-majoor STEENBERGHE, directeur der 1ste artillerie-directie, welke alhier de kruidmagazijnen en krijgsmaterialen in oogenschouw heeft genomen, na vooraf tot dit doel Delfzijl te hebben bezocht. — Genoemde generaal heeft zich heden middag van hier tot hetzelfde einde naar Koevorden begeven.

— De krijgsmaterialen alhier ter stede zijn weder vermeerderd met eene lading kogels en corsetten, welke Zaturdag alhier zijn aangevoerd.

— Wij vernemen, dat door Zijne Majesteit is bepaald, ten einde het aanwerven van Nederlanders voor de Koloniale dienst te bevorderen, en dat van vreemdelingen te beperken, dat ieder Nederlander zal genieten eene som van *f* 40 — 00 handgeld, waarvan *f* 12 — 00 dadelijk en het restant te Harderwijk zal worden uitbetaald; terwijl daarentegen de vreemdelingen slechts *f* 8 handgeld zullen genieten, hetwelk eerst bij de komst te Harderwijk wordt uitbetaald. — Voor Nederlanders wordt aan ieder' persoon, die dezelve aanbrengt, als premie gegeven *f* 10 en voor een' vreemdeling *f* 8.

— Voor de keuring van schoone paarden, heden middag te Winschoten gehouden, waren twintig paarden aangegeven, van welke aan het bruin langstaart merriepaard van den heer J. JUURSEMA, van de Leek, de prijs is toegewezen; zijnde een fraai bewerkt met nieuw zilver gemonteerd Chaisgereide met toebehooren.

— Donderdag, den 17den Augustus, is te 't Zandt eene harddraverij met paard en chais gehouden, waaraan zes paarden hebben deelgenomen; de prijs, bestaande in een extra fraai met Berlijner zilver gemonteerd *chaistuig*, is behaald door het bruin langst. ruinpaard van den heer H. BALK, van de Roode Haan, onder Warfhuizen, terwijl de premie, bestaande in een pikeurs *hoofdstel*, ten deel viel aan het zwart langst. ruinpaard van den heer VAN DIJK, woonachtig te Werkendam (prov. Zuid-Holland).

— Volgens eene officiële bekendmaking, gedagteekend Koppenhage, den 12 Augustus, zal er op den 28sten van die maand een begin worden gemaakt met het verkoopen der aldaar opgebragte en definitief gecondemneerde Duitsche schepen en ladingen.

Met groote belangstelling hebben wij ontvangen de eerste aflevering van het werk van den heer W. R. VAN HÖVELL, predikant te Batavia, waarop de hoogleeraar VETH onlangs reeds de aandacht hier te lande heeft doen vestigen. Het werk draagt den bescheiden titel van: REIS OVER JAVA, MADURA en BALI, IN HET MIDDEN VAN 1847. (Amsterdam, bij P. N. VAN KAMPEN.) Maar het is veel meer dan eene eenvoudige reisbeschrijving. Wij zouden het willen betitelen: *Stem uit Java over den toestand van Nederlandsch Oost-Indië.*

En het is, wij zijn hiervan overtuigd, eene stem, die niet zonder weerklank zal weggalmen. Het is de stem van een' waarachtig vriend zijns vaderlands, van een onpartijdig en onafhankelijk man, van een man, die kennis van zaken bezit; het is eene *zedelijke* stem, aan welke men geloof kan hechten. Wij bevelen dit werk dringend aan bij allen, die belang stellen, om iets van de waarheid nopens den toestand onzer O. I. bezittingen te vernemen. — Maar ook als aangenaam reisverhaal, als onderhoudend leesboek verdient het alle aanbeveling. De stijl is sierlijk en levendig, de uitvoering van het werk is knap, de platen en kaarten zijn fraai. — Deze eerste aflevering zal door nog vijf van nagenoeg gelijken omvang gevolgd worden, zoodat het werk in twee deelen kompleet zal zijn. (*Amsterd. Cour.*)

Door plaatsgebrek zijn wij genoodzaakt geweest de opname van de volgende ingezonden stukken tot heden te moeten uitstellen.

ZUIDBROEK, Julij 1848.

Ook in deze gemeente zal het niet voorbijgezien zijn, wat heeren Gedeputeerde Staten in het jaarlijksch verslag aan heeren Staten dezer provincie, wegens inrigtingen, welke voor de behoeftige klasse alhier bestaan, gezegd hebben. Nopens al het goede, dat zulke inrigtingen daarstellen en welke blijde verwachtingen daarvan in de toekomst te hopen zijn, zal ik thans niet uitweiden; immers dan ook reeds veel opleverende, wanneer naakten zijn gekleed, het bedelen van ongelukkige kinderen heeft opgehouden en goed onderwijs genoten wordt; mogten de goede ingezetenen dezer gemeente voortgaan, dat weldadig doel verder te ondersteunen!

Maar meer dan dit bestaat in deze gelukkige gemeente, dat bovenal de aandacht van iedere plaats en gemeente verdient: het is eene Commissie voor Nijverheid, welke bij den winter zoo aan mannen als vrouwen, welke daaraan behoefte hebben, werk verschaft en waardoor ook het bedelen geweerd wordt, den penning van den ijverigen arbeider des zomers spaart en dezen bij den naderenden winter met hooge interest terug geeft; en het was bovenal deze Commissie, welke in de noodlottige jaren 1845 en 1846 op eene schitterende wijze in zoo vele en dringende behoeften heeft voorzien en geen dadelijk gebrek geleden is, zonder dat dit noemenswaardige geldelijke offers gekost heeft, terwijl de kas van die inrigting nog heden in eenen wenschelijken staat verkeert. — Meer dan dit is van deze inrigting en hare bestuurders te zeggen, maar het moge genoeg zijn, terwijl schrijver dezes alleen het doel beeft, de aandacht van zulke menschenvrienden, belang stellende in het lot van arme natuurgenooten, daarop te vestigen en den wensch te uiten, dat het hooggeplaatst bestuur in deze provincie, hetwelk bij herhaling toont, belang in het lot van ongelukkigen te stellen, de zaak niet voorbij zie, terwijl het buiten allen twijfel is, wanneer men algemeen in den geest van bovengenoemde Commissie werkzaam wil zijn, en naar omstandigheden de zaak uitbreiden, de toekomst voor toenemende armoede niet zoo vreesselijk behoeft te zijn, integendeel, gegronde hoop bestaat, om deze te verminderen, het lot van zeer velen te verzachten en in de toekomst op eene gelukkige maatschappij, als heden mag plaats hebben, neder te zien.

Schrijver dezes is geen lid van boven bedoelde Commissie, maar stelt hoog belang in deze inrigting en verklaart gaarne, nimmer iets gekend te hebben, dat in doelmatigheid meermalen genoemde inrigting overtreft. Als warme voorstander, om het lot van minder gelukkigen te verzachten en voor hen aan eene meer gewenschte toekomst te mogen denken, zijn deze regelen ter plaatsing aangeboden; mogten dezelve in dezen geest worden ontvangen en de oogst gezegend worden! C.

PENNESTUK VAN DEN HEER *C. F. BALKEMA.*

Met genoegen zagen wij het stuk van den heer BALKEMA, getiteld *de Ledigheid*, enz. aanbevolen. Wie het gezien heeft, zal de hooge verdienste er van ongetwijfeld gaarne erkennen en getuigen, dat het uitmunt in vinding, kunst en smaak. Beschrijven laat het zich niet gemakkelijk, om den rijkdom van gedachten en de verscheidenheid van voorstelling, die er in heerschen; men moet het zien, om er zich een denkbeeld van te vormen.

De hoofdspreuk is: Ledigheid stort den mensch in gewis verderf; traagheid en verkwisting baren armoede en ellende; maar nijverheid, gepaard met wijze spaarzaamheid, schenkt welvaart, rust en geluk; — dit prijkt niet alleen op het stuk met fraaije teekenletters, maar in de letters zelve is de zin der woorden in oorsprong, wezen en gevolgen uiterst vernuftig uitgedrukt, zoodat de vorm der letters er eenigzins onder lijdt. De grond, waarop de letters rusten, is volgeteekend met allerlei tooneelen, welke op den zin der spreuk betrekking hebben; terwijl de krullen, waarmede het geheel is versierd, even zoo vele spreuken zijn in proza en poëzij, die dienen moeten, om de hoofdgedachte te ontwikkelen en op te helderen.

Hoe vernuftig de zin der woorden in de letters is uitgedrukt, blijkt b. v. hieruit, dat in de letters van het woord *Nijverheid* op eene kunstmatige wijze de portretten geteekend zijn van mannen en vrouwen, waarop Nederland mag roemen als toonbeelden der genoemde deugd. Op den grond nu, waarop deze letters rusten, ziet men keurig fijn en smaakvol een stadsgezigt geteekend met eene haven vol schepen, die een schat van voortbrengselen aan Neêrlands handel bieden. Dáár roeit de stoomboot door de golven, en vliegt, telken keer met zijne breede spanen een' kolk van schuim rondom zich gravende, met fiere snelheid alles, wat zich op de wateren bevindt, voorbij; maar ziet zich toch overtroffen door den vurigen Salamander, dien ge daar aan de andere zijde van het tafereel langs die ijzeren tweelingslijn ziet heen schieten. Dooh genoeg! Groningers! stelt prijs op den kunstenaar, die uwe provincie eer aandoet. Toont dit door eene algemeene inteekening op bovengenoemd pennestuk, opdat toch op ons de smet niet kleve, dat wij niet slechts de kunst *niet beloonen*, maar zelfs *niet schadeloos* willen *stellen*. Het zal daarenboven een eigenaardig Nederlandsch sieraad zijn, in uwe huiskamereu eene spreuk te zien prijken, welker betrachting alleen onze welvaart kan redden en behouden; welker verwaarloozing ook over ons de tooneelen zal brengen van oproer en moord, die Frankrijk thans vervullen met jammer en ellende!

U........ — — U..S. —

ZEETIJDINGEN.

Binnengekomen te Amsterdam den 17 Aug., kapit. *Stuit* de Eendragt, van Straalsund; *de Jonge* Alida Kuipers, van Greifswald; *Rasker* Margaretha, van Frederikstadt; den 18den *Breeland* Hendrika Arentina, van Dantzig; *Schuring* Pieternelia, van Hartlepool; *Jaski* Alida Theodora en *Ploeg* vr. Reneke, beide van Hamburg; *Kramer* Fennechina, van Bremen; den 19den *de Boer* Helena Catharina, van Niekerie. — Te Texel den 16 Aug., *Kip* vr. Jantje, van Brevich. — In het Vlie den 15 Aug., *Kuiper* de 5 Gezusters, van Newcastle; *van der Werff* Jandina, van Memel. — Te Helvoet den 16 Aug., *Engelsman* Elisabeth, van Rostock; den 17den *Dijkhuis* Christina, van Lissabon. — Te Brielle den 16 Aug., *Ketelaar* Jantina Hendrika en *Ketelaar* Engelina, beide van Straalsund; *Nieboer* vr. Margaretha, van Greifswald. — Te Livorno den 5 Aug., *Kraan* Annette Fossina, van Amsterdam. — Te St. Ubes den 28 Julij, *Wiersma* Herstelling, van Bilbao. — Te Londen den 15 Aug., *Schoemaker* Tweelingen en *Drewes* Tjakkien, beide van Groningen; *Schaap* Geerdina, van Delfzijl. — Te Schoreham den 14 Aug., *Pluktje* Tetsea, van Groningen. — Te Yarmouth den 13 Aug., *Scholtens* Geertruida Johanna, van Groningen. — Te Maldon den 15 Aug., *Oldenburger* Gerritje Koumans, van Hamburg. — Te Memel den 5 Aug., *Boon* Jacoba Hazewinkel, van Groningen; den 7den *de Boer* Zeelust, van Harlingen. — Te Dantsig den 8 Aug., *Mellema* jonge Tjalling en *Weering* Gesina, beide van Amsterdam; *Jonker* Gesina Harmina en *Meijer* Pieter, beide van Edam; den 9den *Harding* Margaretha, van Schiedam; den 10den *Ebeling* de Vrede, van Amsterdam. — Te Hamburg den 13 Aug., *van Dijk* Eva Hendrika en *Kemper* Gebroeders, beide van Harwich. — Te Bremerhaven den 12 Aug., *Oldenburger* Astrea, van Memel; den 16den *Douwes* Eendragt, van Petersburg. — Te Gravesend den 16 Aug., *de Vries* Vriendschap, van Rotterdam. — Te North Shields den 15 Aug., *Scherpbier* Jantina Frouwina, van Zwolle; *Stomp* Leentje, van Groningen; den 16den *Hazewinkel* de Onderneming en *Scherpbier* Jantina Frouwina, beide van Amsterdam. — Te Harwich den 16 Aug., *Kuipers* vr. Maria, van Groningen n. Ipswich. — Te Pillau den 11 Aug., *Scholtens* Sjoumenta en den 12den *Haverbult* jonge Johanna, beide van Bergen; *Harding* Margaretha, van Schiedam. — Te Kroonstad den 5 Aug., *Nepperus* Elisabeth, *Wijgers* Wilmina Jettina en *Weij* Elisabeth, alle drie van Cardiff; den 6den *Lever* Catharina Elisabeth, van Hamburg. — Te Bolderaa den 7 Aug., *Bakker* Elsina, van Hamburg. — Te Warnemunde den 12 Aug., *Pattje* Annagina, van Rotterdam, met verlies van boot, grootzeil, boom, enz. — Te Kiel den 10 Aug., *Spanjer* Catharina Sophia, van Hartlepool. — Te Bergen den 3 Aug., *van Wijk* Jennij, van Koningsbergen; den 5den *Kuiper* Thelina, van Rotterdam. — Te Holtenau den 9 Aug., *van Peer* Aukjen, van Kiel n. de Zaan. — Te Rendsburg den 12 Aug., *Muntendam* Jacoba, van Kiel n. [illegible] *[illegible]* Catharina, van Hartlepool n. Rendsburg: *Mulder* Catharina en *de Haan* Jantina, beide van Newcastle n. Kiel.

Binnengekomen te Texel den 19 Aug., kapit. *Meijer* Pieter Hendrik, van Dantzig. — In het Vlie den 18 Aug., *van der Woude* Hoop en Liefde, van Rostock; *Jaski* Alida Theodora, van Hamburg. — Te Rio Janeiro den 12 Junij, *Jonker* Cornelia, van Rotterdam. — Te Londen 18 Aug., *Flik* Kleinkinderen, van Amsterdam. — Te Deal den 17 Aug., *Koens* de Leeuw, van Rotterdam n. Triest. — Te Weymouth den 17 Aug., *Scholtens* Alida, van Groningen. — Te North Shields den 17 Aug., *Olthoff* Jantina, van Zwolle. — Te Wells den 16 Aug., *Hazewinkel* Jantina, van Memel. — Te Ipswich den 16 Aug., *Kuipers* vr. Maria, van Groningen.

In lading te Londen den 15 Aug., kapit. *Bauwens* jonge Jacob, voor Brugge.

Vertrokken van Amsterdam den 16 Aug., kapit. *Jonker* Zeldenrust, naar Stettin; *de Jong* Elisabeth, naar Emden; den 17den *de Vreede* Prudentia, naar Koningsbergen; *Brouwer* de Hoop, naar Londen; *Ouwehand* de Hoop, naar Hull; *Speelman* Geertruida Speelman, naar Genua; den 19den *Zeilinga* Meike, naar Rostock. — Van Texel den 16 Aug., *Sap* Jantina Annagina, naar Porto; *Visser* Vriesland, naar Londen. — Uit het Vlie den 15 Aug., *Schaap* Alida Elsina, naar Leith; *Kuiper* vr. Maria, naar Ipswich, als bijlegger; *Mooi* de Trouw en *Ebes* Alida, beide op avontuur; den 16den *Stuit* Johannes, naar Liverpool; *Wever* vr. Annagina, naar Krageröe; *Kraan* vr. Helena, naar Laurvich. — Van Helvoet den 16 Aug., *Gust* Hendrika, naar Petersburg. — Van Vlissingen den 13 Aug., *Menkeman* Catharina Sijpkens, naar Rostock. — Van Greifswald den 9 Aug., *Dijk* Maria, naar de Noordzee. — Van Hamburg den 12 Aug., *van der Wouden* Gesina Gesina, naar Rostock; den 13den *Jaski* Alida Theodora, naar Amsterdam; *de Boer* Lumiena, naar Altona; *van der Zwaag* Menschlievendheid, naar Dorum; *Gnodde* Alida Sophia, naar Amsterdam; *Mugge* Martha, naar Hamburg; den 14den *Wijbes* Vriendschap, naar Aberladij; *de Jonge* Cornelia Catharina, naar Koningsbergen; den 15den *Tuntelder* vr. Christina, naar Amsterdam; *Bolhuis* Gesina, naar Carolinerzijl; *Meijer* Waakzaamheid, den 16den *Boswijk* Jantina en *Lukkien* Niessina, alle drie naar Petersburg; *Wever* jonge Hendrik, naar Dantzig. — Van Cuxhaven den 15 Aug., *Ketelaar* de Hoop, naar Koningsbergen; *Giezen* Geerdina Beerta, naar de Belt. — Van Bremerhaven den 13 Aug., *Kwint* Johanna en *de Vries* vr. Wubbegina, beide naar Groningen; den 14den *Bos* vr. Hillegina, naar Dokkum; den 15den *de Boer* vr. Juliana Johanna en *Glim* Wilmina, beide naar Amsterdam; *Veltkamp* Anna Margaretha, naar Groningen; *Bekkering* Christina, naar Koningsbergen; *Visser* Maria en *Drewes* vr. Johanna, beide naar Groningen; *van Sluis* Tjakkiena en *de Vries* op Hoop van Zegen, beide naar Koningsbergen; *Kwint* Cornelia, naar Dantzig; *Legger* Geertina, naar Rostock; *Hansen* Anna Catharina, naar Bergen. — Van Pillau den 9 Aug., *Hazewinkel* Arendina Harmina en *Vegter* Anna, beide naar Amsterdam. — Van Pillau den 5 Aug., *Stuitvoet* Annechina Harmina, naar Amsterdam; *de Haan* Aleida Aleida en *Bakker* Johanna, beide naar Elseneur; *Bakker* Annagina, naar Rostock; *Bekkering* Catharina, naar Straalsund; den 10den *Huisman* Hendrika, *Peper* Fennegina en *Huisman* voor wijlen *Pott* Anna Luitzia, alle drie naar Amsterdam. — Van Bolderaa den 7 Aug., *Klasen* Vriendschap, *Legger jr.* Marchina en *Borgman* Cornelius Dasse Victor, alle drie naar Elseneur; *Harding* Alida, naar St. Valery. — Van Bergen den 3 Aug., *Wolkammer* Alberdina, naar Delfzijl.

Vertrokken van Texel den 18 Aug., kapit. *Olthoff* Catharina en *Boiten* Fossina Siers, beide naar Londen.

HARLINGEN, 19 Aug. Binnengekomen den 13den kapit. *de Groot* de 3 Gezusters, van Osterrusoer; *Jansen* Wilhelm Frederik en *Fijn* de Broeders, beide van Drobach; *Bart* de jonge Jan, van Arendahl; *de Boer* Willem van Drobach; *Drok* Elizabeth Catharina, naar Riga; den 15den *Kuiper* de 5 Gezusters, van Newcastle; den 18den *Munneke* Baudina, van Hull; *Kok* Jan Frederik, van Osterrusoer; *Zwaal* Wilhelmina en *Nap* Paul Fredrik, beide van Fredrikstad. — Vertrokken den 13den *Heezer* Koophandel, naar Engeland; den 15den *Mooi* de Trouw, op avontuur; den 16den *Stuit* Johannes, naar Engeland; den 19den *Lovius* de Onderneming, op avontuur; *de Groot* de 3 Gezusters, *Jansen* Willem Fredrik en *Fijn* de Broeders, alle drie naar Noorwegen.

ZOUTKAMP, 20 Aug. Binnengekomen den 16den kapit. *Kwint* Johanna, *Drewes* vr. Johanna en *Visser* Maria, alle drie van Bremen; den 18den *de Boer* Hendrika Annegina, van Dantzig. — Vertrokken den 16den *Zijl* Alpha, naar Cardiff; *Kleininga* Maria Laurentia, *Wold* Mena Siggina en *Klein* Alida Margaretha, alle drie op avontuur; den 18den een Engelsch schip, *Hero*, naar Londen.

TERMUNTERZIJL, 20 Aug. Binnengekomen den 13den kapit. *Mooi* vr. Anna Maria Catharina, van Noorwegen; *Vos* Aalina, van Halte; den 14den *Kruitzmann* Einigkeit, van Leer; den 17den *Ugen* Anna Siberdina, van Noorwegen. — Vertrokken den 13den *Ferken* vr. Aaltje, naar Ditzum; den 15den *Burmann* vr. Gesina, naar Leer; *Boswijk* vr. Hendrika en den 17den *Greven* Libra, beide naar Noorwegen; den 18den *Bakker* Jantje en *Mulder* Sophia, beide naar Norden; den 19den *Douwes* Harmonie, naar de Oostzee.

Lijst der Nederlandsche Schepen, welke de Sond gepasseerd zijn.

10 Aug. Sap, Broederliefde (Wildervank), v. Koningsb. n. Amsterdam.
Schut, Jacomina (Sappemeer), van Antwerpen naar Pillau.
Nieveen, Jacoba Catharina (Groningen), v. Memel n. Rotterd.
11 —— Stult, Geerdina (Wildervank), van Straalsund n. Rotterdam.
Potjer, Geertruida Jacoba (Groningen), v. Cardiff n. Croonst.
12 —— Stopper, Zeevaart (Hoogezand), v. Greifswalde n. Schiedam.
Swiers, de g. Verwachting (Sappem.), v. Wordingb. n. Schied.
Ekamp, Anna Clara (Muiden), van Bergen n. Koningsbergen.
Wegener, Gebroeders (Pekela), van Groningen n. de Oostzee.
Bekkering, Ulrika (Wildervank), van Rotterdam n. Memel.
13 —— Oostra, Annechina Jantina (Veendam), v. Windau n Bremen.
Legger, Regiena (Veendam), van Windau naar Bremen.
Joosten, Alberdina (Wildervank), v. Amsterdam n. Rostock.
14 —— Broekema, Ida Hillechina (Veendam), v. Amst. n. Wismar.
Kwakenbrug, Wilmina (Veendam), van Bergen n. Straalsund.
Pronk, de Hopende Zeeman (Wildervank), v. Wick n. Straals.
Vos, Jantina (Pekela), van Schiedam naar de Oostzee.
15 —— Dekker, de vrouw Bouwina (Groningen), v. Bremen n. Riga.
Kamminga, Oldambt (Winschoten), v. Dantzig n. Amsterd.

De Wind den 10den Augustus W.Z.W.; den 11den, den 12den, 13den en 14den W.N.W.

ELSENEUR, 15 Augustus 1848.

205de KONINKL. NEDERL. LOTERIJ.

Trekking der Vijfde Klasse.

15*de Lijst.* No. 6102 een prijs van *f* 25,000. No. 16046, 16481 en 13365 ieder een prijs van *f* 1000. No. 9270 een prijs van *f* 10,000. — 16*de Lijst.* Geene. — 17*de Lijst.* No. 6654 een prijs van *f* 1000 en eene premie van *f* 30,000. No. 6748 eene premie van *f* 5000.

UITTREKSEL uit het *REGISTER van de BROODZETTING voor de Stad Groningen.*

Maandag, 21 Augustus 1848.

BURGEMEESTER EN WETHOUDEREN der Stad *Groningen* hebben de prijzen van het **BROOD** heden gezet als volgt:

Het grof Roggebrood . . van 4 Ponden 34 Cts., per ℔ 08^5 Cts.
De Grofweiten Bol . . . „ 5 Oncen 11^5 Cts., „ „ 23 Cts.
De Fransche Bol . . . . „ 3 Oncen 12^5 Cts., „ „ 42 Cts.
De Regelwegge . . . . . „ 3 Oncen 11^5 Cts., „ „ 38 Cts.
De Hollandsche of Tarwebol „ 5 Oncen 10^5 Cts., „ „ 35 Cts.

Voor eensluidend uittreksel,
De Secretaris bij het Bestuur der Stad Groningen:
J. H. M. HORA SICCAMA.

PRIJZEN DER GRANEN, ZADEN, ENZ.

GRONINGEN, 18 *Augustus.*

TARWE.		GERST.		Bl. Voer	42 » *f* 2,50
Oude	℔ *f*	O. Winter	℔ *f*	Zw. Voer	38 » » 2,40
Oml.	72 » » 7,75	»	» »	»	41 » » 2,55
»	74 » » 8,25	N. dito	54 » » 3,45	»	44 » » 2,75
Old.	70 » » 6,75	»	56 » » 3,75		
»	72 » » 7,25	»	58 » » 4,10	BOONEN.	
»	74 » » 7,75	»	» »	Paardb. *f* 4,50,75 *f* 5,25	
ROGGE.		Knobbe	» »	ZADEN, ENZ.	
Inlands.	66 ℔ *f* 4,60	»	60 » » 3,90	Gr.Gort *f* 6,25,50,75	
»	68 » » 5,00	HAVER.		Par.100N. *f* 9,50 a *f* 12,50	
»	70 » » 5,40	Dikke	44 ℔ *f* 2,90	Koolz. v. *f* 7,25 tot *f* 9	
BOEKWEIT.		»	47 » » 3,15	Cromb. *f* 9,25,50	
Gr. Zd.	62 ℔ *f* 4,55	»	50 » » 3,45	Raapol. p.v. *f* 32,50 *f* 33	
»	64 » » 4,95	»	52 » » 3,65	Boter ½ Ton 1ste soort	
»	66 » » 5,35	»	» »		*f* 26,75
Zw.Zd.	» »	Bl. Voer	38 » » 2,30	2e Dito *f* 25	
Veen	64 » » 4,55	»	40 » » 2,40	3e Dito *f*	

Tarwe als voren met weinig handel. Rogge en Boekweit tot bovenstaande verlaagde prijzen te vergeefs aangeboden. — Gerst goed prijshoudende. — Haver in een doen. — Boonen wel zoo aangenaam. — Gort in een doen. — Koolzaad als voren.

ROTTERDAM, 17 *Augustus.* Tarwe met meerder kooplust tot hoogere prijzen; in entr. 158, 160 ℔ jar. Rijn *f* 260, *f* 270; in cons. 159, 160 ℔ jar. Kleefs. *f* 260, *f* 270; 160 ℔ jar. Bovenl. *f* 270; 159 ℔ dito *f* 260, *f* 265. — Rogge: 150 ℔ jar. Groot-Brab. *f* 170; 148, 150 ℔ n. Rijn *f* 157, *f* 160. — Gerst: 128 ℔ Libau *f* 150; 128, 129 ℔ Koersche *f* 154, *f* 155; en te Delfshaven te leveren 127 ℔ Koersche *f* 152; 127 ℔ Libau *f* 156.

AMSTERDAM, 18 *Augustus.* Tarwe schaars ter veil en veelal hooger gehouden: 133 ℔ Rijn *f* 280; 124 ℔ Gron. Smet *f* 225; 132 ℔ Gelders. *f* 254 cont.; 132 ℔ dito *f* 260; 132 ℔ Odessa *f* 48 in entr. — Rogge met goeden handel aan cons. verkocht: 126 ℔ Deensche *f* 168; 125, 128 ℔ Rost. *f* 174, *f* 180; 120 ℔ Emder *f* 140; 117 ℔ Petersburger *f* 155; 128 ℔ puike Deensche *f* 176; 126 ℔ Geld. *f* 180. — Buitenl. Gerst iets hooger: 114 ℔ Deens. *f* 174; aan den Molen ger. Zeeuwsche Winter *f* 132; 92 ℔ Jar. Vriesche Winter *f* 111.

Nog verkocht van Rogge bij partijen 114 ℔ Petersb. *f* 147; 119 ℔ Odessa *f* 165.

Koolzaad in een doen, verkocht: Polder 48 p. vl.; Stichtsch en Betuwsch 52 p. vl.; Oostvriesch 48 p. vl.; Elve 50 p. vl.; op 9 vat dadelijk 57 p. vl. — Lijnzaad flaauw: 108 ℔ Zweedsch *f* 217,50 — Raapolie dadelijk iets williger; op levering ruim prijshoudende. — Lijnolie iets vaster. — Raapolie per 6/w. *f* 35; vlieg. *f* 34; Sept. *f* [illegible]; Oct

f 34,25 a *f* 34; Nov. *f* 34,25 a 50 a 25; Dec. *f* 34,50 a 75 a 50; Mei *f* 34,75 a *f* 35 a *f* 34,75. — Lijnolie per 6/w. *f* 27,75; Vlieg. *f* 26,75.

LONDEN, 16 *Aug.* De invloed van het voor den graanoogst gunstige weder bleef zonder uitwerking tegenover de nadeelige berigten nopens den aardappelenoogst. Algemeen vorderde men hoogere prijzen voor Tarwe, waarin slechts schoorvoetende werd bewilligd. Gerst goed gevraagd en 1 sh. hooger. Haver, Boonen en Erwten onveranderd.

LONDEN, 18 *Augustus.* Het betere weder heeft de rijzende neiging der graanmarkt gestuit; want alhoewel Tarwe iets hooger werd gehouden, wilden koopers hierin niet toestemmen, zoodat er slechts weinig omging. Gerst onveranderd. Haver niet dan lager te plaatsen. Boonen en Erwten onveranderd.

PRIJS-COURANT DER EFFEKTEN.

Amsterdam, 19 *Augustus.*

NEDERL.; Werk. Schuld 2½ pCt. 43¾, 44⅛, 44$\frac{1}{16}$; Dito Cert. 3 pCt. 52, 52⅛, 52⅛; Dito Dito 4 pCt. 68½, 68¾, 68$\frac{11}{16}$; Amort. Synd. 3½ pCt. 70½. — BELGIE, 2½ pCt. 36¾; Dito bij *Rothschild* 2½ pCt. 36⅞, 37. — SPANJE, L. bij *Ardoin* van 85 £ 5 pCt. 8$\frac{11}{16}$, 8$\frac{13}{16}$, 8$\frac{13}{16}$; Dito Dito van 510 £ 5 pCt. 8¾, 8⅞, 8⅞; Dito bij Dito, onbep. Stukken 5 pCt. 8$\frac{7}{16}$; Dito 3 pCt. 26; Dito Binnenl. a 6 m. 3 pCt. 18½, 18⅞, 18$\frac{13}{16}$; Coup. *Ardoin* 6½, 6⅞; Fransche Uitgestelden 2$\frac{11}{16}$. — PORTUGAL, te Londen 3 pCt. 17½; Dito Dito 4 pCt. 18½, 18¾, 18½. — RUSLAND, Oblig. *Hope* 1798 en 1816 5 pCt. 96⅞, 97, 97; Dito bij *Stieglitz en comp.* 4 pCt. 75½, 75½. — OOSTENRIJK. Metall. 5 pCt. 69¼, 70, 69¼; Dito 2½ pCt. 35⅞, 36⅛, 36; Braz. 5 pCt. 72½; N. Mex. 5 pCt. 16$\frac{1}{16}$; Peru 6 pCt. 16, ⅛.

Holl. fondsen bij eenige affaire in Integr. iets flaauwer.

Van Spaansche waren alle soorten, inzonderheid Binnenl. 3 pCts. meer gezocht. In genoemd effect was de handel vrij levendig. Russische vast. Oostenrijksche meer aangeboden.

Grenada Onb. St. 1 pCt. 11½.

Koers van het geld: Prolongatie 2½; Beleening 2½; Disconto 3 pCt.

Laatste Prijzen te 5 uren: Integr. 2½ pCt. 44$\frac{1}{16}$; Ard. a £ 510 8⅞; Binnenl. 3 pCt. 18$\frac{13}{16}$.

AMSTERDAM, 20 Aug. EFFEKTENSOCIETEIT, te 4½ uur.

Integralen 44⅛, ⅛. 4 pCts. 69⅞, ½. Sp. Binnenl. 3 pCts. 18⅞, $\frac{15}{16}$, 19. Dito Ardoin-Coupons (Nieuwe) 6⅞. Dito Dito (Oude) 6⅞. Portug. 4 pCts. 18½. Metall. 2½ pCt. 36⅛, ¼, ⅛, ¼.

Tot de genoteerde koersen was heden de affaire vrij geanimeerd, en de stemming over het geheel iets aangenamer.

ADVERTENTIEN.

, De COMMISSIE VAN GENEESKUNDIG ONDERZOEK EN TOEVOORZIGT IN DE *PROVINCIE GRONINGEN* herinnert bij deze, dat zij hare GEWONE VERGADERING houden zal op Zaturdag, den 16den September aanstaande, des morgens te 10 uren, in het OMMELANDERHUIS, en verzoekt tevens allen, welke dan verlangen TOEGELATEN TE WORDEN tot het **HEEL-, VERLOS-** of **ARTSENIJMENGKUNIG** *EXAMEN*, alsmede tot dat van **DROOGIST**, zich ten minste VEERTIEN DAGEN vóór dien tijd, *schriftelijk*, en voorzien van de *behoorlijke bewijzen*, aan te melden bij den ondergeteekende, in de Heerestraat.

GRONINGEN, 7 Augustus 1848.

De Provinciale Commissie voorn.,
Namens dezelve:
C. U. J. HUBER, *Secretaris.*

Met de vereischte toestemming, gedenkt de Kastelein **F. GIEZEN**, te ***Helpman***, te laten VERHARDDRAVEN, op **MAANDAG**, den **28sten AUGUSTUS**, *den Gedenkdag van het Ontzet der Stad Groningen in* 1672:

Tot PRIJS: Een Kompleet **CHAISGEREIDE** met **HOOFDSTEL** en **LEIDSEL**, met BERLIJNER ZILVER gemonteerd.

Tot PREMIE: Een **PIKEURS HOOFDSTEL** met **TOEBEHOOREN.**

Alle PAARDEN ten genoegen der Keurmeesters zullen hierop worden toegelaten, mits geen' Stads Prijs hebbende gewonnen. — De KEURING der PAARDEN des namiddags te 2 uren, en de RIJDING terstond daarna.

OP DEN 28sten AUGUSTUS,

gedenkdag van Groningens bevrijding, zal in den SCHOUWBURG alhier eene TOONEELVOORSTELLING gegeven worden, bestaande in: **DE SUBORDINATIE**, OF IETS UIT HET LEVEN VAN **FREDERIK DE GROOTE**, Tooneelspel in vier Bedrijven. Daarna: **EENE ZINNEBEELDIGE VOORSTELLING** op het **gedachtenisfeest van het Beleg en Ontzet der Stad *Groningen* in 1672**, voorzien met Koren, Costumes en Decoratiën.

De LIJST van INTEEKENING ligt nog voor bij den Bureaulist **P. DE KONING**, bij wien ook PLAATSEN te bespreken zijn.

GRONINGEN BELEGERD EN VERLOST IN 1672.

Aan HH. INTEEKENAREN wordt door deze berigt, dat de **VOORLEZING** daarover, te houden door ***A. HAZELHOFF***, plaats zal hebben op WOENSDAG, den **30** Augustus aanstaande, in de PEPERGASTHUISKERK, des avonds te 5 uren, terwijl voor diegenen, welke niet ingeteekend hebben, gelegenheid is, den TOEGANG en GEZANGEN te kunnen bekomen bij den Heer **A. L. SCHOLTENS**, Boekhandelaar aan de Groote Markt, en des avonds bij de KERKDEUR, à **25** Cents.

GEBOORTE-, HUWELIJKS- EN STERFBERIGTEN

, Heden beviel voorspoedig van een' ZOON H. B. KONING, geliefde Echtgenoote van

Mr. **F. ROESSINGH.**

VLAGTWEDDE, 14 Augustus 1848.

, Heden beviel van eenen ZOON H. H. WIELANDT, geliefde Echtgenoote van

O. OVING.

SAPPEMEER, 15 Augustus 1848.

, Heden morgen beviel van eenen ZOON A. H. VAN DER LAAN, geliefde Echtgenoote van

J. S. MEIHUIZEN.

MIDWOLDA, 17 Augustus 1848.

, Heden beviel van eenen wélgeschapen ZOON C. ROODA, Echtgenoot van

HM. REILINGH,
Koopman in de Brugstraat.

GRONINGEN, 20 Augustus 1848.

, Ondertrouwd:

H. A. SMIT, Hz.,
van de *Nieuwe Schans*,
G. MENNENGA,
van *Ditzummer Verlaat.*

NIEUWE SCHANS, in Augustus 1848.

, Heden overleed zeer onverwacht Mejufvrouw ELIZABET DANIËLS, Weduwe van wijlen den Heer J. KLEIJN, in den ouderdom van 75 jaren.

O. PEKELA, 19 Augustus 1848.

H. R. MIDDEL, *Executeur-Testamentair.*

, GRONINGEN, 20 Augustus 1848. Heden overleed alhier de oud-Scheepskapitein PIETER GEORG LOFVERS, in den ouderdom van ruim 75 jaren.

Eenige kennisgeving.

HET
Weeknieuws,

een WEEKBLAD, dat sedert den 15den Julij l.l. bij den Uitgever **H. FRIJLINK**, te *Amsterdam*, het licht ziet, behoort onder de weinige bladen, die mede

VOOR DAMES

geschikt zijn, daar het niet alleen bevat een uitvoerig verslag der voornaamste *Bevallingen*, *Huwelijken* en *Sterfgevallen* door het geheele Rijk, maar ook eene opgave der nieuwste MODES, door *Afbeeldingen* opgehelderd.

Daarenboven bevat dit Weekblad *alle mogelijke Nieuws*, te veel om hier op te sommen. De prijs is, per drie maanden, *voor Amsterdam f* 1 — 90, met 15 Cents verhooging voor de *buitensteden.* Alle Boekhandelaars en Postdirecteuren nemen bestellingen aan.

, Door den Boekverkooper **JOHANNES MULLER**, te *Amsterdam*, is uitgegeven:

Kaart van Italie,

geteekend en op Steen gegraveerd
DOOR
T. ETTLING.
Prijs 70 Cents.

, De BEKENDE en ONBEKENDE SCHULDEISCHERS van de onder het voorregt van BOEDELBESCHRIJVING aanvaarde NALATENSCHAPPEN van wijlen **AREND JANS BOS**, *Kuiper* en *Wagenmaker*, en wijlen **MARGIEN JURRIENS KAPEL**, Echtelieden, gewoond hebbende en overleden te *Adorp*, worden bij deze OPGEROEPEN, om op DONDERDAG, den **31sten** AUGUSTUS 1848, des namiddags te twee uren, in het GEMEENTEHUIS te *Adorp*, visie te nemen der REKENING en VERANTWOORDING van opgemelden BOEDEL, waarna, ingeval er geen verzet plaats heeft, zal worden overgegaan tot VEREFFENING en AFDOENING, voor zoo ver zulks zal kunnen geschieden.

Mr. H. VAN BOLHUIS,
Procureur.

OPROEPING VAN SCHULDEISCHERS.

De **CURATOR** in het FAILLISSEMENT van **M. J. VAN WIJHE**, Koopman, wonende te *Groningen*, roept bij deze, krachtens bevelschrift van den Edel Achtbaren Heer Mr. J. WOLDRINGH, Regter-Commissaris in genoemd Faillissement, alle BEKENDE en ONBEKENDE SCHULDEISCHERS, de BEVOORREGTE en PAND- of HYPOTHEEK hebbende daaronder begrepen, op, om op MAANDAG, den vijfentwintigsten September 1848, des voormiddags te tien uren, te verschijnen in de AUDIENTIEZAAL der ARRONDISSEMENTS-REGTBANK te *Groningen*, ten einde alsdan tot de VERIFICATIE der SCHULDVORDERINGEN over te gaan.

De Curator voornoemd:
Mr. M. A. EEKHOUT, *Advokaat.*

Een ieder wordt verzocht vóór den 28sten dezer zijne SCHULDVORDERINGEN in te zenden, ten Huize van H. J. PIEK, buiten Apoort, te *Groningen*, ten laste van **GRIETJE KLAASSENS GREIN**, gewoond hebbende en overleden *aldaar.*

De ondergeteekende WAARSCHUWT een' ieder', om aan **GEERT OETSES BOS** niets op NAAM van den ondergeteekende of van zijne Echtgenoot, zonder hunne voorkennis, te CREDITEREN; zullende daarvan door hen GEENE BETALING geschieden.

GRONINGEN, 21 Augustus 1848.

A. G. DE WIT.

STOOMBOOT EN BARGEDIENST.

De **BARGE** vertrekt gedurende den diensttijd van dit jaar, in verband met de **FRIESCHE STOOMBOOTEN**, van *GRONINGEN* over de *LEMMER*, des avons te 6 uren precies. Afvaart buiten de Apoort voor de STADS HERBERG, alwaar nadere informatiën zijn te bekomen.

De prijzen der persoonsvrachten zijn:

1ste Kajuit van *Groningen* tot *Amsterdam f* **8.60.**
2de Kajuit van „ „ - **5.30.**

De dagen der afvaart blijven bepaald op MAANDAG, WOENSDAG en VRIJDAG.

RIJN- EN IJSSEL-STOOMBOOTMAATSCHAPPIJ.

ZOMERDIENSTEN.
AUGUSTUS 1848.

Van *AMSTERDAM* naar *KAMPEN:* (behalve ZONDAGS) dagelijks, des morgens te 6 uren.

Van *KAMPEN* naar *AMSTERDAM:* (behalve ZATURDAGS) dagelijks, des namiddags te 1½ uur.

De **DILIGENCE** van *GRONINGEN* naar *ZWOLLE* en *KAMPEN*, in correspondentie met de **STOOMBOOT** van *KAMPEN* op *AMSTERDAM*, vertrekt DAGELIJKS, des avonds te 11 uren, van het Logement *de Nieuwe Munster*, bij **C. A. FRIGGE**; — terwijl de Reizigers zóó vroegtijdig te *Amsterdam* aankomen, om met den laatsten Spoortrein naar *Haarlem*, *Leiden*, *'s Gravenhage* en *Rotterdam* te kunnen vertrekken. Voorts loopt deze Dienst direct door naar *Deventer*, *Arnhem*, *Nijmegen* en *Cleef*, en komt te *Arnhem* aan vóór het vertrek van den derden trein.

NEDERLANDSCHE HANDELMAATSCHAPPIJ.

De **DIRECTIE** maakt bekend, dat de **NAJAARS INDIGO- en COCHENILLE-VEILINGEN** der Maatschappij, van 1848, zullen gehouden worden op de dagen en plaatsen, en bestaan uit de hoeveelheden hier onder gemeld.

te Rotterdam, op DONDERDAG, den 21sten September 1848:
707 Heele } Kisten **JAVA INDIGO**, lig-
1152 Halve en Kwart } gende *aldaar.*
139 Kisten **JAVA COCHENILLE**, liggende *aldaar.* met voorbehoud, deze kwantiteit te vermeerderen met ongeveer 227/1 kisten JAVA INDIGO, wanneer het Schip, waarmede deze aanvoer verwacht wordt, tijdig genoeg mogt binnen komen.

te Amsterdam, op MAANDAG, den 25sten September 1848:
207 Heele } Kisten **JAVA INDIGO**, lig-
1643 Halve en Kwart } gende *aldaar.*
151 Kisten **JAVA COCHENILLE**, liggende *aldaar.*

Onder deze hoeveelheden is begrepen het nog onverkochte van het opgehoudene in de Veilingen van den 22sten en den 25sten Mei laatstleden.

De Directie geeft bij deze aankondiging de verzekering, dat zij, vóór hare gewone VOORJAARSVEILINGEN van 1849, geene andere INDIGO en COCHENILLE, dan de bovengemelde partijen, aan de Markt zal brengen.

De Notitiën met de Veilconditiën zullen in tijds worden uitgegeven.

AMSTERDAM, 16 Augustus 1848.

VAN DER OUDERMEULEN, *Pres.*
GOUDSWAARD, *Dir., fung. Secr.*

Heden namiddag te 2 uren

en volgende dagen te *Helpman* VERVOLG van den VERKOOP der nog voorhanden zijnde **WINKELGOEDEREN** van den Heer J. R. TIJL.

FIRMA **Steen & Comp.**

, Ten overstaan van Mr. **J. W. QUINTUS**, Notaris te *Groningen*, zullen, op WOENSDAG, den 23sten Augustus 1848, des avonds te 7 uren, ten Huize van de Erven J. EEKHOFF, T.z., aan de Groote Markt aldaar, publiek worden verkocht:

I. Eene ruime en wél doortimmerde BEHUIZING, get. Z 17 rood, met groote SCHUUR en fraaijen TUIN er achter, staande en gelegen buiten de Heerepoort, te *Groningen*, Westzijde van den Straatweg, nabij het Hoornsche Diep.

II. Een groote TUIN met eenen VIJVER, mede aldaar.

III. Eene ruime WONING mede aldaar, get. Z 16 rood, met den TUIN ten noorden daaraan gelegen, voor zoo verre deze Woning strekt; voorts de geheele TUIN, achter deze Woning en de perceelen 4 en 5 gelegen, en eindelijk de TUIN ten oosten van perceel 5 gelegen.

IV. Zes WOONKAMERS, mede aldaar, get. Z 15, 14, 13, 12, 11, 10 rood, met den TUIN ten noorden van deze 6 Woonkamers gelegen, volgens afbakening.

V. Zes WOONKAMERS, mede aldaar, get. Z 9, 8, 7, 6, 5, 4 rood, met den TUIN ten noorden van deze 6 Woonkamers gelegen, volgens afbakening.

Alles toebehoorende aan den Heer B. W. CRIENS. Om te aanvaarden den 1sten November 1848, of perceel I, des verkiezende, den 1sten October 1848. Te bezien daags vóór en op den Verkoopdag van 2—5 uren.

, Ten overstaan van Mr. **J. W. QUINTUS**, Notaris te *Groningen*, zullen, op DONDERDAG, den 24sten Augustus 1848, des avonds te 7 uren, ten Huize van de Erven E. J. TIDDENS, in het *Huis de Beurs*, te *Groningen*, publiek worden verkocht:

I. Een zeer hecht-sterke **STOOM-OLIE-, PEL-** en **KORENMOLEN**, get. P 236 V, met daaraan verbondene ruime TURFLOODS en STALLING; voorts met de Noordzijde daarnevens staande ruime HEEREN BEHUIZING met derzelver TUIN, groot ZAADPAKHUIS, get. P 237 V, en twee KNECHTENWONINGEN, get. P no. 238 en 239 V, benevens het achter deze Gebouwen gelegene vol eigen GROENLAND, groot ongeveer 1 Bunder; alles staande en gelegen aan het Winschoterdiep, buiten het Kleine Poortje, onder *Groningen*, met den bij deze Fabrijk behoorenden kompleten INVENTARIS.

II. Ongeveer 2 Bunders vol eigen GROENLAND, gelegen Noordzijde van de Landerijen, onder het voorgaande perceel omschreven, hebbende deze Landerijen en Fabrijk uitvaart door de Olieslagerssteeg naar den Oosterweg.

III. Twee VEENPLAATSEN, gelegen aan het Boerediep op het *Stads Kanaal*, onder de Gemeente *Wildervank*, gedeeltelijk aangesneden, bekend als Stadsgrond, onder de nos. 45 en 46, met de daarop staande ARBEIDERSWONING en TURF, bij het Kadaster bekend Gemeente *Wildervank*, Sectie E no. 79, 79bis en 82, te zamen groot 25 B., 76 R. en 20 E.

Alles toebehoorende aan de Firma MODDERMAN en COMP.

Om te aanvaarden perceel 1 op den 15den September, perceel 2 op den 12den November en perceel 3 op den 1sten September 1848.

Voor Gegadigden, niet te *Groningen* wonende, zal perceel één dagelijks, des voormiddags van 10—1 uur, te bezien zijn; overigens zal de bezigtiging plaats hebben daags vóór en op den Verkoopdag, des namiddags van 2—5 uren. Alles op Bewijzen van Toegang, ten Kantore van den Notaris te bekomen.

VERKOOP VAN HAVER.

Op WOENSDAG den 23sten Augustus 1848, des namiddags te 3 uren, zullen *op het* LAND *nabij LANDLEVEN*, in den *Paddepoel*, onder *Groningen*, publiek worden verkocht: Ongeveer **500** Hokken beste **ZWARTE VOERHAVER**, toebehoorende aan **W. VEENHOVEN** alhier.

Mr. J. J. DE SITTER, *Notaris.*

HOUTVEILING,

onder werkelijke Houtkoopers, op ZATURDAG, den 26sten Augustus 1848, des voormiddags te 11 uren, ten Huize van de Wedw. F. VAN DER BOOGH, te *Appingedam*, van eene groote partij Maste en zware Oostzeesche VUREN BALKEN, onderscheidene soorten Oostzeesche GREENEN BALKEN, eene groote partij JUFFERS, KOLDERS, EIKEN STOLPEN en POSTEN, GREENEN en VUREN DEELEN, PIJPEDUIGEN, ENZ.

Mr. H. J. OFFERHAUS, *Nots.*

BIJ AFBRAAK UIT DE HAND TE KOOP:

Een komplete **ROGGE-** en **PELMOLEN**, voorzien van een best GAAND WERK, hetwelk zoo goed is als nieuw, eene beste AS en eene uitmuntende ROEDE en drie paar STEENEN, als: één paar Rogge- en Weitsteenen en 2 paar Pelsteenen.

Deze Molen, die 20 Ellen, 5 Palmen vlugt en op Stelling eene hoogte heeft van 4 Ellen, 5 Palmen, is te bevragen bij J. K. MEEKMA, te *Ferwerd*, Prov. *Vriesland.*

Ondergeteekenden verwittigen aan hunne Stad- en Landgenooten, dat het MAGAZIJN in den CAROLIEWEG ruim voorzien is van alle soorten van **KARTONNEN DOOZEN**, alsmede dat bij hen in deze Artikelen alles wordt GEREPAREERD, voor de *zuinigste prijzen*; verzoeken gunst en rekommandatie.

GRONINGEN, 21 Augustus 1848.

J. E. VAN COEVORDEN & COMP.

Doofheid.

Door de eenvoudige en gemakkelijke *acoustique* wijze van behandeling van Doctor **MÈNE MAURICE**, van *Parijs*, zijn de Heer MEIJER, Ontvanger der Registratie te *Kampen*, sedert twintig jaren aan de ergste **DOOFHEID** lijdende, wijlen de Heer BLOK, Handelaar in Oudheden, en Mevrouw de Gravin WAUTHIER, beide te *'s Gravenhage*, van deze zwakheid hersteld. Met belangstelling leze men twee BRIEVEN, door den Heer MEIJER in het *Handelsblad* en de *Nieuwe Rotterdammer Courant* van den 26sten, 28sten en 31sten Julij l.l. geplaatst. — De 5de Uitgave van het in het Fransch door Doctor MÈNE MAURICE, te *Parijs*, geschreven Werk (à *f* 1,50 verkrijgbaar bij den Heer **BURGERS**, Kalverstraat, no. 168, te *Amsterdam*) leert de wijze van behandeling kennen, om zich zelven te genezen, enz.

PROSPECTUSSEN in het Nederduitsch over de behandeling mede als boven *gratis* te bekomen.

W. GORTER, Apotheker te *GRIJPSKERK*, vraagt zoo spoedig mogelijk een **BEDIENDE.**

DRIE SCHOENMAKERSKNECHTEN

kunnen dadelijk *WERK* bekomen bij **P. J. SIKKEL**, *Mr. Schoenmaker* te *MUNTENDAM.*

WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN,

gedaan te *Groningen*; medegedeeld van wege het Genootschap: *Ter bevordering der Natuurkundige Wetenschappen.*
AUGUSTUS 1848.

DAGEN.	BAROMETER op 0°.			THERMOMETER.			VOCHTIGHEIDSTOESTAND.			WINDSTREEK.			LUCHTGESTELDHEID.		
	8 uur.	2 uur.	8 uur.	8 u.	2 u.	8 u.	8 u.	2 u.	8 u.	8 uur.	2 uur.	8 uur.	8 uur.	2 uur.	8 uur.
13	761,13	760,74	761,28	13,1	17,6	12,2	0,90	0,94	0,89	Z. t. W.	Z.W.t.W.	Z.W.t.W.	bewolkt.	regen.	weinig bewolkt.
14	761,22	760,81	759,74	12,5	16,3	12,9	0,91	0,59	0,83	W.N.W.	N. t. O.	N. N. O.	weinig bewolkt.	bewolkt.	regen.
15	759,78	759,54	761,21	11,3	16,7	13,5	0,91	0,75	0,89	O. N. O.	O.	O. Z. O.	regen.	betrokken.	betrokken.
16	759,68	757,35	756,64	14,7	20,0	16,6	0,87	0,82	0,92	„	„	O. N. O.	betrokken.	bewolkt.	„
17	756,73	757,29	759,08	16,0	21,8	16,0	0,94	0,84	0,90	O. t. N.	N.W.t.N.	W.	„	„	„
18	760,39	762,44	762,79	16,6	19,4	13,2	0,80	0,78	0,89	W. N. W.	N. t. W.	N. t. W.	bewolkt.	„	weinig bewolkt.
19	759,30	757,23	757,92	18,6	23,2	18,5	0,91	0,74	0,87	Z. t. W.	Z.W.tW.	W. Z. W.	„	„	betrokken.

Te Groningen, bij C. M. VAN BOLHUIS HOITSEMA, Boekdrukker.

VERSLAG

VAN DE

BERAADSLAGINGEN

OVER DE

GRONDWETSHERZIENING,

IN DE

Tweede Kamer der Staten Generaal.

Zitting van Woensdag, den 16den Augustus 1848.

Alle ministers zijn in de zitting tegenwoordig.

Aan de orde van den dag zijn de beraadslagingen over de ontwerpen van wet tot herziening der Grondwet, en wel in de eerste plaats over de algemeene beschouwingen van Ontwerp I: *van het Rijk en zijne inwoners.*

De heer *Anemaet*, die het eerst het woord voert, herinnert, hoe hij, van den aanvang dat hij in de Kamer kwam, op eene herziening der Grondwet in ruimen zin heeft aangedrongen; hoe hij daardoor de verdenking op zich geladen heeft, dat het hem een genoegen was tot de tegenstanders der Regering te behooren; dat hij uit heilig pligtbesef echter niet gesarzeld heeft, zich in 1844 aan te sluiten bij de acht mannen, die voorstellen tot herziening hebben gedaan; dat hij hoogelijk verblijd was, toen de bekende koninklijke toezegging kwam en eene ruime grondwets-herziening eene bestemming deed geboren worden. Hij moest het intusschen betreuren, dat de ontwerpen niet met denzelfden spoed behandeld heeft, waarmede door de staats-commissie haar werk is volbragt. — Thans tot de behandeling der ontwerpen zelve overgaande, moet de Red. verklaren, dat hij geene onbepaalde goedkeuring aan de voordragten kan hechten, omdat hij geene herziene Grondwet van 1815, maar eene geheel nieuwe gewenscht had. Daarbij hadden dan meerdere vereenvoudigingen en bezuinigingen moeten opgenomen zijn. De voordragten bieden wel vermeerdering van politieke regten aan, doch leveren geene genoegzame bezuiniging op. Spr. had verlangd, dat er geene 11 provinciën, maar hoogstens 4 departementen waren voorgesteld. Hierdoor zou het moeijelijk geschilpunt der geregtshoven van zelf uit den weg geruimd zijn. Ook de kosten der provinciale besturen zouden daardoor verminderd zijn. Hij had het wenschelijk geacht, dat Limburg een afzonderlijk hertogdom ware gebleven. — De Raad van State moest naar zijne meening wegvallen. — De Eerste Kamer zou men evenzeer kunnen ontberen, daar men het moeijelijk omtrent de zamenstelling eens kan worden. — Al die punten zijn oorzaak, dat Spr. geene onbepaalde goedkeuring aan de herziening kan geven. Hij heeft echter begrepen, dat, als ieder te veel aan eigene denkbeelden hechtte, er dan in het geheel geene herziening zou tot stand komen. Spr. zal dan ook zijne goedkeuring niet onthouden aan mannen, overeenkomstig met zijne staatkundige opiniën, en die hij reeds lang aan het bewind gewenscht had, en dit te minder omdat voor het vervolg de aanvulling van bestaande leemten en eene herziening der Grondwet gemakkelijker zal gemaakt worden. — De Red. zal de meeste, zoo niet alle ontwerpen goedkeuren, onder reserve echter, dat hij, bij eene eindbeslissing in de dubbele Kamer, ook zijne eerste beslissing zal herzien en, zoo noodig, wijzigen.

De heer *Mackay* herinnert bij den aanvang zijner rede aan den edelen *Luzac*, in wiens plaats hij opgetreden is. Huivering wordt men dan ook, als men voor het eerst het woord moet opvatten, gedachtig aan hem, wien men geroepen werd te vervangen. En toch hij voelt behoefte om te spreken; hij kan die Grondwet niet aannemen zonder protest, hij kan niet ontkennen, dat er een huis is gebouwd, waaraan de grondslag ontbreekt.

Spr. stelt zich allereerst op het standpunt, waarvan hij meent te moeten uitgaan. Dat standpunt omschrijft hij, naar aanleiding van drie vragen, namelijk: Van waar komen wij? Waar zijn wij? Waar gaan wij heen? Bij de beantwoording der eerste vragen, die namelijk, dat wij komen van een revolutionnair terrein, werpt Spr. een' blik op den algemeenen toestand van Europa sedert de revolutie van het laatst der vorige eeuw, ook in betrekking tot ons vaderland. Na de Fransche centralisatie en bureaucratie te hebben overgenomen en zelfs uitgebreid, kwam het stelsel van behoud, dat tot het uiterste werd gedreven, zoodat het niet langer kon in stand blijven; het viel, het moest vallen; maar wat zou het hulpmiddel moeten zijn, om den Staat in zijne grondslagen te vernieuwen? Men weet het: vrijheid van onderwijs, vrijheid van Godsdienst, vrijheid van vereeniging. Dat was dan ook in den eersten oogenblik de leus, maar men is er van afgeweken. Men schijnt langzamerhand minder gevraagd te hebben: wat is regt? dan wel geluisterd te hebben naar hetgene de meerderheid eischte.

Bovendien is Spreker bijzonder gestemd tegen de voorschriften, die zoogenaamd de vrijheid van godsdienst regelen. In dat opzigt vooral vraagt hij waarheid, regt en vrijheid. Hij toetst het voorgedragene aan die eeuwige beginselen, doch het komt hem niet voldoende voor; want Spr. is van de stelling, dat geene wet verbindende kracht heeft, als men niet van het beginsel uitgaat, dat er goddelijk regt is. Er is een beginsel van regt, dat van God uitgaat, en dat verheven is boven gewone wet en boven regeringsvorm. Daarom moet eene Grondwet alleen regten erkennen, niet regten scheppen. Het regt was reeds geboren vóór dat de wet bestond; en als men dan spreekt van liberalismus, dan moet men geene bepalingen maken, die indruischen tegen de erkenning van vrijheid in het godsdienstige. Spr. wil geene losbandigheid; die is ook niet mogelijk in eene maatschappij, waar het hooger beginsel van het goddelijk regt heerschende is. Spr. vraagt dus vrijheid als zijn regt.

Hij acht zich niet bevredigd met hetgene nopens al die groote beginselen is voorgesteld, doch zal, als hij ongelijk heeft, dit erkennen; want zijn eenig doel is: het heil van troon en vaderland!

De heer *van Leeuwen* bepaalt zich voor het oogenblik tot hetgene in de voordragten nopens de verkiezingen is gezegd. Hij is tegen regtstreeksche, en heeft, ook in de afdeelingen, die met éénen trap voorgestaan. Hij verlangt ook, dat de benoeming tot leden der Eerste Kamer uitsluitend aan den Koning worde opgedragen. Hij hecht meer aan eene getemperde monarchij, dan aan eene getemperde democratie.

De heer *van Heloma* wijst op de gevolgen eener verwerping der voordragten. Daaruit zouden staatsschokken kunnen ontstaan, waarvan de gevolgen onberekenbaar zijn. De Red. weet het, dat er zijn, die eene nog ruimere herziening hadden gewenscht, doch er zijn er ook, die haar meer beperkt wilden. Ook Spreker zelf vindt er niet alles in opgenomen, wat hij verlangd had. Vooral had hij gaarne meerdere bezuiniging gezien, eene opheffing der Eerste Kamer, van den Raad van State, enz. Maar genoeg, de hoofdpunten zijn verbeterd, de regtstreeksche verkiezingen worden ingevoerd, en de deur tot verdere verbetering is niet gesloten. Dit komt vooral in aanmerking, naardien de weg tot Grondwetsherziening veel gemakkelijker is gemaakt.

De heer *van Dam van Isselt* wijst op het noodlottige stelsel van behoud, hetwelk door dat van volharding is opgevolgd; voor het laatste was nog eenige verdediging te vinden, het andere had geen enkele edele drijfveer.

Gelukkig acht hij zich, op dit oogenblik geroepen te zijn tot beraadslaging over voorstellen, aan welke hij voor het grootste gedeelte zijn zegel kan hechten, omdat hij daarin ziet de waarachtige grondslagen van eene constitutionele monarchij.

Het is waar, de wenschen van velen hebben zich hier en daar verder uitgestrekt, maar zoolang de maatschappij nog verkeert in den tegenwoordigen toestand, acht hij eene zoo uitgebreide vrijheid en eene grondwet, op de verhevenste beginselen van godsdienst en regt gebouwd, onbereikbaar.

Spr. zal zich dus bepalen tot de Grondwet zoo als die thans is en in de omstandigheden, waarin wij verkeeren, en zulks als een uitvloeisel van de behoeften des tijds en niet van revolutiën.

Van dat standpunt uitgaande, brengt Spr. zijnen dank aan het geëerbiedigd Hoofd van den Staat, die in tijds gezien heeft, dat men zijne oogen heeft verblind.

Alsnu gaat Spr. de verschillende ontwerpen na, omdat hij zich voorgenomen heeft, zoo min mogelijk zonder noodzakelijkheid te spreken bij de discussie over de afzonderlijke ontwerpen.

De hoofdstrekking van Spr. redevoering komt hierop neder. Spr. keurt de nopens Limburg aangebragte wijziging zeer goed. Zonder bijzonder op het behoud van die provincie gesteld te zijn, brengt hij der Regering hulde voor de handhaving van de Nederlandsche regten aldaar.

Het inkomen van de Kroon, Spr. meent, dat hier geene meerdere geldelijke offers moeten gevergd worden, en vereenigt zich met de thans voorgestelde redactie. Ook omtrent de koloniën is hij bevredigd.

Ofschoon den Raad van State afgeschaft wenschende, meent hij in het behoud te kunnen berusten, wanneer de Regering dat collegie zoo nuttig oordeelt als zij aanvoert. Toch meent hij, dat hij belemmerend zal zijn voor den werkkring van den raad van ministers.

Het stelsel der verkiezingen kan zijne goedkeuring wegdragen.

De Eerste Kamer beschouwt hij nutteloos, en hoopt, dat zij de Regering niet belemmere.

De titulatuur in het algemeen, en die der leden van de Kamer in het bijzonder, wenscht hij te zien verdwijnen, zoo ook de titels der ministers.

Het regt van vereeniging had hij liever niet opgenomen gezien, als zijnde een uitvloeisel der persoonlijke vrijheid; hij is nu beducht voor misbruiken.

Gewigtig is het onderwerp aangaande het onderwijs. Gaarne had hij de periode weg zien vallen: „met eerbiediging van ieders godsdienstige overtuiging", omdat dit eene soort van goedkeuring schijnt van de lasterlijke aantijgingen van sommigen tegen het bestaande onderwijs in Nederland. Zijne meening is, dat hier te lande ieders godsdienstige begrippen werkelijk worden geëerbiedigd; maar als men alles beschouwt als onchristelijk, dan is het onmogelijk eenig onderwijs in de geschiedenis, natuurkunde of andere wetenschappen te geven.

Doch Spr. zal zich des echter met het voorstel der Regering tevreden stellen. Vrijheid van onderwijs is de leus geworden, welnu, hij wil gaarne er toe medewerken; maar alleen door de bijvoeging, dat er lager onderwijs van staatswege wordt gegeven.

Nu komt de Spr. tot een hoogst belangrijk onderwerp: *de vrijheid van Godsdienst.* Hij weet het, hij zal daarbij het verwijt van onverdraagzaamheid niet ontgaan. Ook dit heeft men hem, een jaar geleden, bij de behandeling over het regt van placet verweten. Hij zal het zich echter getroosten, wanneer het betreft de vervulling van een' heiligen pligt. Hier mag hij niet volgen de uitspraak van zijn hart, niet als mensch, maar als wetgever. En dan moet hij verklaren, dat de voordragt hier geene vrijheid geeft, maar loslating van alle banden, niet de vrijheid naar de wet, maar eene, welke op ontbinding van den Staat kan uitloopen.

Maar, zegt men, de tijden zijn sedert voorleden jaar veranderd. Ja, dat is zoo: de mannen, die uit bijna alle landen van Europa verbannen zijn, als gevaarlijk voor de algemeene rust, strooijen thans het zaad van verderf hier uit. Meer dan ooit moet men thans roepen: *Waakt!* Spr. heeft niet op het oog die eerbiedwaardige R.-K. geestelijken, die waardige dienaars Gods mogen genoemd worden, doch zoo vele anderen, die overal het zaad van tweedragt strooijen, die hier twee vijandige kampen wenschen te maken, en die niet rusten zullen vóór zij hun doel hebben bereikt. Hij beroept zich op hetgene door den voormaligen pastoor der R.-K. gemeente te Hillegom, *Albert*, geschreven is. Deze heeft zijne kerk verlaten, omdat hij zich niet langer met hare strekking kon vereenigen. Hij leert, dat de R.-K. kerk de meest aanmatigende is. — De Redenaar beroept zich, om den geest dier kerk te doen kennen, op hetgene door een harer organen: *de Katholijke Stemmen*, is gezegd: dat het beest ligt te spartelen, en het weldra de kop zal ingeslagen zijn. Bij zoodanigen geest, is dan de vrijheid wenschelijk? Is het denkbaar, dat een mandement, bul, rescript, of ander stuk, van een geestelijk opperhoofd uitgegaan, zal kunnen geweigerd worden? — Maar Spr. heeft niet alleen de Katholijken op het oog. — Hij slaat thans een' blik op de Protestantsche kerk. Ook voor deze zijn alle banden losgemaakt. Wie zal dan de kerkelijke overheid zijn? Er zullen verschillende kerken ontstaan, en in ons Nederland, dat zich nog verheugen mag in vooruitgang en beschaving, zal men de tooneelen van 1618 en 1619 vernieuwen. Het voorgestelde bevat ook eene onwaarheid. De Koning zal onmogelijk kunnen waken; want hem is de magt ontnomen, de kerk binnen perken te houden. Zal men de strafbepalingen toepassen, dan maakt men martelaars, en de zaak wordt veel erger; maar dit juist is het, wat de verderfelijke bedoelingen in de hand werkt. In het belang der rust van den Staat, van de Regering, en in het belang van Katholijken en Protestanten moet Spr. verlangen, dat men door de wet gebonden worde. Waren allen beschaafd en verlicht, het zou niet noodig wezen, doch de massa, Protestanten en Katholijken, is niet verstandig, niet verlicht, niet verdraagzaam. Men moet zorgen, dat het Vaderland geen tooneel van beroering worde.

Ook het 8ste hoofdstuk kan Spr. niet goedkeuren, namelijk, de defensie. Hij meent, dat, als hetgene thans deswege is aangeboden, wordt aangenomen, er even als vroeger onoverkomelijke hinderpalen zullen rijzen tegen iedere doelmatige inrigting ter verdediging van het vaderland. Ook is hij sterk voor doelmatige bezuiniging bij oorlog, en prijst een dezer dagen uitgekomen boekwerk nopens defensie, van den majoor *van Meurs*, sterk aan, als reeds veel goeds bevattende. In allen geval moet men thans niet bij de Grondwet het middel benemen tot eene goede organisatie.

Hij zal dan tegen dat hoofdstuk stemmen, omdat de Regering gemakkelijk kan toetreden tot de meening der Kamer, op dat punt bij het laatste verslag uitgedrukt.

De heer *van Golstein* schetst de grondslagen, waarop, naar zijne meening, eene goede staatshuishouding moet gevestigd zijn. Hij is gestemd voor eene constitutionele monarchij en voor eene goede volksvertegenwoordiging, die de wenschen der natie aan de Regering kenbaar make. Daarna schetst hij het standpunt, van waar hij de Grondwets-herziening beschouwt, dat van dat der Regering afwijkt, die in de gebeurtenissen buiten 's lands grond heeft ontleend om have voorstellen te doen. Zoolang hij in de vergadering zitting heeft gehad, heeft hij het gevoelen voorgestaan, dat het stelsel van den constitutioneelen monarchalen regeringsvorm hier te lande diende te worden ontwikkeld. Maar de Grondwetgever behoort zorg te dragen, dat men zich niet alleen tot woorden bepale en dat de vrijheid, die men in het staatsverdrag stellen wil, niet in losbandigheid ontaarde. Het ware doelmatiger geweest, dat men aan eene latere vertegenwoordiging de beslissing had overgelaten der vraag, in welke mate de vrijheid zou worden verleend. Nu er toch, volgens de Regering, slechts eene fictieve vertegenwoordiging bestaat, had men die gewigtige taak ook aan de wezenlijke vertegenwoordiging ter behandeling en beslissing moeten overlaten. Indien men er zoo veel waarde aan hechtte, om zoo vele vrijheden in de Grondwet op te nemen, dan had de vrijheid van handel en nijverheid eene eerste en voorname plaats daaronder moeten bekleeden, en zeker den voorrang boven het regt van vereeniging moeten hebben. Met die veelvuldige beginselen van vrijheid, in de Grondwet opgenomen, is als het ware in strijd de opgave daarbij van de bijzonderheden betrekkelijk de krijgsdienst. Uit eene vereenvoudiging van de bepalingen nopens de defensie zoude later eene aanzienlijke besparing kunnen voortvloeijen. Zoo als zij nu zijn voorgedragen, kan zulks niet leiden tot eene verligting van de lasten der natie.

Ook deze vindt hij echter eene groote behoefte. De tegenwoordige voorstellen kunnen niet tot eene bezuiniging leiden. In dat opzigt is de herziening mislukt. Er zal daaruit geene vermindering van lasten voortvloeijen.

De heer *van Beeck Vollenhoven* heeft met genoegen gezien, dat de Regering is overgegaan tot de herziening onzer staatsinstellingen, hetwelk hij als eene wezentlijke behoefte voor het volk beschouwt. Het is eene onmogelijkheid, in een oogenblik als het tegenwoordige, aller wenschen te bevredigen of het volmaakte te bereiken. Dat kan niet leiden tot tijdelijke goedkeuring van al hetgene is voorgedragen. Maar van belang is het, dat het blijke, dat men het nopens de hoofdbeginselen der nieuwe staatsregeling eens is. Hij kan derhalve over het algemeen aan de gedane voorstellen zijne goedkeuring schenken. Gaarne had hij echter meerdere eenvoudigheid en mindere kostbaarheid in de huishouding van Staat gezien, en hij hoopt, gedurende den loop der discussiën daarop nog nader aan te dringen. Hij behoudt zich zijne stem over de voordragten van wet in de dubbele Kamer geheel en al voor.

De heer *Eyter* heeft onderscheidene bedenkingen; hij is tegen regtstreeksche verkiezingen; hij zou er zich wel voor kunnen verklaren, alleen wanneer de Eerste Kamer anders ware zamengesteld, zoodat zij een wezentlijk bolwerk tegen overijling wierd. Wat den Raad van State betreft, hij meent, dat de noodzakelijkheid tot behoud van dat collegie niet gebleken is, en wenscht deszelfs afschaffing in het belang van bezuiniging. Het punt van de godsdienst kan hij mede niet aannemen. Ook in de bepaling nopens het onderwijs heeft Spr. bezwaren, zoo mede nopens het regt van vereeniging. Spr. zal nog in den loop der discussiën op andere punten moeten terug komen.

De heer *Kniphorst* wil wel medewerken, om de aangeboden voorstellen ter dubbele Kamer te helpen brengen; zich echter alle beoordeeling, dáár uit te brengen, voorbehoudende; hij wil aan de Regering geene barricades opwerpen op den weg, welke die voorstellen ter dubbele Kamer moet brengen. Hier is de beslissing nog in geenen deele definitief. Bij aanneming der voorstellen behoeft men zich alzoo niet te zeer te verdiepen in de al- of niet-wenschelijkheid van het voorgedragene. Later zal Spr. zich uiten over de waarde der voorstellen; hij wenscht geheel vrij te zijn in de dubbele Kamer.

De heer *Schooneveld* was geheel toegedaan het voorstel, ontwikkeld in de nota van den heer *Rosenthal*, betrekking hebbende alleen tot wijziging der artikelen nopens de veranderingen in de Grondwet, ten einde tot eene goede uitkomst te geraken, en Spr. zou dan ook bij die gelegenheid tevens het regt van amendement hebben willen zien tot stand brengen.

Spr. is vastelijk besloten, om, nu hij geroepen is een votum uit te brengen, ook aan te nemen de groote beginselen, welke zijn voorgedragen, uitgaande van den regel *salus populi suprema lex*; men mag het heil des volks niet aan subjective overwegingen ten offer brengen.

Spr. kan niet toegeven het begrip, dat eerst in de dubbele Kamer men in beoordeeling van de voordragten zou moeten komen; want als eenmaal de wetten ter dubbele Kamer zijn, dan kan er geene verandering meer in plaats grijpen; dan heeft men zich slechts met ja of neen te verklaren. Spr. gelooft, dat door wederzijds zich te verstaan, men tot een gewenscht einde zal geraken.

De heer *van Haersolte* erkent de noodzakelijkheid tot ruime herziening der Grondwet. Met blijdschap heeft hij 's Konings mededeeling deswege ontvangen; hij betreurt het echter, dat de Regering niet verder is gegaan in bezuiniging der staatshuishouding en van het defensie-wezen.

De heer *Uytwerf Sterling* is mede bereid, om zoo veel mogelijk van eigene denkbeelden ten offer te brengen ter bevordering van eene spoedige afdoening der Grondwets-herziening, hetgeen voor het belang van den Staat dringend wordt gevorderd; maar er bestaan evenwel grenzen, die men niet overschrijden mag, voor zoover de aanneming van bepalingen strijdig zou kunnen worden geacht met de duurzame belangen van den Staat, of waardoor besparingen op den duur zouden kunnen worden tegengegaan. De bepalingen nopens het onderwijs zijn één van die punten, waaromtrent Spr. zijne denkwijze niet kan opofferen om der inschikkelijkheidswille.

Spr. dringt sterk aan op doortastende bezuiniging en vereenvoudiging; want, zonder duurzame vermindering van lasten, zal eene Grondwets-herziening, hoe volmaakt, weinig baten. Spr. zal, na de opheffing der bedenking nopens de wijze van regeling van het regt van vereeniging, thans gaarne aan het eerste ontwerp zijne goedkeuring schenken.

De heer *de Weichs de Wenne* treedt in breedvoerige ontwikkeling over den toestand van Limburg en het standpunt, waarop Spr. alsnu met betrekking tot de gedane voorstellen zich geplaatst vindt. Het algemeen belang drijft hier boven, en vermits het voorgestelde ook sedert lang voor Limburg behoefte is, zoo zal Spr. zijne goedkeuring aan de regeringsvoorstellen volgaarne schenken.

De heer *Smit* had gewenscht, dat er meer was voortgegaan op den weg van bezuiniging en vereenvoudiging. Vele der voorstellen zal Spr. aannemen, ook uit het oogpunt tot bevordering van eensgezindheid.

De heer *van Sasse van IJsselt* heeft met de meeste voldoening de gedane voorstellen ontvangen, omdat hij sedert lang de aanbieding er van dringend had gewenscht, en bij menige gelegenheid zich in dien zin had verklaard. Spreker wijst eenige hoofdpunten aan, waarmede hij zich volkomen kan vereenigen, zoo als onder anderen het stelsel van vertegenwoordiging, het vraagstuk der Godsdienst, het onderwijs enz.; slechts nopens één hoofdstuk brengt hij bezwaren in het midden; het is dat omtrent de defensie. Spr. hoopt, dat de parlementaire discussiën niet weder zullen ontsierd worden door gelijksoortige, als in Junij 1847 over het placet werden gehouden. Hij ziet in de vrijheid van Godsdienst niet het gevaar van ontaarding en losbandigheid, of dat de erkenning van die vrijheid door de voorgestelde bepalingen de kiem zou worden van de ontbinding van den Staat.

Wat overigens betreft de bemerkingen nopens het geschrijf in dagbladen of vlugschriften, Spr. heeft nimmer de individuële meening, door een' schrijver ontwikkeld, schoon ook in den geest van eene partij, tot die partij zelve teruggeleid, en evenmin kan men in billijkheid op rekening van zijne Katholijke landgenooten stellen datgeen, wat in een organ, door den Spr. uit Gelderland genoemd (*de Cath. Stemmen*) mogt opgenomen zijn tegen eene andere godsdienstige gezindte. Overigens ontkent Spr. ten stelligste, dat hetgeen gezegd werd in de *Cath. Stemmen*, zou moeten beschouwd worden als het gevoelen der Katholijke bevolking, zóó, dat die stemmen zouden zijn, gelijk die Spr. meende, het organ der Katholijken.

De heer *van Dam van Isselt* merkt op, dat hij niet gezegd heeft, dat de *Catholijke Stemmen* zouden zijn het orgaan der Katholijken. Mogt Spr. het gezegd hebben, zijne meening was het niet, en het lag ook niet in den geest zijner redeneringen op dat punt.

De heer *Menso* beschouwt eene herziening der Grondwet thans onvermijdelijk: hij wil er opregtelijk toe medewerken. Drie punten zijn er, waarbij Spr. moet stilstaan, name-

lijk: 1). de bevoegdheid om provinciën te vereenigen of te splitsen; 2). het regt van vereeniging; 3). de zamenstelling der vertegenwoordiging. — 1). Vereeniging van provinciën acht hij niet noodzakelijk; ieder Nederlander is aan zijn gewest gehecht. — 2). Het gebeurde in andere landen kan tot voorbeeld strekken, om van het regt van vereeniging niet dan een beperkt gebruik te maken. Er zullen bepalingen door de wet gemaakt worden. Konden die in de Grondwet opgenomen worden, wierd dáár het regt van schorsing geplaatst, de Redenaar zou zich met de voordragt kunnen vereenigen. Thans ziet hij daarin geene genoegzame waarborgen voor de goede orde. In het belang van rust en orde mag hij zich niet met dat voorstel vereenigen. — Wat het 3de punt betreft, Spr. zegt, geen voorstander van regtstreeksche verkiezingen te zijn, vindt den census te laag, en ziet in de zamenstelling van zoodanige verkiezingen veel aanleiding tot kuiperij. Hij wenschte liever eene afschaffing van de Eerste Kamer, dan aan te nemen hare thans voorgedragene zamenstelling.

Hij zal gaarne aannemen, wat hem in gemoede aannemelijk voorkomt, doch afstemmen datgene, waarmede hij zich niet kan vereenigen.

Zitting van Donderdag den 17den Augustus, te 11 uren.

Heden is bij de Kamer eene *derde* nota van nadere wijzigingen in de ontwerpen tot Grondwets-herziening ingekomen, die aldus luidt:

Ontwerp no. III.

Art. 4. Aan het slot van dit artikel wordt de navolgende nieuwe zinsnede bijgevoegd:

„In geval van vereeniging of splitsing van provinciën, „voorziet dezelfde wet, die dit beveelt, in de wijziging, „welke daardoor in deze verhouding noodig zal worden be„vonden."

Ontwerp no. VIII.

Art. 5. Het laatste der in dit ontwerp voorgedragen nieuwe artikelen zal luiden:

Art. ... „De militie te land komt, in gewone tijden, „jaarlijks eenmaal te zamen, om, gedurende niet langer „dan zes weken, in den wapenhandel te worden geoefend, „tenzij de Koning het raadzaam mogt oordeelen, dat za„menkomen geheel of gedeeltelijk achterwege te laten.

„De Koning kan een deel der militie, door de wet te „bepalen, doen zamenblijven.

„De ligting van het loopende jaar kan tot eerste oefening „hoogstens twaalf maanden onder de wapenen gehouden „worden."

Aan de orde van den dag is de voortzetting der beraadslagingen over de ontwerpen betrekkelijk de Grondwetsherziening, waarin nog eenige nadere wijzigingen zijn gebragt.

De heer *Telting* heeft steeds nuttige hervormingen gewenscht, als ze van de Regering uitgingen. Hij blijft van oordeel, dat veel op rekening van de Grondwet is gesteld, dat aan haar niet behoorde toegeschreven te worden. Hij had ook gemeend, dat de herziening ware gegrond geworden op het verslag der Kamer van den 16den Maart; die grondslagen zijn niet meer dezelfde; de hoofdbestanddeelen zijn veranderd, en veel is er in, wat een weerklank is van de onstuimige gebeurtenissen elders. Toch hij zal, bij de behoefte aan herziening, veel van zijne persoonlijke denkwijze opofferen, om het groote werk te helpen tot stand brengen; maar, bij levensvragen, is de grens der inschikkelijkheid; daarover zal hij niet heenstappen, en die punten zijn:

1) regtstreeksche verkiezingen, zoo op zich zelve als in verband met de inrigting der Eerste Kamer.

2) de emancipatie der geestelijken van alle preventief staats-toezigt.

Het regt van vereeniging kan hij niet goedkeuren, maar hij zal deswege nog de nadere inlichtingen der Regering afwachten.

Spr. ontwikkelt nu zijne bijzondere bedenkingen: 1) nopens de regtstreeksche verkiezingen; zij zijn gebrekkig in zich zelve; ze zijn niet passende voor onze natie; de taak der verkiezingen zal voor de meesten een last zijn; men zal ook het doel niet bereiken, dat men zich voorstelt; er zal geene genoegzame kennis zijn bij de kiesgeregtigden: weinigen zullen in staat zijn keuzen te doen met kennis van zaken, maar veeleer den wil van anderen volgen; hij prijst aan de verkiezingen met éénen trap; vooral wegens zijne bezwaren bij beschouwing van de inrigting der Eerste Kamer, die hij voor het leven aangesteld en onontbindbaar, door den Koning wil gekozen hebben. Om deze redenen zal Spr. Ontwerp III afstemmen, en ook Ontwerp II, omdat daarbij de ontbindbaarheid der Eerste Kamer is voorgesteld.

2). Nopens zijn tweede hoofdbezwaar blijft Spr. bij zijn gevoelen, bij de discussie over het regt van placet ontwikkeld.

Na de wijziging, gebragt in het ontwerp nopens het onderwijs, kan hij zich daarmede vereenigen.

De heer *Nap* ontwikkelt de dringende noodzakelijkheid van eene herziening der Grondwet: in de eerste plaats wegens het bestaande gebrekkige stelsel van volksvertegenwoordiging of van de verkiezingen derzelve; in de tweede plaats, uit hoofde der gebiedende voorschriften van de Grondwet, die volstrekt noodzakelijke bezuinigingen in den weg staan. Hij toont, met het oog op de gewigtige gebeurtenissen, die in de laatste tijden in Europa plaats vonden, het belang aan, om zoo veel doenlijk de wenschen des volks te bevredigen, en de wenschelijkheid om op den weg van redelijken vooruitgang voort te streven. Hij wijst er op, dat te midden van zoo onrustige bewegingen van buiten, ons land daarvan is vrij gebleven en dáár steeds zijn blijven heerschen: eerbied voor de wet, eerbied voor het staatsbestuur. Spr. ziet dan ook niet dat brandende van het oogenblik in, om in alle staatsinrigtingen hervormingen te brengen. Het is evenwel de pligt van den wetgever en van den staatsman, om aller wenschen te behartigen en te vereenigen, mits die vereeniging slechts plaats hebbe voorwaardelijk, dat is, tot behoud van den Staat. De wetgeving en de regering moeten weten, wat de wenschen des volks zijn; die grens heeft zich Spr. bij deze beraadslagingen afgebakend. Naar die beginselen zal hij de ontwerpen beoordeelen en zal hij bij elk ontwerp zijne bezwaren, die niet veel in getal zijn, mededeelen. Zoo loopen alsnog zijne bezwaren over de volksvertegenwoordiging, de Eerste Kamer, het regt van vereeniging en de koloniale wetgeving. Omtrent andere punten zal hij den loop der discussiën afwachten. Wat nu het eerste ontwerp betreft, zoo juicht Spr. van harte toe de vrijzinnige bepalingen, die daarin zijn opgenomen. Enkele artikelen had hij gaarne anders gezien, als niet genoeg de zedelijke kracht der wet bevorderende. Ook op den weg der bezuiniging had men daarin verder kunnen gaan.

De wijzigingen door de Regering in de ontwerpen gebragt, schijnen Spr. nog steeds onvoldoende. Hij keurt het af, dat het regt van beperking omtrent vereeniging en vergadering aan den gewonen wetgever is gegeven. Die beperking is nog steeds tot de openbare orde bepaald. Aan het regt van vereeniging zullen dus nog de rust en goede zeden worden prijs gegeven, waardoor de grondzuilen van den Staat zullen worden ondermijnd. Hij wijst er op, wat daarvan in het buitenland de gevolgen waren, alwaar de groote menigte onophoudelijk in spanning blijft verkeeren en de groote kunst der volksmenners steeds daarin bestaat, om den staat van zaken om te keeren. Geene regering is alsdan bekwaam zich staande te houden. De politieke drukpers heeft dan ook hier te lande nooit aangedrongen op de erkenning van dit regt. Wel zijn er somwijlen in het godsdienstige klagten opgegaan, wanneer de regering onschadelijke vereenigingen meende te moeten tegengaan. Maar dan had men geene als de thans bedoelde op het oog. Het is waar, de burgerlijke zin dezer natie geeft geen vermoeden van misbruik in deze, maar zij kan op dien weg verder gaan; politieke vereenigingen kunnen tot verder leiden, en het zou dus onvoorzigtig gehandeld zijn, dit ontwerp goed te keuren, waarin alleen de *openbare orde* beschermd wordt. Hij deelt dan ook niet de authentieke interpretatie aan die woorden gegeven, als zouden die meer omvatten dan naar de letter derzelve is op te maken.

Spr. verklaart zich voorts tegen de woorden: *in Europa*, in het 3de artikel. Hij acht de inlassching van dat woord verkeerd. Volgens de verklaring toch der Regering, zijn de overzeesche bezittingen van den Staat een integrerend deel van den Staat. Mitsdien blijven de volkplantingen *buiten* den Staat daardoor *in* den Staat. Nu strijdt het, volgens Spr., zoowel met het staats- als met het volkenregt, om de volkplantingen van den Staat als een integrerend deel daarvan te beschouwen. Die beschouwing is van veruitziende gevolgen en strijdt tegen den geest der grondwet; want de grondwet spreekt van ingezetenen van *Nederland*, maar niet in *Europa*.

Wanneer zij bedoelt de ingezetenen in en buiten Europa, dan zullen de ingezetenen der overzeesche bezittingen gelijke politieke regten hebben als die in Europa; en dit acht Spr. onbestaanbaar. Die strijd is vooral merkbaar bij vergelijking der artt. 1, 8 en 10 van het ontwerp met art. 5 van het Burg. Wetboek. De grondwet geeft hier noodelooze politieke regten, die in art. 40 weder worden ontnomen.

De heer *Hoffman* is van oordeel, dat de wensch van hen, die verandering en bijvoeging in de Grondwet noodzakelijk achtten, te lang onverhoord is gebleven. Daardoor is de wensch tot die herziening verlevendigd, en eindelijk een volkswensch geworden; ook de meest bezadigden in den lande deelen dien; maar daardoor is de herziening ook eene leus geworden voor hen, welke hier zoowel als overal elders, zich weinig om het volksgeluk bekreunende, daarin voldoening voor hun eigen belang verwachten. Van daar al die valsche voorstellingen van de gevolgen der herziening ook en wel voornamelijk voor de materiële welvaart des volks.

Spr. betreurt het, dat men de kalme tijden ter herziening heeft laten voorbijgaan, en gaat de geschiedenis van de onderwerpelijke voordragten kortelijk door. In hoeverre daarbij van de door deze Kamer geuite wenschen is gebruik gemaakt, wil Spr. echter niet onderzoeken. Hij oordeelt toch, dat een gezegde in de memorie van toelichting, „dat de Staten-Generaal het geheele Nederlandsche volk vertegenwoordigen van eene wettelijke fictie tot eene waarheid is gemaakt," zijdelings te kennen geeft, dat die wenschen, als slechts van eene gedeeltelijke en dan nog wel fictive Vertegenwoordiging uitgegaan, in geene aanmerking behoefden genomen te worden. Is dit waarlijk het gevoelen der Regering of van het Ministerie, zegt Spr., dan ware het, naar zijne bescheiden meening, beter geweest, aan deze Vertegenwoordiging de beslissing over deze ontwerpen niet op te dragen. Spr. acht zulke uitdrukkingen ongelukkig gekozen en weinig geschikt om een gemeen overleg te bevorderen, waaraan het vaderland meer dan ooit behoefte heeft. De Regering en de Vertegenwoordiging behooren toch eenstemmig te zijn omtrent datgene, wat voor het waar belang der natie — de bewaring van de maatschappelijke orde, het behoud van den Staat — dienstig is. Beiden behoeven, vooral in tijden waarin driften en hartstogten in werking zijn gebragt, daartoe groote zedelijke kracht, en die kracht wordt, naar Spr. inzien, door zulke uitdrukkingen van de Regering omtrent de Vertegenwoordiging zoodanig verlamd, dat zij hem deden aarzelen, of hij bij deze beraadslagingen al dan niet het woord zou voeren. En hij zag zich nog meer deswege in twijfel na de woorden, in een rapport van een lid van het homogeen ministerie aan den Koning: „dat de Regering, zonder zich in de beraadslaging deswege te mengen, aan de Kamers de beslissing moest overlaten, of zij door eene aanneming der 12 wets-ontwerpen voldoening aan de natie willen geven, of door eene verwerping de rust van het Rijk op het spel zetten."

Spr. acht, als hij den zin dier woorden begrijpt, de vrijheid der discussie van de Kamer aangerand; en dat zij dus den eed der leden tot een' ijdelen klank zouden maken. Spr. acht zich echter gehouden, rekenschap van zijn gevoelen te geven; het slot van het verslag dezer Kamer, van den 16den Maart, drukt omtrent de Grondwets-herziening geheel en al zijnen wensch uit, dat namelijk aan het staatsverdrag bestendigheid, aan den troon onwankelbaarheid, aan het volk tevredenheid en aan den staat veerkracht zal worden verzekerd; die woorden, ze zijn van een lid des ministerraads; de Kamer heeft die tot de hare gemaakt, en daarmede zeker de gevoelens van de groote meerderheid der natie uitgedrukt.

De natie wil, overeenkomstig haar wezentlijk belang, verbetering in onze instellingen, met behoud van den bestaanden regeringsvorm, met eerbiediging van verkregen regten; verduidelijking, ontwikkeling van de bestaande Grondwet; in één woord, vooruitgang, geene omverwerping. Spr. oordeelt, dat in deze ontwerpen veel gevonden wordt, waarvan het wenschelijke bezwaarlijk, het noodzakelijke onmogelijk aan te wijzen is, en waarover hij alleen om onschadelijkheid kan heenstappen; hij waarschuwt tegen overdreven theoriën; hij betreurt, dat men trapswijze verbetering vroeger heeft verzuimd, zoodat men nu, b. v. nopens de verkiezingen, aan de onzekere gevolgen van een' te plotselingen overgang is blootgesteld.

Spr. meent, dat de Kamer blijken van grondig onderzoek en zucht tot bevordering van gemeen overleg heeft gegeven, en hij heeft die zucht nu bij de jongste wijzigingen meer dan vroeger van de zijde der Regering zien aan den dag leggen. Hij spreekt tegen het regt van vereeniging, als eene vrucht van vreemden bodem, en wenscht in het belang der orde, deswege meer preventieve dan repressieve bepalingen. Hij hoopt, dat wederzijdsche toegeeflijkheid het groote doel — het heil des Vaderlands — zal bevorderd hebben.

Z. Exc. *de Minister van Justitie* vat kortelijk het woord op. Daar er herhaaldelijk toespelingen zijn gemaakt op omstandigheden, vreemd aan deze Kamer, zoo vermeent Z. Exc. het stilzwijgen niet langer te kunnen bewaren. — Toen de Eerste Kamer twee wets-ontwerpen afstemde, was zij volkomen in haar regt. Toen hij, minister, in de strekking, welke hij in die verwerping meende te zien, van oordeel was, zijn ontslag te moeten nemen, was ook hij volkomen in zijn regt om te handelen, zoo als hij gedaan heeft. Sedert vijf maanden is het steeds de bedoeling des ministers geweest, — en, zegt Z. Exc., zoowel de leden der commissie van den 17den Maart, als de leden van het ministerie van den 25sten Maart, kunnen het getuigen, — te trachten tot een vergelijk te komen en de gemoederen te bevredigen. Toen de Koning weigerde het ontslag aan te nemen, en hem, minister, met zijn vertrouwen bleef vereeren, was de Koning wederom in zijn regt, evenzeer als hij dit was door de aanvulling in de Eerste Kamer. Dit alles is de gewone constitutionele gang van zaken.

Men bedriege zich, zegt Z. Exc., te dien aanzien niet; want degeen, die het volk achter zich heeft, is de Koning, die de hervorming wil. Hij, minister, zal slechts kortstondig aanblijven: hij is niet dan het werktuig des Konings.

De heer *Enschedé* herinnert, dat hij behoord heeft tot degenen, die gewild hebben, dat de herziening uitging van de Kroon; dat hij zich nimmer ontveinsd heeft, dat er verbeteringen noodig waren; dat ook hij aangedrongen heeft, om de behoefte des tijds in aanmerking te nemen. De Redenaar beschouwt de regtstreeksche verkiezingen als eene proeve. Mogt die al ongunstig uitvallen, dan blijft altijd het middel over, een beroep op het gezond verstand der stemgeregtigden te doen.

Wat het godsdienstig punt betreft, is Spr. van oordeel, dat in een land, waar de kerkdiensten zoo tegen elkander overstaan, deze aan de burgerlijke overheid moeten ondergeschikt zijn. Zoolang Spr. echter in den loop der beraadslagingen niet van het gevaar van vrijheid in het stuk van Godsdienst overtuigd wordt, zal hij geen' grond vinden, daaromtrent een afkeurend votum uit te brengen.

Het punt nopens het onderwijs acht hij, na de gemaakte wijzigingen, voldoende.

Ook aan het regt van vereeniging, zoo als dit wordt voorgedragen, kan Spr. zijne goedkeuring geven.

De heer *Mutsaers* schetst in krachtige trekken het gewigt der tegenwoordige beraadslagingen. Naauw is daaraan verbonden alles, wat eene gansche natie kan doen staan of vallen; met de beslissing, die thans uitgebragt zal worden, worden welligt uitgemaakt het lot en de toekomst van het Nederlandsche volk — het zijn of niet zijn van het Vaderland. Spr. zal kortelijk zijne stem motiveren, omdat de meeste leden dit hebben gedaan.

Hij treedt vooraf in eene beschouwing nopens den toestand van Europa, hetwelk zich in weinige dagen omkeerde en eene geheel nieuwe gedaante aannam. Op den geschokten en brandenden bodem van dat nieuw Europa plantte zich eene nieuwe vlag, de vlag der vrijheid, en een nieuw beginsel verscheen er, het beginsel van meerdere deelneming des volks aan de gemeene zaak en aan de uitoefening der oppermagt. Troonen vielen voor die vlag, troonen waggelden bij het optreden van dat beginsel.

Het was eene algemeene omwenteling, liggende in de wegen der Voorzienigheid, dáár tot stand gekomen met geweld en bedekt met bloed, hier ontsproten in rust en met behoud van orde en openbare veiligheid. Ja, in eens trad men op het gebied van het Europesche staatsregt eene gansche eeuw voorwaarts. — Na herinnerd te hebben, dat Nederland, te midden van het brandend Europa, kalm was gebleven en een toonbeeld van rust en orde voor allen; na gewezen te hebben op het woord des Konings, die zich onvoorwaardelijk onder de nieuwe vlag van waarachtige vrijheid plaatste, vraagt Spr., of nu de vertegenwoordigers niet met den Koning zullen gaan staan onder dezelfde banier, dan of zij zullen afwijzen en zich alzoo plaatsen tusschen Vorst en Natie, en aan deze weigeren, wat gene haar geven wil? Spr. kan zulks niet gelooven. Hij neemt de Europesche omwenteling aan als een *fait accompli*; hij verfoeit de kwade beginselen, waarvan zij elders uitging; het geweld en de misdaad, die haar elders vergezelden of opvolgden; maar hij miskent de behoeften niet, die zij deed ontstaan, en hij werpt niet van zich af de waarheden en vrijheden, waaraan zij de geboorte gaf. Dit is het standpunt, waarop Spr. zich plaatst bij de beoordeeling der gewijzigde Grondwet.

Verandering, diep ingrijpende verandering is noodig, omdat de tijd het gebiedt; zoo ook uitbreiding van volksvrijheden.

Nogtans ontmoeten deze voordragten tegenstand, juist dáár, waar zij der vrijheid en der uitbreiding van het volksregt de hand bieden, en dien tegenstand ontmoeten zij niet bij de Kroon, niet bij de Regering, maar bij de Vertegenwoordiging. Opmerkelijk, onverklaarbaar en ongelukkig verschijnsel. Men heeft zich geërgerd, eene fictie genoemd te zijn, en op hetzelfde oogenblik zal men het bewijs leveren, te zijn eene onwaarheid.

Spr. gaat alsnu de gronden, waarop de afwijzing van velen berust, achtervolgens na, en wederlegt de redenen voor die afwijzing aangevoerd, eerst met betrekking tot de regtstreeksche verkiezingen. Eene andere dan die is, zijns inziens, naar het wezen der Volksvertegenwoordiging, eene logische onwaarheid.

Het volk is niet rijp, zegt men; maar men blijft het bewijs schuldig, — en de onrijpheid en de ongeschiktheid der trapswijze verkiezing is bewezen.

Daarna komt Spr. op de Eerste Kamer; de slotsom van zijn betoog is: dat de benoeming door den Koning en de niet-ontbindbaarheid, die men verlangt, de grootste tegenstrijdigheid daarstelt. De Eerste Kamer, zal ze zijn, wat zij zijn moet, vertegenwoordigt het aristocratische, dat is in ons land het conservative element uit het volk. Maar daarom moet zij uitgaan van het volk, middellijk of onmiddellijk. Ofschoon de inrigting dier Kamer, zoo als ze daar ligt, aannemelijke en niet aannemelijke zijden heeft (de keuze door de Provinciale Staten; omdat het getal leden bepaald is; omdat zij worden gekozen uit een onontbindbaar collegie), zal Spr. zich er toch mede kunnen vereenigen, opdat er een einde kome aan de groote zaak; en wie aan dat belang geen offer weet te brengen van zijn eigen gevoelen, wil, zijns inziens, *geene* herziening, omdat zonder dit offer die herziening onmogelijk is.

Een ander punt betreft den Raad van State. Spr. is voor het behoud van dat collegie; beter zamengesteld, zal het een blijvend licht zijn voor eene weifelende Regering. Hij alleen kan de bewaarder zijn van de legislative en administrative traditie; de legislative eenheid, elk nieuw opgekomen ministerie brengt niet altoos wetgevende bekwaamheid mede. Hij acht dus die instelling noodig en nuttig.

Spr. is thans gekomen aan het derde punt van bezwaar, de vrijheid van godsdienst. Hij zou dat punt welligt onaangeroerd hebben gelaten, als de Spr. uit Gelderland, die gisteren het woord voerde, hem het spreken niet had opgelegd. Die Spreker, zegt hij, blijft vooral kleven aan het regt van placet als aan een anker van staatsheil, en hij vergeet, dat dit anker zoude zijn een ondragelijk juk én voor de Regering én voor twaalfmaal honderd duizend ingezetenen van den Staat: voor de Regering; want met levendige en ware kleuren heeft zij zelve het gevaarlijke geschetst van het wapen, dat men haar in de hand wil geven: de Redenaar zal daar niets bijvoegen; als men die waarheid niet zien wil, is men opzettelijk blind.

Ondragelijk juk voor de Katholijke Nederlanders: waarom? omdat het hunne godsdienst plaatst onder eenen eeuwigdurenden argwaan en veroordeeling: het placet is voor hen „*une loi des suspects.*"

Waarom nog meer? omdat men vrij zal heeten, en toch slaaf zijn van de willekeur der Regering en der Wetgeving. Die toestand is de ergste, dien men iemand kan opleggen.

De Redenaar heeft het bij eene andere gelegenheid gezegd: vrijheid en preventief toezigt zijn twee denkbeelden, die niet vereenigbaar zijn; waar het laatste is, kan de eerste niet zijn. Het placet doodt de Katholijke vrijheid, zoo als de censuur zou dooden de vrijheid van drukpers. Met het placet zal de Katholijke godsdienst in Nederland zijn getolereerd, meer niet; de vrijheid zal haar zijn ontzegd.

En zult gij, vraagt Spr., in den tegenwoordigen tijd aan uwe Katholijke landgenooten die vrijheid ontzeggen in eenen Staat, die tachtig jaren streed voor de vrijheid van godsdienst? Nederland zou alzoo het beginsel verzaken, waaruit het ontstond, juist op een oogenblik, waarin datzelfde beginsel overal elders doordringt en gehuldigd wordt. Hoe men in Pruissen er over denkt, heeft men gisteren gehoord.

Op den Nederlandschen bodem intusschen is minder dan elders de gedachte te verduren, dat men niet vrij is in zijne godsdienst.

Maar waarom toch wil men nog in de 19de eeuw, in die eeuw, die men eenmaal de eeuw der vrijheid en der omwentelingen om de vrijheid noemen zal, die middeneeuwsche sterkte, zoo als een voornaam, opregt en gemoedelijk Protestantsch schrijver ze dezer dagen noemde, behouden? Waarom wil men zich nu nog verschansen achter eene verletene en anachronistische veste? Als de kundige en waarheidlievende *da Costa* er te vergeefs de vrijheid zal hebben gezocht, wat zal hem dan overblijven anders te denken, dan dat men die sterkte wil behouden om der verdrukkingswille? Men vreest Rome, zegt men; maar noch de drieëndertigjarige geschiedenis van het Nederlandsche koningrijk, noch de achttienjarige van het vrije België wettigt in het allerminste die vrees.

Gij vreest Rome, en gij vergeet, dat van Rome uitging de stem der vrijheid en de stem des vredes.

Laat ook van u uitgaan de stem der vrijheid, en de stem des vredes zal uitgaan van het volk.

Met de vrijheid vrede, eendragt en waarachtige verdraagzaamheid; zonder de vrijheid onrust, tweedragt en diepe klove. Uwe keuze, dunkt mij, E. M. HH.! kan niet twijfelachtig zijn.

Spreker komt hier tot de beantwoording van eenige gezegden van den Spr. uit Gelderland op gisteren. Hij gelooft, dat de improvisatie hem woorden heeft in den mond gelegd, die het schrift zou hebben geweigerd op te nemen uit zijne pen.

Spr. antwoordt op al die gezegden in het breede en verdedigt het Katholijk geloof tegen de verwijtingen, door dien Redenaar gesproken.

De Spreker komt alsnu terug op het onderwerp der beraadslaging, om nog een woord te zeggen over de vrijheid van onderwijs en het regt van vereeniging.

De vraag van het onderwijs lost zich eenvoudig op in deze: heeft de Staat het regt van monopolie, of rust op hem de verpligting alleen, dat er van zijnentwege gelegenheid zij tot het ontvangen van goed, degelijk en aanstoot vermijdend onderwijs?

Door het onderwijs-monopolie grijpt gij in het regt van den vader, in de vrijheid van het godsdienstig begrip; gij beheerscht in plaats van te leiden; gij deelt wat ondeelbaar is: onderwijs en opvoeding. De natuurwet geeft regten aan de vaderschap; zij en de godsdienst leggen aan diezelfde vaderschap verpligtingen op. Door een uitsluitend staatsonderwijs vernietigt gij die regten en maakt de pligtsvervulling onmogelijk. Beide zijn daden van tirannij, die de bevolking in eeuwigdurenden strijd plaatst tegenover haren beheerscher.

Het is niet de vraag van belang, maar van regt; belang kan nimmer de overheersching wettigen. Als dat kan, is het gedaan met alle vrijheden van regten.

Met uw openbaar onderwijs, geplaatst naast het vrije en bijzondere, heeft de Staat zijn regt gehandhaafd en zijne verpligting vervuld; met het monopolie heeft hij natuurregten gekrenkt en natuurpligten onmogelijk gemaakt. Men vraagt vrijheid op het gebied der stoffelijke belangen, en op dat der zedelijke en godsdienstige eischt men banden en monopolie; grooter inconsequentie, grooter onregt is niet denkbaar.

In die weinige opmerkingen ligt de oplossing van het gansche vraagstuk; waar eerbied is voor de heiligste regten, kan de vrijheid van onderwijs niet langer een vraagstuk zijn. Gij zult uitmaken, E. M. H.! dat die vrijheid te lang in Nederland onder beslag lag en dat eindelijk de tijd is gekomen om dat beslag op te heffen en om regt te doen aan wie regt toekomt.

Gij zult daardoor een zaad van den Nederlandschen bodem hebben weggenomen, dat in zijne ontkieming eenmaal kan worden een boom des kwaads, die de vrucht der omwenteling kan voortbrengen.

Daarna verdedigt Spr. breedvoerig het regt van vereeniging, dat reeds een uitvloeisel is der natuurwet, de grenzen van dit regt mogen geene andere zijn dan de handhaving van de openbare orde; dan is de maatschappij in haar belang en in haar regt verzekerd. Elke stap buiten dat terrein is eene daad van willekeur en regtskrenking.

De heer *Romme* waarschuwt, op grond der geschiedenis, tegen verdeeldheid; hij geeft toe, dat op den weg, dien het rapport der commissie moest doorloopen, de harmonie van het constitutionele stelsel heeft geleden; dat er ook, om de verschillende gevoelens te vereenigen, al langer hoe meer aan de regeling der wet is overgelaten; maar wat daarvan zij, de groote vrijheids-beginselen, de beginselen waarop het volk prijs stelt, hebben daarin eene plaats blijven behouden, als daar zijn de regtstreeksche verkiezingen, het natuurlijk regt van vereeniging en vergadering, de vrijheid van godsdienst en van onderwijs. Op die regten kan, bij de regeling van derzelver uitoefening, merkelijk worden geïnfluenceerd; doch gelijkheid voor allen zal daarbij toch steeds de grondslag moeten zijn. Na de uitmuntende rede van den voorgaanden Redenaar zal Spr. zich onthouden eenige gezegden op te nemen. Hij zou in het afgetrokkene niet voor het behoud der Eerste Kamer of van den Raad van State zijn. Hij acht den raad, ingewonnen van ambtelooze burgers, vaak wel zoo goed als dien van vaste collegiën; de ondervinding heeft het geleerd: daar de kroon het oordeel van den tegenwoordigen voorzitter van den ministerraad, destijds ambteloos burger, inriep, met dat gunstig gevolg, dat, door het vertrouwen, hetwelk hij bij de natie genoot, het aan zijne onafgebrokene en onvermoeide pogingen te danken is geweest, dat de rust en orde behouden zijn gebleven. Spr. meent, dat, indien *Lodewijk Philips* den raad opgevolgd had van een' zijner zonen, met den toestand van Frankrijk des oogenbliks bekend, bij voorkeur aan dien van een' kundig en uitstekend minister, hij vermoedelijk nog op den troon der Franschen zou zijn gezeteld. Spreker meent, dat althans in de hoofdzaken aan de algemeene wenschen en behoeften voldaan zal worden, en hoopt de gunstigste gevolgen van de herziening.

De heer *van Panhuys* stelt zich de vragen voor, wat het belang des vaderlands in dit gewigtige oogenblik vordert? Is de geest en strekking van het voorgedragene, over het geheel genomen, aannemelijk? Hij beantwoordt de laatste vraag toestemmend, en verklaart zich derhalve, over het algemeen, voor de aanneming der aanhangige ontwerpen. Sedert lang bestaat er noodzakelijkheid tot herziening der Grondwet. Door niet in tijds aan billijke wenschen te voldoen, moet men thans veel ten offer brengen, wat anders welligt had kunnen worden behouden. Hij zal zoo veel mogelijk aan de roepstem des Konings gehoor geven en inschikkelijkheid betoonen, opdat de arbeid der Grondwets-herziening tot een gewenscht einde worde gebragt. Aan de behoeften des volks, aan de eischen des tijds, moet worden toegegeven. De wetgever kan thans zoo vrij niet handelen als dit vroeger het geval had kunnen zijn. Weigert de Vertegenwoordiging op dit oogenblik aan opgewekte verwachtingen te voldoen, hij zou vreezen, dat onrust daarvan het gevolg zou wezen en dat het welligt met den grondwettigen gang van zaken in dit rijk zou zijn gedaan. Hij ziet geen bezwaar in het opnemen in de Grondwet van de vrijheden van vereeniging, van onderwijs, enz., omdat zij gepaard gaan met den waarborg van toezigt van den kant der Regering en regeling bij de wet. Acht hij dus de voorstellen over het algemeen noodzakelijk en wenschelijk, hij mag de nuttige strekking van vele andere, die sedert lang verlangd zijn, ook niet voorbijzien, als daar zijn: de regeling van het regt der vreemdelingen, om zich hier neder te zetten; de behoorlijke regeling der ministeriële verantwoordelijkheid; de onderwerping van tractaten aan de wet; de openbaarheid der Eerste Kamer; de gemakkelijker wijze om de grondwet te herzien, enz. Hij vertrouwt en hoopt, dat de vrees, die zich bij velen opdoet tegen regtstreeksche verkiezingen, regt van vereeniging, vrijheid van onderwijs en Godsdienst, zoodanig als die punten thans opgenomen en geregeld zijn, in de uitkomst zullen blijken ijdel, en die vrijheden geschikt en doelmatig te zullen zijn voor de Nederl. natie. Hij vleit zich, dat de opname van een en ander in den lande leiden zal tot tevredenheid en eendragt. Veel, ja alles kan hier afhangen van de wetten, die later nopens die onderwerpen door den wetgever zullen worden vastgesteld.

Gewigtig zal de taak zijn der toekomstige Regering en Vertegenwoordiging, die in ruime mate hare aandacht zullen behooren te vestigen op de behartiging van de materiële belangen des lands. Hij herinnert, dat er nu een jaar geleden over de staatsbegrooting gehandeld is en toen alle gebreken in onzen inwendigen toestand zijn ontwikkeld. Gedurende het nu afgeloopen jaar is er niets tot verbetering gedaan. Het belang der natie vordert dringend, dat er spoedig eene vaste Regering, gegrondvest op nieuwe instellingen, tot stand kome, die er zich op toe moet leggen de zoo noodige verbeteringen in onzen inwendigen toestand onverwijld tot stand te brengen. Hij zal, op enkele uitzonderingen na, aan de meeste der gedane ontwerpen zijne goedkeuring hechten.

De heer *Scheers van Harencarspel* verklaart, dat de meeste en wel de hoofdveranderingen in de Grondwet, die voorgesteld zijn, met zijne zienswijze overeenkomen en hij zich daarmede gaarne zal vereenigen. Hij verwacht daarvan goede vruchten in het vervolg. Nopens sommige punten zijn bij hem echter bezwaren overgebleven. Zij hebben betrekking tot de regtstreeksche verkiezingen en het regt van vereeniging. Hij ziet in deze beide veranderingen nog gewigtige bezwaren. Hij dringt bij deze gelegenheid krachtig aan op bezuiniging en vereenvoudiging, daar hij anders vreest, dat de offers, in 1844 tot behoud van het openbaar crediet gebragt, op den duur vruchteloos zullen blijken geweest te zijn. Daarom doet het hem leed, dat zulks, bij de herziening der Grondwet, niet altijd, vooral wat aangaat den Raad van State, is in het oog gehouden. Hij zal, voor zoo veel noodig, zijne bezwaren doen kennen, welke hij tegen eenig ontwerp hebben mogt.

De heer *Hiddema Jongsma* heeft nog nooit het moeijelijke ondervonden, om zijn gevoelen te uiten en zijne stem uit te brengen, dan op het tegenwoordig oogenblik. Hij erkent gaarne, dat de Grondwet voor verbetering vatbaar is. Hij geeft toe, dat men veel aan de omstandigheden en aan den toestand, waarin men zich bevindt, moet ten offer brengen. Hij is daartoe bereid. Hij wil aan de Koninklijke roepstem zoo veel mogelijk gehoor geven. Hij erkent, dat vele bezwaren, ten gevolge van veranderingen, in de wets-ontwerpen gebragt, zijn uit den weg geruimd. Maar hij kan niet aannemen: I. het stelsel van regtstreeksche verkiezing, vooral niet, wanneer de Eerste Kamer op geene andere grondslagen dan de voorgedragene wordt gevestigd. Aan een verkiezings-stelsel met één' trap had hij ver de voorkeur gegeven. En II. kan hij niet toegeven aan de bepalingen, waarbij afstand wordt gedaan van het regt van placet. Tot vernietiging van dat noodzakelijk regt des Konings kan hij niet medewerken. Hij is daaromtrent nog hetzelfde gevoelen toegedaan, als in het vorige jaar deswege door de tegenwoordige ministers van binnenl. zaken en voor de zaken der Herv. eeredienst, evenzeer als door hem, is ontwikkeld. Op die wijze zal het Hoofd van den Staat niet kunnen zorg dragen, dat alle gezindten zich houden binnen de palen van gehoorzaamheid aan de wetten van den Staat, hetgene de grondwet Z. M. oplegt. Indien hij alzoo stemmen zal tegen sommige ontwerpen, hij zal dat doen door innige overtuiging; hij zal gehandeld hebben naar eer en geweten; hij zal, naar hij meent, het welbegrepen belang des vaderlands voor oogen gehouden hebben.

De heer *Bots* kan zich met de meeste der gedane voorstellen vereenigen. Ook hij zal nopens vele punten zijne bijzondere meening ten offer brengen. Gaarne had hij gewenscht, dat er meer ware gedaan op den weg van bezuiniging en vereenvoudiging. Slechts aan één ontwerp kan hij zijne goedkeuring niet geven, dat namelijk van de defensie, waarin bepalingen voorkomen nopens de verpligte zeedienst, die strijdig zijn met onze zeden en waardoor de last der nationale militie inderdaad ondragelijk worden zou. Hij acht het regt van placet strijdig met de vrijheid van godsdienst, waarop 1,200,000 ingezetenen den hoogsten prijs stellen en die zij zich tot geen' prijs zouden laten ontnemen. Hij hoopt, dat de gedane voorstellen, worden zij aangenomen, zullen strekken tot bevestiging van orde en rust en tot bevordering van het waarachtig heil des lands.

De heer *Gevers van Endegeest* herinnert, dat de Koning blijken van inschikkelijkheid en van opoffering van eigen denkbeelden heeft gegeven. Ook van den kant der ministers is veel inschikkelijkheid betoond, om het gemeen overleg te bevorderen en het werk der Grondwets-herziening ten einde te brengen. Wat is nu de pligt der Kamer? Wat moeten de leden naar eed en naar geweten doen? Hij heeft steeds orde, zuinigheid, vereenvoudiging in de Kamer voorgestaan. Hij is overtuigd, dat het noodzakelijk is, de Grondwet te herzien. Hij is ook bereid, om te dien aanzien, in het algemeen belang, een offer te brengen zijner persoonlijke gevoelens. Hij zal zich alzoo met vele punten kunnen vereenigen.

Spr. acht het onmogelijk om bij deze gelegenheid aller wenschen te bevredigen, of om te trachten alle oppositie te doen ophouden. De oppositie heeft nu niet gezwegen en zal nooit zwijgen: voor den een is oppositie brood, voor den ander lust en leven. Hij weet ook, dat niet altijd alle verandering verbetering is. En uit het oogpunt van bezuiniging is het volstrekt geen zaak om tot groote staatshervormingen over te gaan. Hij wijst op het voorbeeld van Frankrijk.

Hij betwijfelt het ook, of de kalmte en rust, die België gedurende 18 jaren gelukkig genoten heeft, zoo bepaald aan zijne instellingen zijn te danken. Doch wat van dit alles ook moge zijn, het is tijd, dat de Regering en de Kamers uit den tegenwoordigen toestand geraken.

De Kamer is verguisd, miskend. Moge het nimmer iemand berouwen! Het is tijd, dat de Kamer haren werkkring eindige en plaats make voor eene andere Volksvertegenwoordiging. De spanning, die er mogt heerschen, moet ophouden. Men moet tot een rustpunt komen.

De heer *de Jong van Beek en Donk* vindt in de tegenwoordige voordragten de beginselen gehuldigd, die hij sinds lang heeft voorgestaan. Gaarne had hij den Raad van State opgeheven gezien; gaarne zou hij de verkiezing van de leden der Eerste Kamer niet aan de Prov. Staten wenschen opgedragen te hebben. Doch ook hij zal persoonlijke gevoelens aan het algemeen belang ten offer brengen. Alleen ten aanzien der inrigting van de Prov. Staten en nopens het ontwerp betrekkelijk de defensie bestaan bij hem nog gewigtige bezwaren, die hem weerhoudden zullen die hoofdstukken aan te nemen.

De heer *Timmers Verhoeven* kan zich met de bepalingen nopens het regt van vereeniging, betrekkelijk de regtstreeksche verkiezingen en wegens het onderwijs, na de daarin gebragte wijzigingen, vereenigen. Wat nogtans het regt van vereeniging aangaat, wijst hij op hetgeen daarvan in Frankrijk geworden is. Hij vreest, dat de theorie der regtstreeksche verkiezing bij de toepassing eene fictie zal worden. Hij had gaarne het verkiezingsstelsel met éénen trap ingevoerd gezien. Hij zal ook in dezen een' blik op den tijd slaan en hoopt, dat de Eerste Kamer, uit zelfstandige en onafhankelijke mannen zamengesteld, een' waarborg opleveren zal. Wat betreft het regt van placet, hij kan zijne toestemming niet geven, dat daarvan afgezien wordt. Hij brengt zijne hulde en zijnen dank aan de Regering, dat zij het vrije onderwijs zoodanig heeft opgenomen, dat het geen nadeel zal kunnen toebrengen aan het lager onderwijs, dat hier te lande gegeven wordt, en waarvan hij met levendige kleuren den heilrijken invloed schetst. Dat onderwijs strekt tot roem en luister van het vaderland. Zelfs de vreemdeling geeft daarover zijne bewondering te kennen. Die kroon des lands mag en moet het niet worden ontnomen. Gedurende meer dan 15 jaren heeft hij zijne zorgen aan dat onderwijs gewijd. Gerust durft hij verklaren, dat de beschuldigingen, daartegen ingebragt, ongegrond zijn. Er wordt op de scholen geleerd: eerbied voor God, liefde tot den Koning en het Vaderland, liefde tot zijnen naasten, christelijke deugd en zin, zedelijkheid, burger- en huisselijke deugden; de ware wijsheid in het leven. Dat heeft hij hooren inprenten in de jeugdige harten der kinderen. Dit achtte hij zich verpligt opentlijk te zeggen in het belang van den eerbiedwaardigen stand der onderwijzers. De vruchten van dat volksonderwijs zijn niet ver te zoeken. Men sla slechts een' blik naar buiten en vestige het oog op de volksberoeringen, waardoor de grondvesten van den Staat worden geschokt en de grootste spanning allerwegen heerscht.

Hier in tegendeel bestaat gelukkig rust en kalmte. Dit zijn deugden der Nederlandsche natie eigen, die haar van de jeugd af zijn ingeprent. Doch ook de grootste deugd kan verflaauwen, wanneer zij niet wordt aangewakkerd, en het is uit dien hoofde, dat hij het onderwijs, zoo als het hier te lande bestaat, ongeschonden wil bewaren. Hulde en dank brengt hij aan de Regering, die, door het voorgedragen artikel te wijzigen, getoond heeft voor de toekomst van het vaderland te willen zorg dragen, en de waarde van ons lager onderwijs te erkennen. Spr. zal over vele punten heenstappen, hoezeer hij ze niet alle onvoorwaardelijk goedkeurt. Ook hij is een groot voorstander van bezuiniging, maar wenscht haar niet toegepast te zien op de kroon, waaraan de luister niet moet worden ontnomen. Hij wenscht, dat de invoering van meer vrijzinnige instellingen meer bloei en welvaart, meer heil, meer kalmte, meer tevredenheid, meer zelfstandigheid in den lande zullen te weeg brengen. Hij hoopt, dat daaruit het waarachtig geluk van het vaderland zal geboren worden, en dat daardoor aan de wenschen en behoeften des volks zal worden voldaan.

De heer *Luyben* herinnert aan zijne stemming over de Gwt-herz. in 1840. Die herziening beteekende niets. Spr. stemde daartegen om meer afdoende wijzigingen te erlangen. Hij ontveinst het niet, dat hij bij den kort daarop gevolgden troonsafstand van *Willem I*, van diens opvolger eene ruimere herziening heeft te gemoet gezien. *Willem II* heeft zooveel hij kon aller vrijheden en regten beschermd. Het heeft gewis niet van Z. M. afgehangen, dat niet eene algemeene tevredenheid alom in het rijk is verspreid geworden en onafgebroken heeft bestaan. Spr. heeft vertrouwd op de vervulling der belofte, door Z. M. gedaan, om, ten tijde als de noodzakelijkheid zou gebleken zijn, tot de herziening over te gaan. Spr. heeft zich in der tijd tegen het initiatief der Kamer verklaard, en de ondervinding van de jongste jaren heeft getoond, dat hij niet verkeerd heeft gedaan. Spr. zegt, dat de tijden van spanning, waarin men zijne geloofsgenooten verguisde in allerlei walgelijke pampbletten, weinig geschikt waren geweest voor eene Gwt-herz. Hij wijt de ontaarding van eene polemiek, die zoo zeer vereischt wordt dat met bezadigdheid worde gedreven, in twistgeschrijf, aan de hevigheid van den aanval.

Nu is het voorstel tot herziening van ons staatsverdrag uit eene andere bron ontsproten; nu bestaat er wel spanning, maar die is minder dreigende, omdat het volk de verzekering heeft, dat èn Koning, èn het opgetreden kabinet de bewijzen hebben geleverd, dat zij aan de zedelijke verlangens der Natie willen toegeven. Het hangt dus geheel alleen van de Staten Generaal af, om de spanning voor altijd te doen ophouden. Met den wensch, om tot dit laatste krachtdadig mede te werken, kan Spr. den teugel vieren aan het verlangen, dat hij gedurende jaren moest onderdrukken, met gevaar om voor onvrijzinnig te worden gehouden. Nu zal hij gaarne het zijne toebrengen, om de Grondwet te wijzigen. In de groote beginselen, vrijheid voor allen en in alles, is hij het eens; waar het de hoofdbeginselen geldt, zal Spr. over ondergeschikte bedenkingen henen stappen, en zijne bijzondere meening aan het algemeen belang ten offer brengen, indachtig dat het Nederlandsche volk niet langer verstoken mag blijven van regten, waarop het eene onbetwistbare aanspraak heeft, en welker toekenning en verwezentlijking dat volk met zulk voorbeeldeloos geduld heeft verbeid.

Spr. beantwoordt het gisteren door den heer *van Dam* gezegde, nopens het placet. Spr. meent, dat daarin ligt de betwisting van vrijheid van godsdienst aan de R.-K. Nederlanders. Deze erkennen toch, *in zaken van geloofsleer en kerkelijke tucht*, den H. Stoel als eenig bevoegden wetgever; men behoort den Kath. landgenooten het regt niet te weigeren, door welks gemis de vrijheid van godsdienst voor hen wordt gedood. Mijn geachte ambtgenoot, zegt Spr., ziet dat niet in; want, ware hij daarvan overtuigd, dan geloof ik niet, dat hij langer op het behoud van het *placet* zou aandringen. Het smart Spr., woorden te hooren ontleenen aan een vlugschrift van een' gewezen R.-K. priester, van een' herder, die zijne kudde heeft verlaten en *Pius IX*, het eerbiedwaardig hoofd der R.-K. Kerk, toevoegt, dat hij zich aan het hoofd der revolutiemannen gesteld heeft. Een geestelijke, die zich alzoo uitlaat, is toch geen gezag. Spr. kan niet toegeven, dat er onderscheid tusschen opregte Katholijken en Ultramontanen zoude bestaan, in dien zin, dat zij, in zaken van geloof en kerktucht, aan den Stoel van Rome alleen en uitsluitend onderworpen zijn. Spr. kan overigens geenszins toegeven, dat het tijdschrift de *Katholijke Stemmen* als het orgaan van de Katholijke partij zouden worden erkend. Spr. zegent den dag, waarop de naneef van den doorluchtigen Zwijger den knellenden band heeft geslaakt, waarmeê de vrijheid van Sprs. godsdienst was geboeid, en hij hoopt, dat zijn ambtgenoot uit Gelderland dit mede eenmaal erkennen zal.

Zitting van Vrijdag, den 18*den Augustus.*

Aan de orde van den dag is de voortzetting der beraadslaging over de Grondwets-herziening.

De heer *Nederburgh* herinnert, dat hij vroeger zich tegen eene herziening der Grondwet heeft verklaard, omdat hij meende, dat het daartoe strekkende voorstel van de Regering behoorde uit te gaan. De Spr. betreurt het, dat de Regering thans is afgeweken van de grondslagen eener herziening, zoo als die op den 16den Maart door de Kamer zijn opgegeven. Hij kan zich niet vereenigen met het gevoelen, dat men in hoofdbeginselen moet toegeven, ter bevordering van eensgezindheid. Wat bezwaren van ondergeschikt belang betreft, meent hij, dat dit een ander geval is. Hij kan zich nog niet vereenigen met de voordragt betreffende het regt van vereeniging. Bij voldoende inlichtingen, zal hij voor het eerste ontwerp stemmen.

De heer *van Twist* meent, dat men zich thans slechts moet afvragen, wat het ware belang van het Vaderland vordert; dat toch dit belang boven alle beginselen in aanmerking moet worden genomen. Van dat standpunt uitgaande, vermeent hij, dat eene geheele herziening der Grondwet het voornaamste vereischte is. De aanbieding der eerste 27 ontwerpen, na de schokken, die Europa beroerd hebben, noemt hij eene bespotting van de belangen des volks, en hij verheugt er zich over, dat de Koning er voor heeft gewaakt, dat de stroom, die toen dreigde buiten de oevers te treden, binnen zijne bedding is gebleven. Hij verklaart zich voor de thans voorgeslagene wijzigingen, omdat daardoor de weg geopend is voor eene voortdurende hervorming en verbetering in de toekomst.

De heer *Gouverneur* meent, dat hij, na hetgeen door een lid uit Gelderland in het midden is gebragt, het stilzwijgen niet kan bewaren. Hij beaamt ten volle hetgene door zijne ambtgenooten uit Noord-Braband daartegen is aangevoerd. Hij verklaart, dat hij, wat betreft het denkbeeld van liberaliteit, met het lid uit Gelderland verschilt; dat deze toch liberaal is binnen eene bepaalde grens, terwijl hij, spreker, geene grenzen kent; — dat bij de opheffing van die grens de verdraagzaamheid begint, welke tot de ware vrijheid leidt; — dat dan eerst broederliefde zal toenemen en men elkander zal leeren verdragen in eenen waarlijk liberalen zin. Hij ontwikkelt in het breede de redeneur, waarom hij tegen de invoering van het regt van *placet* is, en acht het onnoodig, om het beweren, als zou de Katholijke Kerk zich aan aanmatiging schuldig maken, te wederleggen.

De heer *Opperdoes Alewijn* zal in geene beschouwingen treden over het zoogenoemde stelsel van behoud en volharding. In den tegenwoordigen stand van zaken acht hij het echter den pligt der Regering en der Vertegenwoordiging, om de Grondwets-herziening tot een gewenscht einde te brengen. De Spr. acht zich inmiddels verpligt om te verklaren, dat hij geene groote verwachting heeft van het goede, 't welk men zich heeft voorgespiegeld. De strijd van meening zal, na de aanneming der voordragt, voortduren, de onrust niet zijn weggenomen. Hij verklaart ten slotte, dat hij liever wil medewerken tot uitstel der herziening, dan toelaten, dat er bepalingen in het Staatsverdrag worden opgenomen, die, naar zijne overtuiging, schadelijk voor het Vaderland zouden kunnen zijn.

De heer *Kien* herinnert, dat hij steeds heeft gewaarschuwd voor teleurstelling bij de aangekondigde herziening, vooral wat betreft de verwachting van bezuiniging. Hij zal zich gelukkig achten, — daar thans geen enkel groot beginsel onaangeroerd is gelaten, — indien de herziening wordt tot stand gebragt zonder groote verwikkelingen te veroorzaken. Hij verklaart, geen voorstander te zijn van radicale hervormingen, maar zal niettemin de Regering ondersteunen, waar en wanneer hij kan.

Geene sprekers meer ingeschreven zijnde over de algemeene beschouwingen, vat de heer *v. Rosenthal* het woord op. Hij acht zich verpligt, het standpunt te doen kennen, van waar hij de tegenwoordige ontwerpen beschouwt. Dat het oogenblik belangrijk is, kan daaruit blijken, dat de Kamer, na het tot stand brengen van het tegenwoordige gewigtige werk, niet weder zal bijeenkomen, zooals zij thans is zamengesteld. De Kamer toch zal daarna tot de geschiedenis behooren. Dat oogenblik is gewigtig, en daarom heeft ieder de behoefte gevoeld, zijn staatkundig gedrag te ontvouwen. Hij geeft toe, dat het kleed, dat 34 jaren gediend heeft, niet meer past, doch is van gevoelen, dat eene algemeene Grondwets-herz., op eenmaal ondernomen, een hoogst gevaarlijk spel is. Men had den bedaarden gang moeten volgen en niet alles op eenmaal omverhalen. Daarom heeft hij in 1844 niet kunnen medewerken tot het voorstel der negen mannen. Eene hervorming moet met den geest en de behoeften der natie gelijken tred houden. Vooruitgang en hervorming liggen in den geest, in de behoeften der menschen. De constitutiën moeten vereenzelvigd zijn met de natiën. Hij wijst weder op het voorbeeld van Engeland; maar herinnert tevens aan de laatste 50 jaren, om te bewijzen, hoe men zich soms droombeelden heeft geschept. In Engeland deinst men niet terug, om langzamerhand die verbeteringen in te voeren, welke men noodzakelijk oordeelt, die met den geest des tijds overeenstemmen, of die de wensch of eene behoefte der natie geworden zijn. Maar men haalt niet op eens alles omver. Hij bejammert het uit dien hoofde, dat de Kamer geene geleidelijke, maar eene algemeene herziening heeft verlangd. Hij verheugt zich echter, dat thans het struikelblok, 't welk elke geleidelijke herziening der Grondwet in den weg stond, zal worden weggenomen, waaruit in de toekomst eene algeheele herziening kan voortvloeijen. Hij zal echter zijne overtuiging niet aan bijzondere omstandigheden ten offer brengen, omdat hij niet weet, wat de meerderheid des volks eigenlijk verlangt. Hij betreurt het, dat men het door hem voorgeslagene middel, om eene nieuwe Volksvertegenwoordiging zamen te stellen, van de hand heeft gewezen, omdat dit tot het kennen van den juisten volkswil had kunnen leiden.

De heer *v. Dam* zegt, dat hij nogmaals het woord moet opnemen, vermits men heeft getracht eene blaam te werpen op hen, die steeds uit overtuiging op eene herziening hebben aangedrongen. Hij is van oordeel, dat de kalmte, welke de natie tot nu toe steeds heeft bewaard, en die haar tot eer verstrekt, niet altijd zou blijven voortduren, indien men nog langer draalde, met aan de regtmatige zucht tot hervorming toe te geven. Spreker beroept zich op het gezegde van een' Belgisch afgevaardigde, die verklaard heeft, dat België de republikeinsche vrijheden van Frankrijk niet noodig had, aangezien België reeds al die vrijheden genoot, waarvoor men in Frankrijk te velde trok. Spr. beroemt zich, steeds behoord te hebben onder degenen, die eene herziening hebben aangeprezen, en oordeelt, dat men thans aan de natie niet langer het genot van vrijzinnige instellingen mag onthouden. Hij waarschuwt tegen de verkeerde gevolgtrekking van hen, die beweren, dat er geene spanning bij de natie bestaat, omdat zij zelven die niet opmerken. Hij betoogt, dat ieder thans, zonder zijne innige overtuiging op te offeren, iets van zijne eigene denkbeelden moet ten beste geven, en wijst ten slotte op het voorbeeld van Z. M., die zelf veel van zijne eigene zienswijze heeft opgeofferd tot bevordering van de rust en het geluk van zijn volk.

Alsnu vraagt Z. Exc. de tijdelijke minister van justitie het woord. De Regering, zoo zegt hij in den aanvang, heeft het voornemen niet, om, na al hetgene er reeds als algemeene beschouwingen zoowel in schrifturen als bij deze beraadslagingen is voorop gesteld, aan die algemeene discussiën verdere uitbreiding te geven; hij zal zich alleen bepalen daarbij, om na de discussie over de onderdeelen te beantwoorden de opmerkingen, die òf bereids gemaakt zijn, òf welke nog nader zullen te berde gebragt worden. Er is echter één punt, dat de aandacht van vele leden dezer Kamer heeft bezig gehouden en waaromtrent Z. Exc. meent, een enkel woord te moeten in het midden brengen, en dit is, de rust en kalmte, waarin Nederland verkeert.

Na den afloop der algemeene beraadslagingen, heeft de heer *van Goltstein* het voorstel gedaan, om thans elk artikel van elk ontwerp achtereenvolgens te behandelen, ten einde eene geleidelijke beraadslaging te doen plaats hebben.

De heeren *Romme* en *Faber v. Riemsdijk* hebben dat voorstel bestreden, omdat daardoor de beraadslagingen noodeloos zouden worden gerekt, en het in strijd is met het reglement.

De minister van binnenlandsche zaken dringt, namens de Regering, aan op het zooveel mogelijk bespoedigen der beraadslaging. — Na eene korte woordenwisseling is het voorstel *verworpen* met eene meerderheid van 52 stemmen. *Voor* hebben gestemd de heeren: *v. Goltstein*, *van Rijckevorsel*, *Corver Hooft* en *Kien*. — Afwezig zijn de heeren: *van Nagell* en *de Bacher.*

Daarna worden de beraadslagingen geopend over het eerste ontwerp.

De heer *Geradts* schetst in eene uitvoerige rede de nadeelen eener afscheiding van Limburg van het Koningrijk der Nederlanden, en geeft een overzigt van de daartegen ingebragte bezwaren door de stedelijke besturen en de kamers van koophandel van Maastricht, Roermond en Venlo. Als volksvertegenwoordiger protesteert hij tegen die afscheiding, en brengt hulde aan de Regering wegens de vaste hand, waarmede zij het bezit van Limburg blijft vasthouden.

De heer *van Leeuwen* ontwikkelt zijne bezwaren tegen het eerste ontwerp, om twee redenen: 1) omdat daarbij aan de gewone wetgeving de magt wordt toegekend, om provinciën en gemeenten te vereenigen of te splitsen; en 2) omdat daarbij het regt van vereeniging wordt erkend, behoudens de wet, welke laatste, *alleen* in het belang der openbare orde, de uitoefening van dat regt regelt. De Spr. vermeent, wat het eerste punt betreft, dat er geene willekeurige inbreuk mag worden gemaakt op de zelfstandigheid van zedelijk-politieke ligchamen, welke niet dan ten gevolge van omwentelingen hebben opgehouden te bestaan. Spreker erkent, dat vereeniging van provinciën bezuiniging zal te weeg brengen, doch vermeent, dat dit doel ook langs andere wegen kan worden bereikt. Wat het tweede punt aanbelangt, acht Spr. de waarborgen tegen het regt van vereeniging niet voldoende. Hij wijst op de bepalingen van art. 1690 burgerl. wetb., welke, volgens zijne meening, in de Grondwet hadden behooren te zijn opgenomen. De Reden. wijst ten slotte op de vereenigingen van godsdienstigen aard, welke altijd verderfelijk zijn, daar zij de strekking hebben het geldelijk vermogen naar de doode hand te doen overgaan en bovendien de burgers aan de maatschappij te onttrekken. Ook dit behoorde, naar zijne meening, bij de wet geregeld te worden. Om deze gronden is de Reden. tegen het hoofdstuk gestemd.

De heer *Byleveld* vreest, dat de erkenning van het regt van vereeniging noodlottige gevolgen zal hebben, en dat de laatstelijk daarbij gevoegde bepaling omtrent de regeling der uitoefening van dat regt in het belang der openbare orde geen' genoegzamen waarborg oplevert. Waartoe de bedoelde vrijheid kan leiden, leert thans Frankrijk. Hij beschouwt dat bij art. 15 van ontwerp I toegekende regt als gevaarlijk voor het behoud van rust en veiligheid, en ook voor de instandhouding der staatsinrigting.

De heer *van Naamen* verklaart zich in gelijken zin. Hij doet opmerken, dat het regt van vereeniging en vergadering, bij de Grondwet vast te stellen, niet lag in de bedoeling der Kamer, toen zij in haar verslag van den 16den Maart hare denkwijze omtrent de herziening der Grondwet openbaarde. De gronden, welke de staats-commissie heeft aangevoerd voor het opnemen der erkenning van het bedoelde regt, hebben hem geenszins overtuigd, dat het noodig of raadzaam was zulks te doen. Terwijl hij ziet, welke schromelijke gevolgen de uitoefening van dat regt in andere landen gehad heeft, is hij veeleer van meening, dat hetzelve thans behoort aan banden gelegd te worden. Uit hoofde echter van de verandering, die het bewuste art. 15 laatstelijk ondergaan heeft, alsmede uit aanmerking van de uitlegging, die door de Regering aan dat art. gegeven is, en ook om mede te werken tot het afdoen van het werk der herziening, zal hij echter zijne stem aan dit ontwerp geven.

De heer *Borski* zal, op dezelfde gronden, als door den vorigen Spreker ontwikkeld zijn, zich mede met dit eerste ontwerp vereenigen.

De heer *Faber v. Riemsdijk* zegt, dat hij geen deel genomen heeft aan de algemeene beraadslaging, om deze niet langer te rekken. Hij meent, dat men bij de behandeling van voordragten tot herziening, wèl in het oog moet houden, dat beraadslaagd wordt over veranderingen en bijvoegingen, niet over eene *nieuwe* Grondwet; dit is verboden. Thans echter is het aantal der veranderingen zeer groot. Met de meeste derzelve kan hij zich niet vereenigen. Hij erkent, dat men over vele bezwaren moet heenstappen; doch, indien men dit doet, behoort men die bezwaren niet te noemen, ten einde niet de zedelijke kracht aan de wet te ontnemen. Hij had gewenscht, dat bij de wijziging der Grondwet niet alleen de gelegenheid tot bezuiniging werd gegeven, maar dat de wetgever daartoe gedwongen zou worden. Hij had dit gewenscht, omdat men behoefte aan rust heeft, en omdat die rust kwalijk verkregen kan worden vóór dat gelegenheid zal gevonden zijn, om de lasten der ingezetenen te verminderen. De bepalingen omtrent het regt van vereeniging kan hij, na de daarin gemaakte verbeteringen, aannemen, en hij zal voor het geheele 1ste ontwerp stemmen.

Avondzitting van den 18den Augustus.

Voortzetting der beraadslagingen over de voordragten nopens de Grondwets-herziening.

De heer *Corneli* zegt, dat hij gemeend heeft geen deel aan de discussiën te moeten nemen en zich tot een bloot votum te bepalen. Spr. voegt er intusschen bij, dat hij de instellingen, welke deze voordragten bevatten, waaronder hij verscheidene jaren geleefd heeft, in alle opzigten kan goedkeuren. Hij had gewenscht ook de jury er bij opgenomen te zien. Spr. wederlegt eenige punten, door sommige ambtgenooten omtrent Limburg in het midden gebragt. Men beweert, dat Limburg eene Nederlandsche provincie is, en dit is voor Spreker ook onbetwistbaar. Het is zoo in de Grondwet geschreven. Maar, zegt men, daarom kan het geen Duitsche staat, geen Duitsch hertogdom zijn: tot den Duitschen Bond staat Limburg maar in eene morele betrekking. Spr. denkt hieromtrent anders. Hij zou zich hier op de Bonds-acte, op de Weener slot-acte en de besluiten der Bondsvergadering kunnen beroepen, waar overal van grondgebied gesproken wordt en bepalingen omtrent het territoir der Bondsstaten te vinden zijn. Maar hij haalt aan de woorden van het Bondsbesluit, waarbij Z. M. de Koning Groothertog gemagtigd wordt, een tot den Duitschen Bond behoorend gebied af te staan; eene toestemming, in 1836 gegeven, onder voorbehoud van eene behoorlijke territoriale schadeloosstelling, en den 5den September 1839, nadat Z. M. met het geheele Limburgsche territoir tot den Bond toegetreden was, verklaarde deze vergadering: „dat door deze afscheiding genoegzaam voldaan was aan de voorwaarden, onder welke alleen de Bond had kunnen toestemmen in den afstand van een tot den Bond behoorend grondgebied, en dat van dat oogenblik af de Bond het hertogdom Limburg beschouwde als een tot den Bond behoorend grondgebied; dat Limburg zoude deelen in alle regten en privilegiën, welke vroeger Luxemburg alleen bezat."

Deze woorden, zegt Spr., laten geen twijfel over, en de Nederl. diplomatie, ja de Regering heeft de zaak altijd zoo beschouwd. De minister voor de buitenl. zaken *Verstolk van Soelen* heeft in deze Kamer ten duidelijkste bewezen, dat de Duitsche Bond een grondgebied is en dat het gezamenlijk gebied aller ingelijfde Staten het grondgebied van den Duitschen Staat uitmaken; dit gevoelen werd uitgedrukt in de zitting van 1840, bij de beraadslaging van art. 1 der veranderde Grondwet.

Wat meer is, indien het waar was, dat de Duitsche Bond geen territoir heeft, maar alleen eene door morele banden zamengestelde Staten-vereeniging is, dan heeft ieder enkele staat een grondgebied, waarop de Bond niet alleen regt heeft, maar waarvan volgens de federale statuten niet hét minste deel door den Souverein kan afgestaan worden zonder eenparige toestemming van alle Bondgenooten, en zoo ook in Limburg: is dit niet het duidelijkste bewijs, dat ook het grondgebied aan den Bond onderworpen is, en in tijden van oorlog kan dan niet Limburg tot militaire operatiën dienen en moet niet het Bondsleger dat gebied verdedigen? En moet de Bond niet waken, dat op dat gebied niets gebeure, wat met het belang van Duitschland strijdig is? Dit zijn toch wel materiële en territoriale verpligtingen en duidelijk bewijs, dat het grondgebied tot den Bond behoort.

Spr. heeft dan ook met verwondering in officiële en half officiële stukken gelezen, dat Limburg geen Duitsche staat zou zijn, en alleen van een' morelen band hooren gewagen. Spr. is het onbekend, welk genoegen de Bond met de gevolgde wijze van doen neemt; doch hij weet, dat deze Kamer er niet in toestemt. Immers heeft men in de begrooting alles zoo gesteld, dat duidelijk blijke, dat niet het Rijk, maar Limburg de verpligte partij zij. Spr. kan ook niet toegeven, dat het nooit de bedoeling was een eigenlijk hertogdom Limburg te vormen. Dit is waar misschien omtrent het rijk der Nederlanden, maar geenszins ten opzigte van den Duitschen Bond. Hoe anders de afkondiging van Duitsche grondwetten in Limburg te verklaren?

De grondslagen van het Staatsregt zijn in Duitschland veranderd en de Volks-souvereiniteit in plaats der Vorsten-souvereiniteit geplaatst en uit een Vorstenbond een Bond der Volken geworden. Zou daardoor niet het verband van Limburg tot Duitschland verbroken zijn? Dat kan Spr. niet toegeven. Waarom heeft de Nederlandsche diplomatie met Limburg den Bond niet verlaten? Integendeel heeft de Regering zich dan ook aan de verandering van Staatsregt in Duitschland onderworpen, en, in plaats van de vergadering der afgevaardigden van de Duitsche vorsten, in de zamenstelling van eene nat. volksvertegenwoordiging ingewilligd en de verkiezing van twee afgevaardigden voor Limburg bevolen. Is hierdoor niet in alle veranderingen en gevolgen dier verandering toegestemd? Heeft men door die handelwijze niet de dubbele verhouding van Limburg bevestigd; het is die dubbele verhouding, zegt Spr., welke ik als gevaarlijk in hare gevolgen voor Nederland en Limburg beschouw. Heeft men hierdoor niet nieuwe meeningen en verwachtingen opgewekt, niet een' stand van zaken doen geboren worden, waaromtrent men nu verontrust is en waartegen men maatregelen neemt? Spr. wil niet goed- noch afkeuren; hij laat de conclusiën in het midden.

Maar de toestand is nu eenmaal zoo. Wat doet de Regering, om Limburg uit den toestand te doen geraken? Spr. weet niet, of hij moet zeggen: weinig of niets. Hij bedoelt hier niet de onderhandelingen met Duitschland, maar de Regering tegenover Limburg. Spr. vermeent, dat de Regering er altoos belang bij heeft, dat afdoende beschikkingen en geen halve maatregelen genomen worden, om de ingezetenen minder ontevreden te maken. Spreker zegt, dat er sedert lang in Limburg malaise heerschte. Spreker meent, dat dit niet alleen aan de belastingen moet worden geweten, maar aan zekere bekrompene politiek; men had eene meer verhevene staatkunde moeten volgen, die de menigte inneemt; ongeschikte ambtenaren letten soms te min op de meening der bevolking. In buitengewone tijden vooral is het niet genoeg, enkele personen voor zich te hebben; men moet de massa voor zich hebben. Spr. betreurt het, dat men het beginsel van zamenstelling der gemeentebesturen in Limburg door volkskeuzen heeft laten varen; eene andere was de wijze van uitvoering onzer personele belastingwet. Spr. houdt zich overtuigd, dat de tegenwoordige ministers beter gezind zijn, beter den toestand van Limburg waarderen. Bij behoorlijke inlichting omtrent den toestand aldaar, bij tegemoetkoming aan eenige bezwaren, zal alle vrees voor onrust en wanorde aldaar geheel uit den weg geruimd worden.

De heer *Scheers van Harencarspel* vraagt nog eenige inlichtingen over de beteekenis van het artikel nopens het regt van vereeniging.

De heer *de Man* was vroeger tegen regtstreeksche verkiezingen gestemd, thans echter ziet hij zich verpligt het voorstel der Regering aan te nemen. Vervolgens weidt Spr. in het breede uit over art. 15 van ontwerp I (het regt van vereeniging). Hij vereenigt zich dienaangaande bijna geheel met de denkbeelden van den heer *van Riemsdijk* en hij wil alleen aan de Regering deze inlichting vragen: of de rust der maatschappij verzekerd zal zijn door de bepaling zoo als ze daar ligt?

De heer *Alewijn* meent, dat het regt van vereeniging te zeer in dit ontwerp op den voorgrond is geplaatst, vooral in eenen tijd van vele staatkundige beroeringen en godsdienstige verschillen. Zoo bij geene bevredigende inlichtingen bekomt, zal hij tegen het ontwerp stemmen.

De heer *Verweij-Mejan* heeft onderscheidene bezwaren; hij zal de inlichtingen afwachten, doch vreest, tegen het voorstel te zullen moeten stemmen.

De heer *van Goltstein* treedt in beschouwingen over het vraagstuk van Limburg; hij loopt de diplomatieke geschiedenis van dat vraagstuk door, ten einde de juiste verhouding van Limburg en deszelfs betrekkingen tot den Duitschen Bond te doen kennen; Limburg is buiten kijf een deel van den onafhankelijken Nederlandschen Staat. Spr. staat wijders stil bij de besluiten der Nationale Vergadering te Frankfort, en de daarop gevolgde houding onzer Regering, om niets van onze regten op dat hertogdom op te geven, welke hij bevredigend en voldoende acht. Spr. treedt ook nog in eene beschouwing van het regt van vereeniging; hij verdedigt de opname en omschrijving van dat regt in onze Grondwet; hij hecht niet aan de door sommigen gemaakte schrikbeelden. Nu de erkenning van het regt is ondergeschikt gemaakt aan de handhaving der openbare orde, nu zal Spr. zich er mede vereenigen.

De heer *Kien* verklaart zich tegen het hoofdstuk, niet om de bepalingen van art. 15 omtrent de vereeniging, maar uit hoofde van het bezwaar, dat hij heeft tegen art. 5, waarbij aan den gewonen wetgever de bevoegdheid wordt verleend om provinciën te vereenigen of te splitsen.

De heer *van Rosenthal* zegt, dat het erkend is en vast staat bij de Regering en Vertegenwoordiging: 1) dat het regt van vereeniging is een natuurlijk regt, en 2) dat de maatschappij de vrijheid heeft, om het misbruik van dat regt tegen te gaan. Wel nu, dan is ook de erkenning van het regt in de Gwt. onschadelijk; doch daarom wil Spr. bepaaldelijk weten, wat de bedoeling der Regering zij, en daarvan maakt Spr. zijne stem afhankelijk.

De heer *Schooneveld* ondersteunt de voordragt.

De heer *Kniphorst* brengt eenige bedenkingen in het midden en vraagt nog verscheidene ophelderingen.

Z. Exc. *de Minister voor de R. Cath. Eeredienst* heeft thans het woord. Z. Exc. geeft te kennen, dat hij inlichtingen zal geven nopens de Limburgsche kwestie. Z. Exc. zal in korte trekken de in- en uitwendige aangelegenheden van het hertogdom behandelen. Den 24sten Julij vertrok hij, op last des Konings, als buitengewoon commissaris naar Limburg, ten einde aldaar de geschokte gemoederen gerust te stellen. Door de hulp der autoriteiten, door den goeden geest der ingezetenen, is het hem gelukt, zonder geweld het doel zijner zending te bereiken. Toen hij den 7den dezer maand uit Maastricht vertrok, was het gezag wederom in volkomen vrije werking en de openbare rust verzekerd. Dien uitslag had de Regering te danken: 1) aan de eenstemmigheid en vastberadenheid der autoriteiten; 2) aan de weldadigen invloed van het geestelijk gezag; 3) aan de bezadigde en krachtige houding der burgers en militairen; 4) aan de volijverige bedrijvigheid der marechaussée, en 5) bovenal aan het gezond verstand en de goede geaardheid der Limburgers, die, een oogenblik door logenachtige beloften misleid, spoedig aan de roepstem der Regering gehoor verleenden, overtuigd dat de ergste ramp der maatschappij in regeringloosheid bestaat. Door die hulpmiddelen is de taak van Z. Exc. gemakkelijker gemaakt. Dezelfde wijze van handelen zal ook de gedragslijn der Regering blijven uitmaken, en zij heeft het vertrouwen, dat de bewoners van Limburg, het oor sluitende voor allerlei inblazingen, hun welbegrepen belang zullen raadplegen, en rustig zullen afwachten wat de toekomst voor hun gewest zal wegleggen.

Z. Exc. betreurt hetgeen heden avond door een lid uit dat gewest is in het midden gebragt. Het was eene soort van *philippique* tegen de Regering, over hare onhandigheid, en hare onbekendheid met Limburg, als de eenige voorname oorzaak van het gebeurde. Z. Exc. kan in de *eerste* plaats zeggen, dat een ander vertegenwoordiger uit hetzelfde gewest eene andere voorstelling gegeven, een ander tafereel van Limburg opgehangen heeft. Die vertegenwoordiger is juist thans, op het oogenblik der bestaande verwikkelingen, gekozen. In hem kan dus eigenlijk meer vertrouwen gesteld worden, dan in een ander lid, dat *twee* jaren geleden is herkozen. Daarbij vertrouwt Z. Exc., dat, indien het oordeel van eerstgenoemde aan het denkend gedeelte van Limburg wierd onderworpen, men daaraan de voorkeur zou geven. Het vertrouwen van Z. Exc. berust op eigen bevinding. Het is zoo gemakkelijk gezegd: ge kent Limburg niet. Wanneer men den anderen vertegenwoordiger den toestand van het hertogdom heeft hooren afschilderen, zou men zeggen, dat zijn ambtgenoot Limburg niet kent. Z. Exc. herhaalt het, hij spreekt hier uit eigen bevinding. Hij is er geweest, heeft er gehoord leden van plaatselijke besturen, kamers van koophandel, grondbezitters, lieden van allen stand. Z. Exc. vertrouwt, dat de vergadering zich niet blindelings door een eenzijdig oordeel zal laten leiden. Maar Z. Exc. vraagt ook, van welken invloed die aantijgingen op den geregelden loop van het binnenlandsch beheer, of de betaling der belastingen moeten zijn? Z. Exc. ontkent het niet, de Limburgers klagen over de drukkende of ongelijke verdeeling der lasten, maar de Regering is er ernstig op bedacht, die, zoo veel mogelijk, op te heffen of te verminderen. Z. Exc. doet intusschen opmerken, dat, onder anderen, op de grondbelasting in Limburg slechts 6 opcenten zijn gesteld, hetgeen in andere provinciën niet minder dan 13 is.

Wat de uitwendige aangelegenheden betreft, Z. Exc. kan daaromtrent zeer kort zijn. Sedert de laatste mededeeling der Regering voor eenige weken, is in den toestand van Limburg met het buitenland geene verandering hoegenaamd gekomen. Er is in die aangelegenheid geen stap tot beslechting, hetzij ten voor- of ten nadeele, gedaan. De Kamer kent het besluit der Nationale Vergadering te Frankfort. Ook de Regering kent dit alleen door de nieuwspapieren. Officiëel is haar deswege niets bekend. Het regt van Nederland op Limburg berust op traktaten, en op een ongestoord erkend bezit. Men vraagt naar de staatkunde der Regering. Deze berust evenzeer op het regt der traktaten. Die van 1814 en 15 mogen aan twijfel onderworpen zijn, doch die van 1831 en 39 zijn tot heden toe van volle kracht gebleven. Z. Exc. zal hier niet beoordeelen hetgeen de Nationale Vergadering te Frankfort omtrent Limburg besloten heeft. Dit alleen zal hij zeggen, dat die beslissing eenzijdig is; dat de mede-onderteekenaren der traktaten haar niet bekrachtigd hebben; dat zij door de belanghebbende partij niet erkend is, zoodat uit die beslissing geen *fait accompli* af te leiden is. Noch feitelijk, noch regterlijk is er dus eenige verandering in de Limburgsche zaak gekomen. — Maar, heeft men gevraagd, welke gedragslijn zal de Regering volgen? Z. Exc. moet opmerken, dat er een groot verschil tusschen theorie en uitvoering is. De theorie kent geene zwarigheid, en stapt over vele heen. De Regering moet zich echter van de mededeeling harer beschouwingen onthouden. Eene gezonde staatkunde vordert hier gebiedend te zwijgen. Openbaarheid is voorzeker eene voortreffelijke zaak, en moet in het binnenlandsch beheer in den uitgestrektsten zin toegepast worden. De Regering zal dit ook doen. Men kan echter niet even onbeperkt omtrent de buitenlandsche zaken handelen. Hoe gebiedend noodzakelijk het is, daaromtrent voorzigtig te handelen, kan strekken de beraadslagingen in de afgeloopene week te Parijs en Londen, alwaar, op eene interpellatie omtrent hetzelfde Duitschland, de minister vermeend heeft niet te moeten antwoorden. Is dit nu voor mogendheden van den eersten rang waar, kunnen dan de ministers van het betrekkelijk veel zwakkere Nederland minder voorzigtig zijn? Z. Exc. kan dus niet meer mededeelen. De Hemel behoede Nederland (zegt hij ten slotte) voor zulke onberaden en onvoorzigtige verklaringen!

Z. Exc. *de Minister van Justitie* had niet gedacht, dat het artikel nopens de vereeniging, na de deswege gegeven ophelderingen, nog tot zoo vele bedenkingen aanleiding zou hebben gegeven. Hij acht het in geenen deele nutteloos van dat regt in de Grondwet gewag te maken, even als van andere vrijheden, die daarin vermeld zijn. Indien men al die regten en vrijheden uit de Grondwet zou laten, het zou zijn een ligchaam zonder ziel. Wat is echter de strekking van dat artikel en van andere soortgelijke? Dat men zoo veel mogelijk de natuurlijke vrijheid toekent en opneemt, maar dat een deel der vrijheid wordt opgeofferd of ontnomen tot bewaring en tot behoud der openbare orde. Dat deel is zoo groot als de omstandigheden zulks mogten vereischen. De maatschappij heeft regt om zich te beveiligen en te verdedigen. Men vindt in het artikel eene erkenning van het regt, dat in elke maatschappij bestaat en moet bestaan, doch dat door sommigen nog altijd werd betwijfeld. Het artikel nu behelst eene eenvoudige bepaling, dat het natuurlijk regt wordt erkend en verzekerd, doch dat de wet de uitoefening er van regelt in het belang der openbare orde. Hij, die het regt regelt, mag ook zorg dragen hoe, waar en wanneer het regt zal worden uitgeoefend. Er kan geen bezwaar bestaan; reeds in de memorie van beantwoording werd het te kennen gegeven en hij herhaalt het hier openlijk, dat de Regering het artikel heeft voorgedragen in den geest, dat zij de orde der maatschappij boven alles liefheeft en boven alles wenscht te handhaven. Het is dan ook de wet, die later zal worden vastgesteld, welke daarvoor waken moet. In hoe verre de beperking der vrijheid zal moeten worden vastgesteld, zal geheel van de omstandigheden afhangen. Voor het overige verklaart hij zich ten volle te vereenigen met de uitlegging, die door een lid uit Zuid-Holland nopens dit artikel is gegeven. Wat aangaat het bezwaar, door een' Spreker uit Utrecht geopperd nopens het artikel betrekkelijk het aan de wet overlaten van de splitsing en vereeniging der provinciën, meent hij te moeten doen opmerken, dat de opname der provinciën in eene constitutie is een overblijfsel van het federatieve stelsel. Men heeft die mogelijke splitsing of vereeniging in de Grondwet opgenomen, om aan te toonen de eenheid van het rijk. Hij zal er bij deze gelegenheid alleen dit van zeggen, dat, indien het eene waarheid is, gelijk die Spreker aanvoerde, dat bij een ieder eene zekere voorliefde bestaat voor het gewest, waarin hij is geboren, er zoo lang ook geene vrees behoeft te bestaan voor vereeniging van provinciën; maar dit neemt niet weg, dat het oogenblik kan komen, dat men daarover anders zou kunnen denken en dat men meer daaraan zou kunnen hechten, om, zonder onderscheid, den naam van Nederlander te dragen. Voor het oogenblik kan het artikel inderdaad geene zwarigheden opleveren, noch behoeft het iemand vrees in te boezemen.

De heer *van Goltstein* meent, dat zijne rede geene aanleiding heeft gegeven tot op de opmerkingen des ministers voor de R.-C. eeredienst, en dat hij deze openbare discussiën niet te baat heeft willen nemen, om over den diplomatieken staat van zaken ten aanzien van Limburg uit te weiden.

Z. Exc. *de Minister voor de R. C. Eeredienst* antwoordt, dat, indien zijn geheugen en zijne aanteekeningen juist zijn, de geëerde Spreker wel degelijk heeft te kennen gegeven, dat hij op de gedane vragen in comité-generaal tot hiertoe nog geene bevredigende antwoorden heeft bekomen. Z. Exc. oordeelt, dat dit gezegde gelijk staat met eene herhaling der bedoelde vragen, in comité-generaal gedaan.

De beraadslagingen worden gesloten.

Men gaat over ter stemming over het ontwerp I (*van het rijk en zijne inwoners*).

Het wordt AANGENOMEN, met de overgroote meerderheid van 48 tegen 8 stemmen.

Tegen hebben gestemd de heeren: *Nap*, *Menso*, *van Leeuwen*, *Bijleveld*, *Egter*, *Verweij Mejan*, *Kien* en *Hooft*.

Afwezig waren de heeren: *van Nagell* en *de Backer*.

De beraadslagingen worden daarna verdaagd tot morgen (Zaturdag) ochtend te 11 uren.

Ter GRONINGER COURANTDRUKKERIJ van
C. M. VAN BOLHUIS HOITSEMA.